

**NUORET KORONAPANDEMIAN ARMOILLA
TYÖMARKKINOILLA - KUINKA ENSIMMÄISESTÄ
VUODESTA SELVITTIIN?**

Pauno Kajoksinen
Maisterintutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

TIIVISTELMÄ

NUORET KORONAPANDEMIAN ARMOILLA TYÖMARKKINOILLA - KUINKA ENSIMMÄISESTÄ VUODESTA SELVITTIIN?

Pauno Kajoksinen

Sosiologia/Yhteiskuntatieteiden maisteriohjelma

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Terhi-Anna Wilska

Kevät 2022

71 sivua

Tämä tutkimus tarkastelee vuonna 2020 käynnistyneen koronapandemian objektiivisia ja subjektiivisia työmarkkinavaikutuksia nuoriin ja nuoriin aikuisiin. Tutkimustehtävänä oli selvittää, kärsivätkö suomalaiset nuoret pandemian ensimmäisenä vuonna työmarkkinoilla ja mikäli kärsivät, jakautuiko objektiivinen ja subjektiivinen epävarmuus tasaisesti? Tutkimuksen aineistona on käytetty DigiConsumers -hankkeen joulukuussa 2020 keräämää kyselytutkimusta. Tutkimusaineisto on kerätty CINT-paneelin kautta. Kyselyssä selvitettiin nuorten kokemuksia pandemiasta ja asenteita digitaaliseen kulutukseen liittyen. Aineistoa analysoitiin tutkimuksessa varianssianalyysillä, lineaarisella regressioanalyysillä sekä logistisella regressioanalyysillä, minkä lisäksi kuvailevia analyyseja on tehty esimerkiksi frekvenssitaulujen ja ristiintaulukoinnin avulla. Tutkimustuloksia jäsenneltiin suhteessa aikaisempiin taloudellisiin kriiseihin, tarkemmin sanoen 1990-luvun lamaan sekä vuoden 2008 finanssikriisiin.

Analyysivaiheessa aineisto jaettiin kahteen osaan elämäntilanteen mukaan. Osa nuorista oli tutkimushetkellä jo siirtynyt työelämään, kun taas osa nuorista oli vielä opiskelijoita. Pandemian ensimmäinen vuosi näyttäytyi nuorille kokonaisuudessaan raskaana, sillä elämäntilanteesta riippumatta noin joka viides oli menettänyt ainakin väliaikaisesti työpaikkansa. Lisäksi opiskelijoilla oli ongelmia opintojen saattamisessa loppuun. Etenkin ammatillisessa koulutuksessa olevilla opintojen viivästyminen oli lähes sääntö poikkeuksen sijaan. Sen sijaan subjektiivista huolestuneisuutta tulevaisuudesta ei merkittävästi esiintynyt. Tunnolliseksi itsensä mieltävät vastaajat olivat pienemmässä riskissä venyttää opintojaan, kun taas välttelykäyttäytymiseen taipuvaisten opinnot viivästyivät muita useammin. Yhteenvetona voi todeta, että pandemian vaikutukset jakautuivat nuorten aikuisten ryhmässä melko tasaisesti.

Avainsanat: koronapandemia, työmarkkinat, työmarkkinoiden valikoituminen, nuoret

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	3
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	7
2.1	Pandemian eteneminen Suomessa	7
2.1.1	Koronapandemia talouskriisinä Suomessa	8
2.1.2	Taluskriisit sosiaalisen eriarvoisuuden kasvattajana	10
2.1.3	Pandemian nopeat vaikutukset	12
2.2	Työelämä ja sen riskitekijät.....	13
2.2.1	Työelämän murros ja kasvanut epävarmuus	13
2.2.2	Työmarkkinoiden riskit ja niiden kaksi ulottuvuutta	15
2.2.3	Riskitekijät ja suojaavat tekijät	16
2.3	Nuoret.....	19
2.3.1	Ikävaiheen muutos.....	19
2.3.2	Nuorten työelämätransitio	21
2.3.3	Nuorten lähtökohdat Suomessa	23
2.4	Tutkimusongelma- ja kysymykset	25
3	EMPIIRINEN TUTKIMUSASETELMA	26
3.1	Aineisto.....	26
3.2	Tutkimuksessa käytettävät menetelmät	27
3.2.1	Faktori- ja varianssianalyysi.....	27
3.2.2	Lineaarinen ja logistinen regressioanalyysi	28
3.3	Operationalisoinnit	30
3.3.1	Selitettävät muuttujat	30
3.3.2	Riippumattomat muuttujat.....	32
3.4	Analyysin teoreettiset lähtökohdat ja eteneminen.....	37
3.5	Tutkimuksen luotettavuus.....	39
4	TULOKSET	40
4.1	Objektiivisten työmarkkinariskien kuvailu	40
4.2	Varianssianalyysit koetusta taloudellisesta epävarmuudesta	44
4.3	Yhteenvedo kuvailevista analyysistä	45
4.4	Regressioanalyysit	46
4.4.1	Objektiivisen työmarkkinariskin realisoituminen opiskelijoilla	46
4.4.2	Opiskelijoiden koettu taloudellinen epävarmuus.....	50
4.4.3	Työelämässä olevien nuorten realisoituneet talousvaikutukset.....	51
4.4.4	Työelämässä olevien koettu epävarmuus	53
4.5	Jatkotarkastelut.....	54
5	JOHTOPÄÄTÖKSET & DISKUSSIO.....	57
5.1	Johtopäätökset	57
5.2	Pohdinta	61
	LÄHTEET	63

1 JOHDANTO

”Uskottavien skenaarioiden toteutuessa globaali lama on todennäköinen” (Maital & Barzani, 2020). Edellä mainittu ennustus lausuttiin maaliskuussa 2020, kun COVID-19 -taudista tuli globaali pandemia ja ensipuraisu tulevasta oli saatu. Pandemian edetessä maailma muotoutui merkittäväällä tavalla uudelleen. Valtioiden rajoja suljettiin ja laajat rajoitustoimet vaikuttivat ihmisten elämään eri puolilla maailmaa. Suomeen pandemia rantautui toden teolla maaliskuussa 2020 ja valtioneuvosto asetti maan poikkeustilaan lähes heti. Pandemian ensimmäisen vuoden aikana tuli selväksi, että pandemia vaikuttaa yhteiskuntaan monipuolisilla ja ennustamattomilla tavoilla. Primäärisenä näkökulmana on pidettävä sen suoraa vaikutuksia terveyteen, sillä kuolleisuus oli kausi-influenssaan verrattuna suurta. Suomessa raportoitiin vuonna 2020 yhteensä 537 koronavirustaudin aiheuttamaa kuolemaa (Tilastokeskus, 2020). Pandemiasta on perusteltua tutkia myös muista näkökulmista. Yhteiskuntavaikutuksista saatiin ensimmäiset viitteet kesällä 2020, kun Tilastokeskus raportoi työttömyyslukujen noususta. Kansantalouden näkökulmasta huonoista uutisista raportoitiin loppuvuodesta: Bruttokansantuotteen lähes vuosikymmenen kestänyt kasvu oli pysähtynyt ja kääntynyt negatiiviseksi (Tilastokeskus, 2021). Viimeistään tässä vaiheessa kävi selväksi, että koronapandemiaa on mahdollista käsitellä myös taluskriisinä, sillä sen talousvaikutukset ovat teoreettisesti rinnastettavissa esimerkiksi vuoden 2008 globaaliin taluskriisiin ja 1990-luvun kansalliseen talouslamaan. Yhteiskunnallisessa kriisitutkimuksessa on historiallisesti keskitytty talousvaikutuksien lisäksi kriisien sosiaalisiin vaikutuksiin ja työelämävaikutuksiin. Laajat karanteenit, tiukat rajoitukset ja globaalin vaihdannan luontainen muutos vaikuttavat väistämättä molempiin ja osin ne kulkevat käsi kädessä.

Jo ennen koronaa työelämä tutkimuksen yleinen narratiivi oli murros, jossa globalisoitumis-, teknologisoitumis- ja modernisoitumisprosessit muokkaavat työn muotoja ja organisointitapoja (Valtioneuvosto, 2017). Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että tällaiset muutokset aiheuttavat stressiä ja epävarmuutta palkansaajille. Esimerkiksi Pyöriä & Ojala (2016) määrittelevät epävarmuuden kaksiulotteiseksi ilmiöksi, objektiiviseen ja subjektiiviseen epävarmuuteen (emt). Kriiseissä molemmat elementit ovat vahvasti läsnä, kun työttömyyden nousu osuu suoraan yksilöihin ja toisaalta kriisitietoisuus tuottaa yksilöissä epävarmuutta (Myrskylä, 2010). Kriisien negatiiviset vaikutukset tai kasvava epävarmuus ei vaikuta väestöön tasaisesti. Sekä 1990-luvun lama että 2008 vuoden taluskriisi ovat pitkässä juoksussa vaikuttaneet negatiivisesti nimenomaan erityisesti nuorisoon (Verick, 2009) ja muihin heikommassa asemassa oleviin (Ötker-Robe & Podbiera, 2013). Suomessa nuorison

työttömyys on edelleen koholla vuoden 2008 talouskriisin jäljiltä (Eurostat, 2021) ja uuden talouskriisin vaikutukset nuoriin ovat pidemmällä aikajänteellä hämärän peitossa. Huoli nuorten kiinnittymisestä työelämään oli yksi keskeisistä aiheista vuoden 2019 Nuorisobarometrissa (Haikkola, Myllyniemi, Lindroos, Sevón, Alakärppä & Rönkä, 2020). Tuolloin etenkin nuoret tytöt olivat alkaneet kantaa huolta tulevaisuudestaan. Ensimmäiset tutkimustulokset maailmalta eivät lupailleet hyvää myöskään koronapandemian osalta. Coibion, Corodnichenko & Weber (2020) raportoivat työllisyyden laskeneen Yhdysvalloissa selkeästi. Samansuuntaisia tuloksia raportoitiin myös Iso-Britanniasta (Witteween, 2020). Suomesta tuloksia on saatu pandemian ensimmäisen aallon ajalta. Esimerkiksi Ranta (2020) raportoi nuorten kasvavista huolista oman työuransa suhteen.

Nuoret ovat tärkeä tutkimuskohde myös elämänkaarinäkökulmasta. Nuoruus ja varhaisaikuisuus hahmotetaan yhdeksi yksilön tärkeimmistä ikävaiheista (Gauthier, 2008, 218). Siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen pitää sisällään monia tärkeitä kehitystehtäviä, kuten muutto lapsuudenkodista, parisuhteen solmiminen tai lapsen saaminen. Aikuistumisprosessi on aiempina vuosikymmeninä ollut kitkattomampi ja suoraviivaisempi ja tutkimuskenttä on viime aikoina ollut lähes yksimielinen aikuistumisprosessin pirstaloitumisesta. (Ks. esim. Arnett 2004, 3–21) Valintojen kasvanut määrä on vähentänyt standardeja ja monipuolistanut mahdollisia reittejä. Keskeisenä riittinä kohti aikuisuutta nähdään myös työelämätransitio eli nuoren aikuisen hyppäys koulutusjärjestelmästä kohti työelämää. Transition muutos monipuolisemmaksi ei ole ollut yhteiskunnallisesta näkökulmasta pelkästään positiivinen. Yksi suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin ongelmista on syntyvyyden lasku, johon etenkin ajallisesti myöhemmäksi siirtyvän transition voi nähdä vaikuttavan negatiivisesti. (Emt., 3–21.) Myös esimerkiksi Haikkola ym. (2020) nostivat työn ja perhe-elämän sovittamisen keskeiseksi elementiksi syntyvyyden nostamiseksi. Nuoret eivät toki ole mikään sisäisesti homogeeninen ryhmä, vaan tulevat eri taustoista ja odottavat elämältään erilaisia asioita. Etenkin NEET-nuoret, eli työn ja opiskelujen ulkopuolella olevat nuoret ovat nousseet viime aikoina yhteiskunnalliseen keskusteluun. NEET-nuorilla on raportoitu matalampia tulevaisuudenodotuksia, heikompaa sitoutumista järjestelmään ja kasvavia määriä kasautuvia ongelmia. NEET-nuorten määrän raportoitiin hieman vähentyneen, mutta toimia heidän asemansa parantamiseksi on toivottu laajasti eri yhteyksissä. (Ks. esim. Haikkola ym., 2020.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena on olla jatkoa sosiologian työhön ja nuoriin kohdistuvaan tutkimusperinteeseen. Koronapandemia tarjoaa poikkeuksellisen kriisinä oivan ajallisen ikkunan tutkia ympäröivää maailmaa, sillä kriisitilanteissa yhteiskunta voi muuttua radikaalistikin, ja siksi tietoa syytä päivittää. Pandemiaan liittyen on jo ensimmäisenä vuotena tuotettu huomasti tutkimuksia. Esimerkiksi Googlen avoimesta tiedejulkaisujen hakupalvelusta Google Scholarista pandemia

tuotti yli 3,6 miljoonaa hakutulosta (Google, haku tehty 21.2.2021). Laajemmin tarkasteltuna tämä tutkimus liittyy sosiologian keskeisiin kysymyksiin sosiaalisesta valikoitumisesta ja yksilöllisten ominaisuuksien vaikutuksesta. Sosiaalitieteillä on historiallisesti ollut suuri vaikutus erilaisten työelämän prosessien tunnistamisessa. Toisaalta arvokkaaksi on nähty myös kyky tunnistaa esimerkiksi ammatin, iän tai elämään suuntautuneisuuden vaikutuksia näihin prosesseihin. Tätä kutsutaan valikoitumiseksi työmarkkinoilla. (Koistinen 2014, 225.) Poikkeuksellisen ajallisen viitekehyksen avulla on tarkoitus päästä tarkastelemaan paitsi aikaisemmin havaittujen prosessien toistuvuutta, myös havainnoida mahdollisia uusia tekijöitä nuorten riskiulottuvuuksien taustalla. Jotta tähän päästään, hyödynnetään myös muiden tieteenalojen, etenkin psykologian alan tutkimusta. Psykologisessa tutkimuksessa työn epävarmuuden on havaittu olevan yksi hyvinvointia vähentävistä tekijöistä. (Cheng & Chang, 2008) Toisaalta esimerkiksi Hertz & Donovan (2000) havaitsivat persoonallisuuspiirteiden vaikuttavan hyvinvointiin ja suoriutumiseen työssä. Empiirisessä osiossa pyritäänkin tuomaan persoonallisuuspiirteitä mukaan sosiologisesti kiinnostaviin kysymyksiin, eli tässä tapauksessa nuorten kokemuksiin subjektiivisiin ja objektiivisiin riskeihin pandemian aikana.

Tarkemmin ilmaistuna tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita koronapandemian vaikutuksista suomalaisten nuorten subjektiivisiin riskikokemuksiin työmarkkinoilla ja objektiivisiin tai realisoituneisiin riskeihin. Eksplisiittisesti tutkimuskysymyksiäni ovat seuraavat:

- 1) Millaisia työmarkkinariskejä nuoret ovat kohdanneet koronapandemian seurauksena?
- 2) Kuinka pandemia on vaikuttanut nuorten epävarmuuskokemuksiin työmarkkinoihin ja talouteen liittyen?
- 3) Mitkä taustatekijät ovat yhteydessä objektiivisten työmarkkinariskien realisoitumiseen ja koettuun epävarmuuteen?

Tutkimuksen ensimmäisessä osassa tarkastelen koronapandemiaa yleisesti. Sen eteneminen on tapahtunut eri maissa eri tahtia. Myös rajoitusten suhteen maat ovat edenneet hieman erilaisilla lähestymistavoilla ja Suomen toimet pyritään kartoittamaan viitekehyksen aikaväliltä mahdollisimman tarkasti. Tämän jälkeen suhteutan pandemiaa aikaisempiin talouskriiseihin ja pyrin oikeuttamaan sen tarkastelun nimenomaan talouskriisinä. Ensimmäisen osuuden päätteeksi tarkastelen pandemiasta jo julkaistua tutkimusta. Suomesta tutkimusta oli ennen tämän tutkimuksen aineiston keräämistä saatavilla vain vähän, mutta kansainvälisesti tarjontaa oli enemmän.

Toisessa osiossa tarkastelen työelämän suuria päälinjoja. Osio alkaa laajemmalla katsannolla työn historiaan ja näkökulma tarkentuu osion edetessä kohti nykypäivän työmarkkinaongelmia. Määrittelen osiossa myös empiirisessä osiossa suuressa roolissa olevat subjektiivisen epävarmuuden ja objektiivisen riskin käsitteet. Osion lopussa tarkastelen aiempaa tutkimusta yksilöllisistä riskitekijöistä peilaamalla sosiologiasia tutkimuksia epävarmuuteen ja hyvinvointiin liittyen.

Kolmantena käsittelen nuoria, eli tutkimuksessa tarkastelun alla olevaa perusjoukkoa. Nuoret ovat elämänvaiheensa tärkeyden takia poikkeuksellinen ryhmä tutkia. Aikuistumiseen liittyy niin kutsuttuja kehitystehtäviä, jotka ovat yhteiskunnan kehittyessä muovautuneet. Tämän jälkeen tarkastelen lähemmin työelämätransitiota, joka on paitsi kehitystehtävänä, myös tärkeä empiirisen osion kannalta. Osion lopuksi syvennyn lyhyesti suomalaisen nuoren asemaan. Suomi on Pohjoismaisena hyvinvointivaltiona osin erilainen kuin esimerkiksi liberaalia mallia edustava Yhdysvallat ja vähintään isojen linjojen erot on mielestäni syytä käydä läpi.

Neljännessä luvussa käyn läpi käytettävää aineistoa, menetelmiä ja menetelmien teoreettisia lähtökohtia. Teoreettiset lähtökohdat pohjautuvat probablistisen kausaalisuuden (Hedström, 2005, 21) ideaan. Tähän lähestymistapaan menetelmiksi sopivat mainiosti sosiologian perinteiset tilastolliset menetelmät, joista empiirisessä osiossa käytetään varianssianalyysia ja kahta erilaista regressiomenetelmää. Aineistona käytetään DigiConsumers -hankkeen poikittaistutkimusta nuorten pandemiakokemuksista vuodelta 2020.

Viidennessä luvussa käyn läpi analyysien tulokset. Aloitan tulosten tarkastelun kuvailemisella, sillä aineistoon joudutaan analyysin edetessä tekemään muokkauksia ja yritän oikeuttaa muokkaukset analyysivaiheen alussa. Tutkimuskysymyksistä ensimmäiseen ja toiseen saadaan vastaus kuvailevilla menetelmillä ja varianssianalyysillä. Kolmatta kysymystä käyn läpi regressioanalyysien avulla. Osion lopussa syvennyn vielä joihinkin huomioihin, jotka aikaisemmista analyysistä sain. Kuudennessa luvussa käyn läpi keskeiset tulokset ja tarkastelen niitä ensinnäkin suhteessa aiempiin tutkimuksiin ja toiseksi suhteessa yhteiskuntaan yleisemmin.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Aloitin tämän luvun tutkimuksen ajallisen viitekehysten eli koronapandemian läpikäynnillä. Tämän jälkeen tarkastelen tarkemmin työmarkkinoiden nykytilaa Suomessa ja maailmalla. Lisäksi käyn läpi sosiologisesti kiinnostavia muutosprosesseja sekä muuttunutta riskimaisemaa. Tässä vaiheessa tarkastelen ja määritelen myös empiirisessä osiossa käytettävää käsitteistöä, josta etenkin subjektiivisen ja objektiivisen riskin jaottelu on tutkimuksen kannalta tärkeässä osassa. Luvun loppupuolella keskityn empiirisessä osiossa keskiössä oleviin nuoriin ja tarkastelen, miksi juuri nuorille pandemian talousvaikutukset voivat olla elämänkaareen ja tulevaisuuteen liittyen niin merkittävässä osassa. Tämän jälkeen tarkastelen nuorten tilannetta nimenomaan Suomessa ja otan esille suomalaisen elinympäristöön liittyviä erityispiirteitä. Viimeisenä pyrin kokoamaan koko kehyksen yhteen ja esitellään tutkimuskysymykset ja siihen liittyvät alaongelmat.

2.1 Pandemian eteneminen Suomessa

Tutkimuksen ajallinen kehys on COVID-19-pandemia, josta käytetään jatkossa arkikielessä vakiintunutta termiä koronapandemia. Koronavirukset itsessään ovat ryhmä yleisiä viruksia. Pandemian aiheuttanut virus on nimetty nimellä SARS-CoV-2 ja siitä aiheutuvaa tautia nimitetään virallisesti nimellä COVID-19. Maailman terveysvirasto WHO julisti COVID-19-taudin pandemiaksi 11.3.2020, kun tauti levisi laajasti ympäri maailmaa. (Duodecim 2021.) Suomessa ensimmäinen tartunta raportoitiin tammikuun lopulla 2020 ja tapaukset lisääntyivät maaliskuun alkupuolella. Ensimmäiset kansalliset rajoitukset asetettiin 12.3.2020, kun Suomen hallitus suositteli isojen yleisötilaisuuksien perumista, etätyötä, lähikontaktien välttämistä sekä matkojen siirtämistä. (Wilska, Nyrhinen, Tuominen, Silinskas ja Rantala, 2020.)

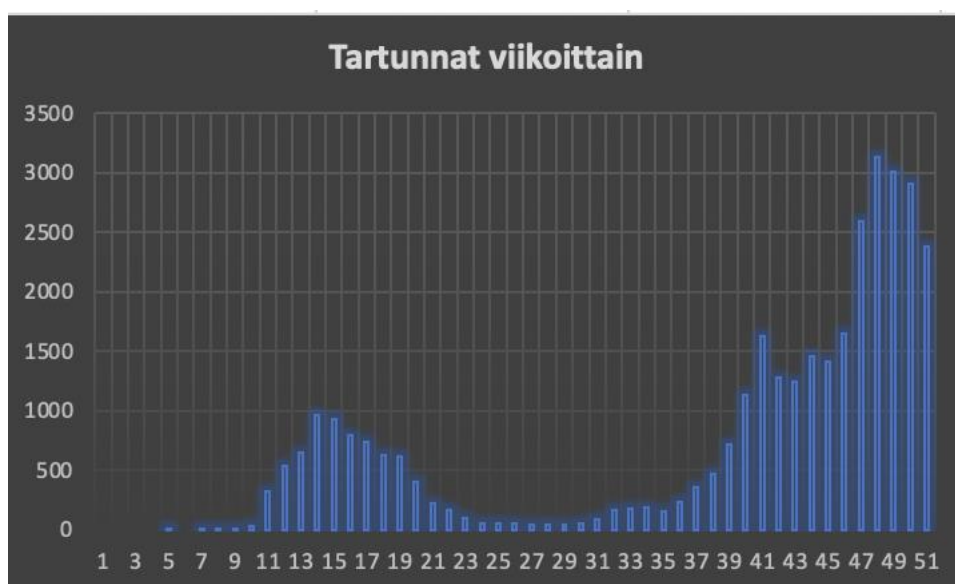
Maaliskuun 16. päivä hallitus määräsi Suomeen poikkeusolot ja otti käyttöön valmiuslain. Valmiuslain seurauksena kaikki yhteiskunnan palvelut, jotka eivät ole välttämättömiä, keskeytettiin tai siirrettiin toteutettavaksi etänä. Kaikki koulut suljettiin ja opetus siirrettiin etäopetuksiksi. Poikkeuksen muodosti 1–3 luokkien lähiopeus, joskin lähiopeusta tarjottiin vain yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömien toimintojen parissa työskentelevien lapsille. Julkiset kokoontumiset rajoitettiin kymmeneen henkeen, ja kaikki julkisen sektorin tilat suljettiin ja työntekijät siirrettiin mahdollisuuksien mukaan etätöihin. Yli 70-vuotiaita suositeltiin pysymään kotona ja kaikki ylimääräinen matkustaminen kiellettiin. (Valtioneuvosto 2020.)

Myöhemmin maaliskuussa (28.3.2020) maan pahin epidemia-alue Uusimaa suljettiin 28.3.2020 ja sulku pysyi voimassa 15.4. saakka.

Kokoontumisrajoitusten purkaminen aloitettiin Suomessa 14.5. ja valmiuslaki kumottiin 16.6.2020. Poikkeusolojen purusta huolimatta useat rajoitukset jäivät voimaan, ja Suomessa siirryttiin käyttämään niin sanottua hybridistrategiaa. Hybridistrategiassa osa rajoituksista oli voimassa valtakunnallisesti ja esimerkiksi ravintolat saivat koko maassa täyttää enintään 75 % kapasiteetistaan. Aluehallintoviranomaisilla oli kuitenkin oikeus lisätä tai höllentää alueellisia rajoituksia harkintansa mukaan. Hybridistrategiaa noudatettiin Suomessa tämän tutkimuksen ajallisen kehyksen loppuun asti. (Valtioneuvosto 2020.)

Kuvio 1. Tartunnat viikoittain 2020.

Data: THL tilastokuutio (2021).

Lokakuussa 2020 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) (2020) uutisoi, että koronavirustartuntojen määrä on lisääntynyt jälleen merkittävästi. Yllä olevasta taulukosta nähdään, kuinka viikon 35 jälkeen tartuntojen määrä alkoi kasvaa trendinomaisesti. Kasvua jatkui tarkastelujakson loppuun saakka, joskin joulukuun vaihtuessa tartunnat pysyivät suunnilleen samalla tasolla. Viikosta 35 alkanutta jaksoa kutsuttiin mediassa yleisesti toiseksi aalloksi, kun taas viikkojen 5–15 kasvuvaiheesta puhutaan tartuntojen ensimmäisenä aaltona. Käytän näitä termejä myös tässä tutkimuksessa. Yllä olevan taulukon viimeinen viikko on viikko 50, jolloin tämän tutkimuksen aineisto on kerätty. Tämä tutkimus on ajallisesti rajattu tuon viikon perjantaihin (11.12.) ja sen jälkeiset pandemiaan liittyvät tapahtumat ja viruksesta saatu tieto ei ole tämän tutkimuksen kannalta relevanttia.

2.1.1 Koronapandemia talouskriisinä Suomessa

Suomen lähihistoriassa tunnustetaan yleisesti kaksi isoa talouskriisiä: 1990-luvun lama ja vuonna 2008 alkanut finanssikriisi. Lehtonen (2000, Kianderin 2001, 79 mukaan) on jaotellut talouden taantumana kolmeen vaiheeseen: taloudellisen lamaan, työmarkkinoiden lamaan ja sosiaalipoliittiseen lamaan. Kiander (2001, 80) analysoi 1990-luvun laman noudatelleen Lehtosen analyysia ja kutsui sitä *laman anatomiksi*. Analyysin mukaan taloudellinen lama tulee ensin, sen jälkeen hypätään viiveellä työmarkkinoiden lamaan ja lopulta sosiaaliturvan tarve kasvaa, mikä tarkoittaa julkiselle sektorille raskaampaa taakkaa kannettavaksi. Työmarkkinanäkökulmasta lama-aikojen on todettu lyhentävän työuria. (Myrskylä 2012, 43.)

Yllä esitelty anatomia on toistunut sekä 1990-luvun lamassa että vuoden 2008 finanssikriisissä. Bruttokansantuote kärsi 1990-luvun lamassa aluksi shokin, jonka jälkeen se palasi melko nopeasti kasvun polulle yltämättä kuitenkaan vanhalle kasvurallalle. Kansantuotteen palautumisesta huolimatta työllisyyden lama oli pidempi ja etenkin pitkäaikaistyöttömien määrä jäi pysyvästi aiempaa korkeammalle tasolle. Laman perintönä voidaankin pitää pitkäaikaistyöttömäksi jääneiden keski-ikäisten joukkoa, jonka mahdollisuudet palata työelämään ovat pienet. (Kiander 2001, 78–82.) Analoginen kehityskulku nähtiin vuoden 2008 kriisin yhteydessä niin globaalisti (ks. esim. Ötcker-Robe & Podbiera 2013) kuin paikallisestikin. Ensin kriisi näkyi tuotannossa, sillä Suomen bruttokansantuote supistui vuonna 2009 kahdeksan prosenttia. Kriisi iski työmarkkinoille lamaa lievempänä ja Okunin lakiin peilaten kokonaistyöttömyys kasvoi odotettua vähemmän. Okunin lain mukaan noin kolmen prosentin muutos valtion bruttokansantuotteessa suuntaan tai toiseen vaikuttaisi työttömyysasteeseen noin yhden prosentin. Bruttokansantuotteen noustessa työttömyyden voi odottaa vähenevän, kun taas BKT:n laskiessa työttömyyden voi odottaa lisääntyvän. (ks. esim. Perman, Stephan & Tavera 2015) Verrattuna 1990-luvun lamaan pitkäaikaistyöttömyys kuitenkin lisääntyi, minkä ennakoitiin kasvattavan myös rakenteellista työttömyyttä pidemmällä aikavälillä (Freystätter & Mattila 2011, 31).

Koko globaaliin maailmaan vaikuttavana ilmiönä koronapandemiaa voi käsitellä monista eri näkökulmista. Esimerkiksi Vihriälä (2020) tarkastelee pandemian aiheuttamaa kehitystä talousnäkökulmasta ja löytää paljon rakenteellisia yhtäläisyyksiä 1990-luvun lamaan. Vihriälä myös huomauttaa, että talouskriisillä ei ole yhteneväistä määritelmää, mutta yleisesti on tarkasteltu muun muassa kansatalouden kokonaistuotantoa eli bruttokansantuotetta sekä työllisyyttä. Vastaavaa tarkastelutapaa on käytetty myös kansainvälisessä kirjallisuudessa (ks. Polavieja 2013). Toisaalta esimerkiksi Schwartz (1987) pitää talouskriisejä pseudokriiseinä ja huomauttaa, että aidot kriisit ovat tilanteita, joissa instituutioita ei ole, viranomaiset eivät hoida töitään ja rahoitussektorilla ei ole syytä luottaa aikaisemmin tehtyihin sopimuksiin.

Schwartzin kriisikritiikistä huolimatta mukailen tässä tutkimuksessa Vihriälää ja kansainvälisen kirjallisuuden yleistä määritelmää kriisistä. Hahmotan koronapandemian vähintäänkin lyhytkestoiseksi talousshokiksi, mutta esimerkiksi Wilska ym. (2020) ovat käyttäneet kriisiterminologiaa jo huomattavasti aikaisemmassa vaiheessa pandemiaa. Jatkossa viitataan sekä termillä shokki että kriisi koronaviruksen aiheuttamaan taloudelliseen määrittelemättömän pituiseen alennustilaan. Suomessa vaikutukset olivat vuonna 2020 selkeitä ja yhdenmukaisia aikaisempien kriisien kanssa, kun bruttokansantuote asukasta kohden putosi 2,8 % edellisestä vuodesta (Tilastokeskus 2021). Bruttokansantuotteen pudotuksen kokoluokkaa pohtiessa on syytä ottaa huomioon, että 2,8 % pudotuksen lisäksi kuluttajien ostovoimaan vaikuttaa inflaatio. Tilastokeskuksen (2021) mukaan inflaatio oli vuonna 2020 0,2 %, joten kokonaisuudessaan suomalaisten ostovoimaa katosi makrosuureiden perusteella shokin vaikutuksena noin 3 %.¹ Alla olevasta kuviosta nähdään, että viruksen kansantalouden volyymit alkavat pudota vuosineljänneksillä 2–4, mikä osoittaa vahvaa ajallista yhteyttä nimenomaan koronaviruksen jälkeiseen aikaan. Myös työmarkkinoiden indikaattorit osoittavat taantumun suuntaan, sillä työllisyysaste heikkeni ja työttömyysaste kasvoi vuoden 2020 kolmella viimeisellä neljänneksellä (Tilastokeskus 2021).

Kuvio 2. Bruttokansantuotteen volyymin muutos vuosineljänneksittäin.

Data: Tilastokeskus (2021).

2.1.2 Taluskriisit sosiaalisen eriarvoisuuden kasvattajana

Yllä käsiteltiin taluskriisien anatomiaa; ne alkavat talouden ja tuotannon supistumisesta, edeten hiljaksen työmarkkinoihin ja lopulta koko yhteiskuntaan. Taluskriisejä on syytä käsitellä myös yksilöiden näkökulmasta, koska talouden

¹ Ostovoimakorjattu BKT = $BKT / (1+i)$, jossa i =inflaatio

supistuminen koskettaa myös yksilöitä. Seuraavassa otetaan katsaus talouskriisien sosiaaliseen puoleen. Ketkä kriiseistä kärsivät eniten?

Yhteiskunnassamme yksilön työmarkkina-asemaa määritellään usein tulotason, työn autonomian ja työn tulevaisuuteen liittyvien epävarmuuksien kautta. (Ojala ja Pyöriä 2012). Parhaan työmarkkina-aseman yhtälössä yhdistyvät korkea tulotaso, korkea autonomia ja pieni riski työn menettämiseen, kun taas heikoin tilanne on työttömillä (ks. esim. Erola 2010). Saaren (2015, 139) mukaan työttömät kokevat useimmiten elävänsä niukkuudessa ja olevansa riskissä ajautua köyhyyteen. Toisaalta työllisetkään eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan heikompi työmarkkina-asema on yhteydessä niukkuus- ja köyhyysriskikokemuksiin. (Emt.) Sosiaalinen epätasa-arvo korostuu kriisitilanteissa, sillä alhaisiin tuloluokkiin kuuluvat ovat heikommin suojassa talouden volatilitteetilta ja kriisien negatiivisilta vaikutuksilta (Ötker-Robe & Podbiera 2013). Käänteisesti voi todeta, että hyvä työmarkkina-asema vaikuttaa olevan kriisien keskellä korostetun tärkeä ja kriiseissä sosiaalisesti heikossa asemassa ovat ne, joiden mahdollisuudet työmarkkinoilla ovat rajoitetut ja tulotaso heikko. Toisin sanoen kriisien osumisella tai objektiivisilla vaikutuksilla tarkoitetaan työmarkkina-aseman heikentymistä suhteessa muuhun väestöön.

Talouskriisien vaikutusten jakautumista on väestötasolla tutkittu yhteiskuntatieteissä runsaasti. Verickin (2009) mukaan kriisien haittavaikutukset osuvat eniten valmiiksi haavoittuvaisessa asemassa oleviin, erityisesti nuoriin. Nuorisotyöttömyys on kasvanut edeltävissä kriiseissä, ja esimerkiksi Suomessa se ei laskenut ennen finanssikriisiä lamaa edeltävälle tasolle. (Emt.) Eurostatin (2021) tilastojen perusteella Suomessa nuoristyöttömyyden pitkittynyt kasvu on toistunut vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen, sillä vuonna 2019 nuorisotyöttömyys oli korkeampaa kuin ennen finanssikriisiä. Vastaava kehityskulku löytyi myös muista ns. Big Five -kriiseistä (Espanja 1977, Norja 1987 sekä Japani 1992). (Verick 2009.) Kiander (2001, 113) puolestaan totesi ”rikkaat rikastuu ja köyhät köyhtyy” -retoriikan pitäneen paikkansa 90-luvun laman aikana. Ylin tulodesiili selvisi lamasta hyvin, kun taas sosioekonomisesti heikossa asemassa olevat kärsivät suhteellisesti paljon. (Emt.) Sekä Verickin (2009), Kianderin (2001) että Ötker-Roben & Podbieran (2013) tuloksista voi vetää saman suuntaisia johtopäätöksiä - heikoimmassa osassa olevat kärsivät kriiseistä selvästi eniten.

Kun puhutaan nuorista, on otettava huomioon muutkin kriisien vaikutukset kuin taloudelliset. Serracant (2015) tutki kriisien vaikutusta nuorten elämänkaareen Espanjassa. Keskeisenä havaintona oli lisääntynyt haavoittuvuus työmarkkinoilla ja instituutioiden puolelta tarjolla olevan avun heikentyminen. Mielenkiintoisena havaintona huomattiin elämänkaarien lineaarisuuden lisääntyminen, sillä heikkenevässä tilanteessa vaihtoehtoisia polkuja ei joko uskallettu käyttää tai niitä ei edes avautunut vastaavassa määrin kuin ennen. Vaikutuksena oli myös elämänkaaren

hidastuminen, eli transitiivaiheet kestivät totuttua kauemmin. Yleisemmin ilmaistuna riskien välttelystä tuli kriisien keskellä dominoiva strategia. (Serracant, 2015.)

Tutkielmani empiirisessä osuudessa tarkastellaan pandemian vaikutuksia nuorten työmarkkina-asemaan ja taloudellisen epävarmuuden kokemiseen. Analogia taloudellisen epävarmuuden kokemisen ja köyhyysriskin välillä on ilmeinen, vaikkakin köyhyysriskin kokeminen sijoittuu ajallisesti lähitulevaisuuteen ja epävarmuuden kokeminen etenkin nuorten tapauksessa usein pidemmälle tulevaisuuteen. Epävarmuuden kokeminen on subjektiivinen mittari, joskin Dolan & Peasgood (2008) totesivat subjektiiviset mittareiden olevan yhteiskunnallisessa tutkimuksessa lähes yhtä uskottavia kuin objektiiviset mittarit. Myös Ranta, Silinskas & Wilska (2020) käyttivät subjektiivisia kokemusmittareita tutkiessaan nuorten huolestuneisuutta pandemiaan liittyen. Työmarkkina-aseman heikkenemistä ja köyhyyskokemusta on kirjallisuudessa kutsuttu esimerkiksi sosiaalseksi riskiksi (Penttilä, Kangas, Nordberg & Ritakallio 2003, 62) ja samaa termiä käytetään jatkossa myös tässä tutkimuksessa.

2.1.3 Pandemian nopeat vaikutukset

Koronapandemia on ollut globalisoituvalle maailmalle suuri muutos normaalista, kun sosiaalinen etäännyttäminen on rikkonut olemassaolomme normeja ja täysin uusiksi organisoidut rutiinit ovat ottaneet vallan arkipäivistämme. Coibion, Gorodnichenko & Weber (2020) raportoivat Yhdysvaltoihin keskittyvässä tutkimuksessaan työllisyysprosentin laskeneen 8 %. Työttömyys ei kuitenkaan ollut noussut vastaavasti, vaan vastaajat olivat selvästi normaalia useammin jättäytyneet kokonaan pois työmarkkinoilta tai eläköityneet. Wittween (2020) havaitsi Iso-Britanniassa alimman tulokvintiilin todennäköisyyden kokea taloudellista ahdinkoa 2,5 kertaa suuremmaksi kuin ylimmän kvintiilin. Todennäköisyys kokea taloudellista ahdinkoa nousi lineaarisesti mentäessä tuloportaikolla alaspäin, mikä on hyvin linjassa jo edellisissä kappaleissa esitettyihin havaintoihin aiemmista talouskriiseistä. Tulokvintiilin lisäksi ahdinon kokemista selitti sukupuoli ja etninen tausta. Valkoihoisten riski oli suurempi kuin tummaihoisten ja miehet olivat naisiin nähden heikommassa asemassa. Etnisen taustan ja sukupuolen suhteen tulokset eivät ole yksiselitteisiä, sillä naiset ja tummaihoiset sijoittuvat työelämässä valkoisia ja miehiä todennäköisemmin yhteiskunnan kannalta välttämättömille aloille. (Emt.) Analogisia tuloksia on raportoitu myös mm. Irlannista (McGann, Murphy & Whelan, 2020), joten koronapandemiasta jo saadut tulokset vahvistavat käsitystä sen sopivuudesta talouskriisin viitekehykseen.

Aikaiset tutkimukset osoittavat nuorten haavoittuvaa asemaa tässäkin kriisissä. Polyakova ym. (2020) tutkivat työikäistä väestöä Yhdysvalloissa ja huomasivat

nuoren työväestön olleen työmarkkinoilla vanhempia heikommassa asemassa. Tuossa tutkimuksessa nuoruuden raja oli vedetty 25 vuoden ikään, mikä jätti aikuisuuden kynnyksellä olevat tutkimuksen ulkopuolelle. (Emt.) Myös nuorin täysi-ikäinen ikäryhmä oli mukana Gansonin, Tsain, Weiserin & Nagatatan (2020) Yhdysvalloissa tekemässä raportissa, jossa löydettiin joitakin huolestuttavia elementtejä. Jopa 59% 18–26 -vuotiaista kertoi kokeneensa työmarkkina-asemansa heikentymistä ja noin joka kolmas odotti menettävänsä työpaikan lähitulevaisuudessa. Samassa tutkimuksessa havaittiin, että nuorten mielenterveysongelmien ja työelämän koetun epävarmuuden välillä on selkeä yhteys. (Emt.) Kansainvälisesti vastaavia tuloksia on saatu myös mm. Portugalista (Fonseca, Da Silva, Paixao, Crespo & Reivas, 2020) ja Suomesta (Ranta ym. 2020). Rannan ja kollegojen tutkimus on tehty suomalaisen kyselyaineiston pohjalta pandemian ensimmäisen aallon aikana. Löydöksistä paljastui nuorten merkittävästi muita ikäryhmiä suurempi huoli niin työurasta, henkisestä hyvinvoinnista kuin taloudellisesta tilanteesta. Nuoret myös hahmottivat oman taloudellisen nykytilansa muita ikäryhmiä heikommaksi ja olivat vähemmän tyytyväisiä elämäänsä. (Emt.) Witteweenistä (2020) poiketen Rannan ym. (2020) tuloksissa sukupuolella tai koulutustaustalla ei ollut yhteyttä koettuun ahdinkoon.

2.2 Työelämä ja sen riskitekijät

2.2.1 Työelämän murros ja kasvanut epävarmuus

Sosiologiassa on oltu klassikoista lähtien kiinnostuneita työstä ja taloudesta. ”Liiketoiminnasta on taukoamattoman työnteon kautta tullut elämän välttämättömyys.” todetaan teoksessa *Protestanttinen etiikka & kapitalismin henki (1990 / 1905)*, jossa ydinajatus on kapitalistisen, kovaan työntekoon ja ahkeruuteen perustuvan yhteiskuntamuodon kehityksen yhteys uskonnollisiin ajatuksiin. Weberin ajatukset kapitalistisesta, ahkerasta yhteiskunnasta tuntuvat nykyisin täysin normaaleilta. Näin ei kuitenkaan aina ole ollut, sillä tuon ajan sosiologiassa merkittävänä teemana oli päästä käsiksi uuteen yhteiskunnalliseen normiin. Uudessa normissa työ muuttui pakollisesta pahasta kutsumukseksi, jonka motiivina oli rahan ja varallisuuden kartuttaminen. Samalla työläinen itse muuttui traditionaalista ja esikapitalistisesta moderniksi, jolle ei kelvannut enää pelkästään perustarpeiden tyydyttäminen. (Weber 1990 / 1905, 50–54;195–200.)

Nyky-yhteiskunnassa Weberin tyypittelyssä modernista yksilöstä on tullut normi, minkä myötä myös työn merkitykset ovat yhteiskunnassa muuttuneet. Viimeistään teollistumisen jälkeen ansiotyöstä tuli standardi (Valtioneuvosto 2017). Koistisen (2014) mukaan työllä on pakollisen pahan sijaan yhteiskunnassa *tuotannollinen, sosiaalistava, jakava ja palkitseva* funktio. Ansiotyötä voi pitää ikään kuin yhteiskunnallisen järjestyksen ja sosiaalisten oikeuksien perustana. Tuotannollisella

funktiolla tarkoitetaan työnjaon kehittymistä, mikä taas on luonut pohjarakenteen tuottavuuden nopealle kasvulle. Jakavalla funktiolla tarkoitetaan työn korvauksen sitomista työn vaatimuksiin, tuottavuuteen ja työolosuhteisiin. Tämä vaikuttaa niin tulojen ensijakoon, uudelleenjakoon kuin moniin sosiaalisiin etuihinkin, kuten terveys-, eläketurva- ja hyvinvointipalveluihin. Sosialisovalla vaikutuksella tarkoitetaan työn merkitystä mm. koulutusjärjestelmän rakenteeseen ja palvelujen kehittymiseen. Iso osa yhteiskunnan palveluista on sidoksissa työjärjestelmiin ja niiden ulkopuolelle jääminen muokkaa valtavasti yksilön asemaa ja elämänkaarta. Palkitsevalla funktiolla tarkoitetaan sosiaalista ja taloudellista asemaa, jonka ammattiasema yksilöille ja joissakin tapauksissa myös hänen läheisilleen tuottaa. Ammattinimikkeet ikään kuin luovat sosiaalisia odotusarvoja, joiden perusteella yksilöitä kohdellaan. (Koistinen, 2014, 241–249.)

Edellä esiteltiin lyhyesti työn merkityksen historiaa ja sen pitkän aikavälin muutosta yhteiskunnassa. Yhtä tärkeää, ellei tärkeämpää, on myös huomata, että työelämä muokkautuu myös lyhyemmällä aikavälillä. Työelämän on puhuttu olevan murroksessa, johon liittyy useita eri ulottuvuuksia. Selonteossaan Valtioneuvosto (2017) linjasi viisi pääulottuvuutta, joiden pohjalta työn murrosta voi tarkastella: työn sisältöjen, käytäntöjen, paikkojen ja organisoinnin muutos (1), työnantaja-työntekijäsuhteen muutos (2), toimeentulon muutos (3), osaamisen muutos (4) sekä yhteiskunnallisen merkityksen muutos (5). Pohja-ajatuksena muutosprosessissa on työn digitalisoituminen ja globalisoituminen, jotka mahdollistavat edellä mainittuja murrosprosesseja. Ensinnäkin työn muodot muuttuvat, kun automaation myötä rutiinitehtävien määrä vähenee. Joidenkin skenaarioiden mukaan kaikki automatisoitavissa oleva työ tullaan automatisoimaan. Toisekseen työntekijän ja työnantajan suhde muuttuu säännöllisestä palkkatyösuhteesta epäsäännöllisempään suuntaan. Etätyöt, työajan yksilöityminen ja itsensä työllistäminen ovat nousseet esiin ilmiöinä, jotka ovat jo olemassa ja vahvistuvat vuosi vuodelta. Loput muutokset heijastelevat edellä mainittuja prosesseja. Työ ikään kuin pirstaloituu, jolloin toimeentulo on epäsäännöllisempää ja hajanaisempaa. Perinteisesti nimenomaan säännöllinen palkanmaksu ja tulovirta ovat olleet yksi työelämän peruspilareista, mutta muutosten myötä moninaisuus on lisääntynyt. Toisaalta muuttuvassa ympäristössä tarvitaan myös uudenlaista osaamista ja etenkin teknologiaosaamisen merkitys korostuu. Kokonaisvaikutuksena voi nähdä työn yhteiskunnallisen merkityksen muutoksen, jossa yksilön voi olla haastavaa löytää paikkaansa ja hahmottaa elämänpolkuansa rakenteen sisällä. (Valtioneuvosto, 2017.) Hautamäki, Leppänen, Mokka ja Neuvonen (2017) peilasivat nykyistä murrosta teollistumiseen ja nostivat esille käsitteen *Engelsin kuoppa*. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa tapahtuu suuri teknologinen murros, joka heikentää kansalaisten toimeentuloa. Samalla yhteiskunnan odotushorisontti muuttuu negatiivisemmaksi, eivätkä tulevat sukupolvet enää odota pärjäävänsä paremmin kuin edelliset. Hautamäen ym. ajatuksiin (2017) peilaten voidaan ajatella, että työelämä on ikään kuin Engelsin

kuopassa. Epävarmuus tulevaisuudesta leimaa keskustelua ja suuret muutokset pitävät yksilöt varpaillaan tuntemattoman edessä. Vastaavia havaintoja kansainvälisesti ovat tehneet esimerkiksi Fullerton & Wallace (2007), jotka huomasivat kasvaneen joustavuuden lisänneen koettua epävarmuutta Yhdysvaltojen työmarkkinoilla vuosituhannen alussa. Tutkimuksessa havaittiin mielenkiintoisesti epävarmuuden olevan korkeimmillaan keski-ikäisenä, kun taas nuoret ja eläkeikää lähestyvät kokivat vähemmän epävarmuutta työelämän suhteen. (Emt.)

2.2.2 Työmarkkinoiden sosiaaliset riskit ja niiden kaksi ulottuvuutta

Epävarmuus on aina suhteessa kunkin maan työmarkkinoihin, joten myös siellä piilevät riskit voivat vaihdella maiden välillä (Standing 2011). Esimerkiksi Suomen kontekstissa kriteereiksi on listattu ylikoulutus, toteutunut työmarkkinariski, epätyypillinen työsuhde, työmarkkinariskin pelko ja huonot työllistymismahdollisuudet. Ylikoulutuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa yksilö ei pääse koulutustaan vastaavaan työhön tai nauti koulutustaan vastaavasta ansiotasosta. Toteutuneella työmarkkinariskillä tarkoitetaan lomautusta, irtisanomista tai muita työntekijän asemaa heikentävää tapahtumaa. Epätyypillinen työsuhde on määritelty esimerkiksi vastentahtoiseksi yrittäjyydeksi, määräaikaisuudeksi tai osa-aikaisuudeksi. Epävarmuuden on huomattu vaihtelevan taloussuhdanteiden mukaan ja sekä 90-luvun lama että vuoden 2008 talouskriisi nostivat epävarmuuden tasoa. (Pyöriä & Ojala, 2016.) On hyvä huomioida, että epävarmuudessa ei ole kyse pelkästään objektiivisesta työmarkkinariskistä², vaan myös subjektiivisesta kokemuksesta³ (Fullerton & Wallace 2007). Kriisiaikana epävarmuudet voivat siis kasvaa kahta reittiä. Ensinnäkin talouden laskusuhdanteissa realisoituneiden työmarkkinariskien määrä kasvaa. Toiseksi riskitietoisuus lisääntyy muun muassa median myötävaikutuksella, mikä taas kasvattaa koetun epävarmuuden määrää. Kehä jatkuu epävarmuuspuheen kasvuna, mikä taas edelleen syö yksilön turvallisuuden tunnetta ja jatkuvuuden kokemusta. (Pyöriä & Ojala, 2016.)

Taulukko 1. Työmarkkinoiden epävarmuuden objektiiviset ja subjektiiviset ulottuvuudet. (Pyöriä & Ojala, 2016; Fullerton & Wallace, 2007.)

Epävarmuuden kaksi ulottuvuutta	
Objektiiviset riskit	Subjektiivinen riskikokemus
Ylikoulutus	Työmarkkinariskin pelko
Toteutunut työmarkkinariski	Huonot työllistymismahdollisuudet
Epätyypillinen työsuhde	Heikon taloudellisen tilanteen pelko

² Objektiivisiin riskeihin viitataan jatkossa myös termeillä ”realisoituneet riskit” tai ”toteutuneet riskit”.

³ Subjektiivisiin riskeihin viitataan jatkossa myös termillä ”koetut riskit”.

Tässä tutkimuksessa objektiivisten ja subjektiivisten riskien jaottelu on tärkeässä roolissa. Empiirisessä osiossa tarkastellaan nuorten suomalaisten asemaa koronapandemian ensimmäisen vuoden jälkeen yhtäältä työmarkkinariskien suhteen ja toisaalta subjektiivisempien riskikokemusten suhteen. Ylempänä esitellyssä laman anatomiassa työmarkkinoiden lama tuli taloudellisen laman jälkimainingeissa ja toteutuneet työmarkkinariskit hahmotetaan tässä tutkimuksessa tuon ulottuvuuden implikaatioksi. Subjektiivinen ulottuvuus ei liity suoranaisesti työmarkkinoihin, mutta esimerkiksi Pyöriä & Ojala (2016), Bell & Blanchflower (2011) sekä Ranta (2020) ovat huomauttaneet subjektiivisella riskikokemuksella olevan vahvoja implikaatioita yksilöiden hyvinvointiin.

Nuorten ihmisten tapauksessa toteutunut työmarkkinariski ei välttämättä tarkoita pelkästään työttömäksi joutumista tai lomautusta. Nuorten elämänkaareissa työmarkkinoille siirtymistä edeltää opiskeluvaihe, jolloin työmarkkinoilla ollaan epäsäännöllisemmin ja riskit saattavat liittyä moniulotteisemmin esimerkiksi opintojen viivästymiseen tai harjoittelupaikan menetykseen. Näillä taas on välillistä vaikutusta pitkän aikavälin työmarkkina-asemaan ja niin sanotun työelämätransition onnistumiseen. (Ks. esim. Arnott, 2004.) Nuoret ovat heterogeeninen ryhmä sekä sisäisesti että myös eri yhteiskuntien välillä. Seuraavaksi tarkastellaankin tarkemmin nuoruutta, aikuistumista ja näihin vahvasti liittyvää työelämätransitiota. Samalla pyritään luomaan hahmottamaan myös suomalaisen nuoren tyyppillistä, joistakin kulttuureista eroavaa aikuistumispolkua ja siirtymää työmarkkinoille.

2.2.3 Riskitekijät ja suojaavat tekijät

Standing (2011) käy kirjassaan läpi kasvanutta epävarmuutta ja toteaa, että se voi koskettaa käytännössä ketä tahansa. Tästä huolimatta todennäköisyydet altistua epävarmuudelle eivät ole ryhmien välillä samat, vaan jotkin ryhmät ovat sille alttiimpia kuin toiset. (Standing, 2011.) Aiemmin on tuotu esille, että nuoret ja maahanmuuttajat ovat aiemmissa kriiseissä olleet merkittävästi heikommassa asemassa muihin ryhmiin nähden. On kuitenkin huomioitava, etteivät ikä ja tausta ole ainoat merkittävät taustatekijät. Näitä ryhmiä ei ole myöskään syytä pitää sisäisesti homogeenisinä. Nuoret tulevat monenlaisista taustoista ja tämän tutkimuksen kontekstissa mukana olevat 18-29 -vuotiaat ovat hyvinkin heterogeenisissä elämäntilanteissa toisiinsa nähden.

Matala koulutus on yhdistetty esimerkiksi syrjäytymiseen, heikkoon hyvinvointiin ja työmarkkinoiden ulkopuolelle putoamiseen (Myrskylä 2010). Matala koulutustaso on vahvassa yhteydessä kasautuneisiin ongelmiin niin Suomessa kuin koko Euroopassa (Mascherini, Salvatore & Jungblut, 2012). Työuran pituus on yksi ulottuvuus koulutuksen vaikutuksista. Pelkkä toiseen koulutus nostaa selvästi työuran pituuden

odotusarvoa, kun taas pelkän perusasteen käyneillä työurien on havaittu olevan jopa kolmanneksen lyhyempiä (Myrskylä 2013). Toisena ulottuvuutena ovat tuloerot, joita on tarkasteltu laajasti niin yhteiskunta- kuin taloustieteen tutkimuskentällä. Suomessa esimerkiksi Husa (2019) on tutkinut koulutuksen suhdetta elinkaarituloihin. Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden tulot olivat muita korkeampia työuran alkupuolella, mutta korkeasti koulutettujen tulotaso nousi selvästi muita korkeammaksi noin 30 ikävuoden kohdalla. Vuoden 2008 talouskriisiä tutkineet Bell & Blanchflower (2011) totesivat matalasti koulutettujen kärsineen myös kriisistä korkeasti koulutettuja enemmän.

Yhteiskunnallisessa keskustelussa yksi eniten esillä olleista taustatekijöistä on ollut sukupuoli. Edellisen kriisin jälkeen Yhdysvalloissa raportoitiin nuorisotyöttömyyden kohdistuvan erityisesti miehiin. Miehet olivat myös vähemmän tyytyväisiä elämäänsä ja heidän odotuksensa työllistymisestä olivat negatiivisempia. Sukupuolen lisäksi myös koettu työttömyys ja koulutuksen puute on raportoitu tärkeiksi tekijäksi niin tyytyväisyyden kuin työllisyystoiveiden alenemiseen. (Bell & Blanchflower, 2011.) Eri sukupuolten työllisyyden kehittyminen on ollut Suomessa vastaavaa. Myrskylä (2013) raportoi naisten työllisyyden ylittäneen miesten työllisyyden 2010-luvun alussa. Naiset myös kouluttautuvat nykyisin miehiä aktiivisemmin ja etenkin korkeakoulututkintojen suhteen ero on merkittävä. Naisilla havaittiin myös harvemmin korkeaa määrää työttömyyspäiviä tai pitkittynyttä työttömyyttä. (Sutela ym. 2016.)

Kansainvälisessä katsannossa yksi laajimmista tutkimuksista epävarmuuteen liittyen on Fullertonin & Wallacen (2007) pitkittäistutkimus, jossa otoksena käytettiin kyselyitä vuosien 1977 & 2002 välillä. Jo aiemmin todettiin iän olleen epälineaarisesti vaikuttava tekijä, kun keski-ikäisillä koettu epävarmuus oli selkeästi nuoria ja eläkeikää lähestyviä suurempaa. Muista tekijöistä esiin nousivat aikaisemmin koettu työttömyys, koulutus, tulotaso, ammatti, objektiivinen työsuhteen tyyppi sekä sukupolvi. Epävarmuuskokemusta lisäsivät aikaisemmin koettu työttömyys, osa-aikainen työsuhde, matalampi koulutus, matalammat tulot, heikompi ammattiluokitus sekä etninen tausta. Vanhemmat sukupolvet kokivat suurempaa epävarmuutta kuin myöhäisemmät ja efekti oli lineaarinen sukupolvien välillä. Mielenkiintoisesti sukupuoli ei ole tutkimuksessa vahva selittäjä, vaan miehet ja naiset kokivat epävarmuutta otoksessa analogisella tavalla. (Emt.)

Kasvanut epävarmuus ei ole ollut tutkimusten keskiössä kovinkaan usein. Analogisista ilmiöistä esimerkiksi hyvinvointia on sosiaalitutkimuksessa tutkittu runsaasti ja monipuolisesti. Sitä on tutkittu esimerkiksi erilaisten pääomien (ks. esim. Bourdieu, 1984) kasautumina ja koettuna hyvinvointina. Hyvinvointitutkimuksen kentän monipuolisuutta on tässä tapauksessa syytä hyödyntää hyvinvointiin vaikuttavien taustatekijöiden määrittämisessä. Psykologian tutkimuskentällä (ks.

esim. Cheng & Chang, 2008) on raportoitu työn koetun epävarmuuden ja hyvinvoinnin vahvasta negatiivisesta korrelaatiosta. Tästä johdettu hypoteesi siis on, että samoilla tekijöillä on mahdollisesti vaikutusta etenkin subjektiivisen epävarmuuden kokemiseen. Perinteisten demografisten tekijöiden, kuten ikä, koulutus ja sukupuoli, lisäksi myös muilla tekijöillä on vaikutusta hyvinvointiin. Frey & Stutzer (2002) käyvät kirjassaan seikkaperäisesti läpi sosiodemografisia taustatekijöitä. Tulokset ovat pääpiirteissään vastaavia kuin Fullertonilla & Wallacella (2007). Etnisen taustan lisäksi relevantteja tekijöitä hyvinvoinnin taustalla olivat myös uskonto ja terveys. Parempi terveys oli vahvassa yhteydessä koetun hyvinvoinnin kanssa. Uskonnollisuudella ja parisuhteella oli hyvinvointia edistäviä vaikutuksia, mitä selitettiin pitkälti niiden tuottamalla positiivisilla sosiaalisilla elementeillä. Tutkimuksia peilattaessa on hyvä ottaa huomioon, että etninen tausta ja uskonto ovat usein vahvassa yhteydessä, joskin yhteisvaihtelua hyvinvoinnin kanssa oli havaittavissa myös vakioiduissa tilanteissa. Tulojen ja varallisuuden suhdetta hyvinvointiin ovat tutkineet mm. Stevenson & Wolfers (2013) ja tulokset mukailivat epävarmuustutkimusten (ks. esim. Fullerton & Wallace, 2007) tuloksia. Hyvinvointitutkimuksissa on myös havaittu, että yksilön persoonallisuus ennustaa hyvin subjektiivista hyvinvointia. Onnellisuuden kanssa positiivista relaatiota on havaittu optimismilla, itsekontrollilla, korkealla itsetunnolla ja ekstroversiolla. Neuroottisten persoonallisuuspiirteiden on puolestaan havaittu korreloivan negatiivisesti onnellisuuden kanssa, eli neuroottiset ovat tutkimuksissa olleet vähemmän onnellisia. Myös pessimististen on havaittu olevan vähemmän onnellisia ja pessimismin on havaittu aiheuttavan välttelykäyttäytymistä. Tämä puolestaan johtaa useammin esimerkiksi luovuttamiseen ja tekemättä jättämiseen. (Frey & Stutzer, 2002, 40-60.)

Edellä persoonallisuuspiirteistä mainittiin ekstroversio, neuroottisuus, optimismi, pessimismi ja itsetunto. Näistä ekstroversio ja neuroottisuus ovat myös yleisemmin käytössä nimenomaan persoonallisuuspiirteiden valtavirtatutkimuksessa. Optimismia ja pessimismia on puolestaan hahmotettu ennemminkin ajattelutavoiksi tai -strategioiksi. (Nurmi, Salmela-Aro & Haavisto 1995.) Persoonallisuuspiirteiden tutkimuksessa on löydetty viisi ulottuvuutta, jotka ovat löytyneet toistuvasti alan tutkimuksista. Viittä ulottuvuutta kutsutaan Big Five -piirteiksi tai Big Five -faktoreiksi. Näitä ovat ekstroversio, sovinnollisuus, tunnollisuus, avoimuus ja neuroottisuus. Mallia kutsutaan OCEAN-malliksi. Viiden faktorin malli on persoonallisuuspiirteiden jaotteluista käytetyin ja yleisesti hyväksytyin. (Goldberg, 1993.) Costan & McRaen (1992) mukaan edellä mainitut piirteet ovat valideimmat, kattavimmat ja universaaleimmat, mitä persoonallisuuspiirteiden tutkimuksessa on löydetty. Piirteet ovat käyttökelpoisia monipuolisuutensa ansiosta. Niillä on tutkimusten mukaan ennustevoimaa esimerkiksi siinä, millaista palkkaa ihminen saa, tekeekö hän rikoksia ja kuinka kauan hän elää. (Borghans, Heckman, Duckworth & ter Weel 2008.) Hurtz & Donovan (2000) tutkivat vuosituhannen vaihteessa Big Five -

persoonallisuuspiirteiden yhteyttä työssä menestymiseen ja huomasivat tunnollisuuden olleen tärkeä tekijä työssä menestymisen kannalta, toimialasta riippumatta.

Summauksena voi todeta, että aikaisemman tutkimuksen perusteella ainakin korkeampi koulutus, hyvä tulo- ja varallisuustaso sekä työttömyysjaksojen välttäminen ovat tärkeitä suojaavia tekijöitä epävarmuuden kokemukselta. Iän suhteen evidenssi on hieman ristiriitaista, minkä lisäksi haasteita tuottaa tämän tutkimuksen näkökulmasta eri tutkimusten erilaiset ikäjakaumat. Myös sukupuolen suhteen aikaisemmissa tutkimuksissa on saatu moninaisia tuloksia. Yleisesti ottaen trendi vaikuttaisi olevan se, että naiset kokevat miehiä enemmän hyvinvointia. Tämän tutkimuksen empiirisessä osassa otetaan tekijöiksi mukaan myös persoonallisuustekijöitä, joiden suhteen etenkin hyvinvointitutkimuksissa on saatu sangen mielenkiintoisia tuloksia. Esimerkiksi Hurtzin & Donovanin (2000) havaintoja tunnollisuuden positiivisesta relaatiosta hyvinvointiin on mielenkiintoista peilata hieman erityyppiseen ilmiöön, sillä epävarmuustutkimuksessa persoonallisuustekijöitä ei yleisesti ottaen ollut mukana.

2.3 Nuoret ja työ

2.3.1 Ikävaiheen muutos

Nuoruutta, nuoria ja aikuistumista kuvataan tutkimuksissa (ks. esim. Arnett 2004; Ranta 2020) monivivahteisesti, joten tarkennan aluksi hieman tässä tutkimuksessa käytettävää terminologiaa. Isoniemi (2018) pohti blogissaan paljon kansainvälisessä kirjallisuudessa ilmenevää *emerging adulthood* -käsitettä ja sen suomennosta, jonka huomautti usein taipuvan *muotoutuvaksi aikuisuudeksi*. Ranta (2015) puolestaan on kutsunut vaihetta varhaisaikuiseksi, mikä on mielestäni muotoutuvaa aikuisuutta käyttökelpoisempi tässä tutkimuksessa. Muovautuminen tulee esille prosessikäsitteenä, sillä aikuistuminen eli hyppäys nuoruudesta aikuisuuteen ei ole yön yli tapahtuva siirtymä, vaan hiljalleen tapahtuva sarja tapahtumia. Eri ikäryhmien rajanveto on tutkimuksissa tehty vaihtelevasti. Ranta ym. (2020) ovat kutsuneet 18–29 -vuotiaita yleiskäsitteellä *nuoret aikuiset*, mikä on tässä tutkimuksessa toimiva empiirisen aineiston ikärakenteen ansiosta. Käytän tätä termiä kuvaamaan viiteryhmää, joskin on huomautettava, että usein nuorten aikuisten ryhmä jaetaan vielä pienemmiksi alaryhmiksi. Esimerkiksi Arnett (2004) erottelee 18- & 19-vuotiaat myöhäisteineiksi ja jakaa 20-29 -vuotiaat käsitteistöössään kontekstista riippuen kahteen tai kolmeen osaan.

Varhaisaikuisuus hahmotetaan yksilön elämänkulun kannalta yhdeksi merkittävimmäksi ikävaiheeksi, jolle tyypillisiä ovat erilaiset status- ja roolimuuokset

(Gauthier 2007, 218). Aikuistuminen voidaan jakaa sisäsyntyisiin siirtymiin ja roolisiirtymiin (Grob 2001, Ranta 2015 mukaan), joista tässä tutkimuksessa käsitellään vain roolisiirtymiä. Roolisiirtymiä peilataan usein tiettyjen aikuistumiseen liittyvien kehitystehtävien kautta. Kehitystehtävistä tärkeimpiä ovat Big Five -kehitystehtävät, jotka ovat (1) muutto lapsuudenkodista, (2) opintojen valmistuminen, (3) siirtyminen vakituisesti työelämään, (4) parisuhteen solmiminen sekä (5) lapsen saaminen. (Ks. esim. Ranta 2015 ; Isoniemi 2017 ; Buchmann & Kriesi 2011.) Alkuperäistä teoriaa kehitystehtävistä on muokattu ja tiivistetty, mutta perusidea on pysynyt samana (Ranta 2015). Kehitystehtävät eivät säily ajan kuluessa samanlaisina ja niiden keskinäiset suhteet ovat viimeisinä vuosikymmeninä muuttuneet. Esimerkiksi lapsuudenkodista muutetaan pois nykyisin etenkin Pohjoismaissa nuorempana kuin aikaisemmin, eikä se välttämättä tarkoita muiden kehitystehtävien samanaikaista tapahtumista. Aikuistumisprosessiin liittyvät tapahtumat eivät välttämättä tapahdu ketjuna vaan rinnakkain. (Buchmann & Kriesi 2011.) Aikaisemmin kitkaton ja tiettyä polkua kulkenut elämänvaihe on muuttunut yksilöiden välillä varioivaksi ja yksilölliseksi prosessiksi, minkä myötä yleistysten tekeminen nuorten elämänkaaresta on haastavaa. (Isoniemi 2017; Gauthier 2007.) Kehityksestä on käytetty kirjallisuudessa usein termiä aikuistumisprosessin destandardisoituminen, eli standardoitumisen väheneminen. (Ks. esim. Buchmann & Kriesi 2011 ; Gauthier 2007.)

Standardoitumisen vähenemisen lisäksi aikuistumisprosessi on siirtynyt myös ajassa. Siinä missä 1970-luvulla tavallinen 21-vuotias on kehitystehtäviin peilaten jo aikuinen, 2000-luvulla nuorten aikuistuminen kestää pidempään ja se tapahtuu aiempaa myöhemmin. (Buchmann & Kriesi 2011; Arnett 2004, 3.) Perinteisessä mielessä mitatun aikuistumisen kollektiivinen venyminen on tuonut prosessille toisenlaisia merkityksiä ja määrittelyjä. On alettu puhua *muovautuvasta aikuisuudesta*, jota 18–25-vuotiaat varhaisaikuiset elävät. Arnettin (2004, 8) jaottelussa muovautuvaan aikuisuuteen liittyy viisi tekijää: (1) ikäkauden aikana etsitään identiteettiä, etenkin työelämässä ja rakkaudessa, (2) ikäkausi on epästabiili, (3) yksilöt keskittyvät ikäkauden aikana korostetusti itseensä, (4) identiteetikriisi nuoruuden ja aikuisuuden välillä, (5) se on mahdollisuuksien ikäkausi. Yksilöllisten valintojen määrä on kasvanut, sillä nuorilla on käytössään moninaisempia resursseja, jotka mahdollistavat pidemmät polut nuoruuden ja aikuisuuden välillä. (Ranta 2015, 30.) Resursseista esiin nousee etenkin koulutus, sillä kehittyvissä maissa koulutukseen osallistuvien määrä on kasvanut. Lisäksi koulutusajat ovat yleisen taloudellisen kehityksen myötä pidentyneet. (Arnett 2004, 22–24.) Toisaalta koulutuksen kasvanut rooli on yhteiskunnassa on tullut nuorille myös annettuna. Esimerkiksi Furstenberg (2013) esittää koulutuksen kasvattaneen merkitystään työmarkkinaresurssina.

Aikuistumisprosessit eivät tutkimusten mukaan ole homogeenisiä eri maiden tai hyvinvointivaltioregiimien välillä. Hyvinvointiregiimeillä tarkoitetaan Esping-Andersenin (1990, 9–35) tekemää hyvinvointivaltioiden jaottelua, jossa

hyvinvointivaltiot jaetaan perusideansa pohjalta kolmeen päämalliin. Niin sanotussa Pohjoismaisessa mallissa lähtökohta on sosiaalidemokraattinen valtio, joka on tulonsiirtojen kautta vahvasti mukana kansalaisten elämässä. Suomi tai Ruotsi käy esimerkkinä tämän kaltaisesta hyvinvointivaltiosta. Toisena mallina on niin sanottu keskieuropalainen tai konservatiivinen malli, jossa sosiaaliset suhteet rakennetaan vahvan ydinperheen kautta ja perinteisten perhearvojen kunnioitus on korkealla tasolla. Kolmantena regiiminä eli mallina on liberaali tai anglosaksinen malli, jossa tulonsiirtoja on hyvin vähän ja vastuun ajatellaan olevan valtion tai perheen sijasta yksilöllä. Tyypillisin esimerkki liberaalista hyvinvointivaltiosta on Yhdysvallat. (Emt., 9–35) Esimerkiksi Buchmann ja Kriesi (2011) vertailivat transitioita hyvinvointiregiimien kesken ja huomasivat sosiaalidemokraattisen regiimin olevan yhteydessä yksilöllisempiin aikuistumispolkuihin. Taustalla ovat todennäköisesti institutionaaliset tekijät, joiden ansiosta Pohjoismaissa nuorilla on mahdollisuus erkaantua ydinperheestä aikaisin. Isoniemen (2017) väitöskirjassa näistä institutionaalisista tekijöistä nostettiin esille vahva koulutusjärjestelmä sekä taloudellisen tuen järjestelyt. Pohjoismaissa kotoa pois muuttamista myös pidettiin vahvana aikuistumisen merkinä, kun taas avioituminen jäi pohjoismaisessa mallissa pienemmälle huomiolle suhteessa aikuistumiseen. Syyksi on esitetty Pohjoismaiden korkeaa avioitumisikää, minkä myötä naimisiinmeno on ajankohtaista monen nuoren elämässä vasta vuosia esimerkiksi kotoa pois muuttamisen jälkeen. (Emt.)

2.3.2 Nuorten työelämätransitio

Aikuistumisprosessi tai sen muutos eivät itsessään ole tässä tutkimuksessa fokuksessa, mutta tutkimusta tehdessä on tärkeää ottaa huomioon viiteryhmän erityispiirteet. Kehitystehtävät luovat hyvän ja selkeän jäsennyksen. Tehtävistä etenkin työelämätransitio on valitun kehyksen kannalta merkittävä. Työelämätransitio määritellään ajanjaksona, jolloin nuori tai varhaisaikuinen valmistuu koulusta ja siirtyy täysipäiväisesti työelämään. (Ks. esim. Koen, Kiehe & Van Vianen 2012; Gauthier 2007.) Sen relevanssia on korostettu etenkin kriittisyyden takia, sillä transition onnistumisella on havaittu olevan vahva yhteys yksilön ammattiasemaan ja ammatilliseen menestykseen tulevaisuudessa (Koen ym. 2012). Nuorille itselleen transitio näyttäytyy muutoksena heidän suhtautumisessaan työelämään. Moni on opiskeluaikana osa-aikatöissä matalapalkka-aloilla, tavoitteenaan ennemminkin kattaa varhaisaikuisuuden elämäntyönsä kulut kuin saada työltä täyttymystä tai merkitystä elämään. Esimerkiksi Arnett (2004, 143) kuvasi tällaisia töitä termillä McJob, jolla kuvataan mahdollisimman pitkälle standardisoituja tehtäviä. Usein näihin kuuluvat esimerkiksi pikaruokaravintolat, joissa palkka on matala ja tehtävät ennalta määriteltä erittäin tarkasti. Kun siirrytään transition toiselle puolelle, nuorten odotukset työtä kohtaan ovat nykyaikana korkeammalla kuin aiemmin. Pelkkä työstä saatava palkka ei riitä, vaan lisäksi työn on oltava mielekästä,

tuettava identiteetin rakentamista ja autettava rakentamaan merkityksiä ja parempaa maailmaa. (Emt, 143.)

Opiskelusta työelämään siirtyminen on nuoruuden merkittävin elämänvaihesiirtymä. Kriisiaikana transition merkitys korostuu, sillä työmarkkinat kokevat kokonaisuutena negatiivisen shokin. Seuraukset tulevat näkyville kahta toisistaan poikkeavaa reittiä. Ensinnäkin työn saaminen vaikeutuu, kun avoimien työpaikkojen määrä putoaa talouden supistuessa. Toiseksi myös töissä pysyminen hankaloituu, kun monet yritykset lomauttavat tai irtisanovat henkilöstöä. Ilman työtä olevan nuoren kannalta etenkin jälkimmäinen tuo haasteita, sillä lomautetut ja irtisanotut saapuvat samoille markkinoille kilpailemaan työpaikoista. Kokeneempien työntekijöiden kanssa kilpaileva nuori voi transitiovaiheessa kohdata esteitä, joiden ylittäminen on lähes mahdotonta. Hankaluuden on huomattu korostuvan etenkin niillä nuorilla, joilla on vain vähän taitopääomaa. (Albæk, Asplund, Barth, Lindahl, Simson & Vanhala, 2015.) Hankaluudet transitiovaiheessa osoittavat ainakin jollain tasolla haasteita myös tulevaisuudessa. Nyssölä (1999) tutki pitkittäisaineistolla 1980- ja 1990-luvun nuoria ikäluokkia. Tutkimuksen mukaan 40 % nuorisotyöttömyyttä kokeneista raportoi ongelmia myöhemmin työelämässä (emt). Vastaavanlaisia vaikutuksia esittelin jo aiemmin tuoreempiin talouskriiseihin liittyen pitkittyneisiin työttömyysjaksoihin. Mekanismi vaikuttaisi siis säilyttävän selitysvoimaansa vuosikymmeniä Nyssölän havaintojen jälkeen. Maiden välisessä vertailussa huomattiin samoja vaikuttavia taustatekijöitä kuin aikuistumisprosessissa yleensä. Esimerkiksi koulutus ja toimivat institutionaaliset systeemit helpottivat työelämätransitiota. Esimerkkinä tällaisesta järjestelystä ovat oppisopimuskoulutukset. Yleensä vahvat institutionaaliset systeemit keskittyivät sosiaalidemokraattisiin valtioihin, joissa nuorten transitiot olivat sujuvampia ja vastoinkäymiset kestettiin esimerkiksi paremman työttömyysturvan ja muiden selkänöjen avulla paremmin. (Buchmann & Kriesli, 2011.) Tuoreemmassa kotimaisessa tutkimuksessa tulokset ovat olleet samankaltaisia Nyssölän (1999) tutkimusten kanssa, joskin prosenttiosuudet vaihtelevat hieman tutkimusten välillä. Kaikista yhteiskuntamme suojaavista institutionaalisista tekijöistä huolimatta voi todeta, että työuransa alkuvaiheessa ongelmia kohdanneet henkilöt kohtaavat myös Suomessa ongelmia merkittävästi todennäköisemmin kuin ne, jotka eivät kohdanneet ongelmia työuransa alkupuolella. (Järvinen & Vanttaja, 2013; Nyssölä, 1999.)

Työelämän epävarmuus ei ole jakautunut homogeenisesti yhteiskunnan eri ryhmien sisällä, vaan ongelmassa ovat olleet erityisesti maahanmuuttajat ja nuoret. Molempien edellä mainittujen asema on muihin ikäryhmiin nähden heikko ja epävarmuus on yleisempää. (Pyöriä & Anttila, 2017.) Vastaavia huomioita on tehty myös kansainvälisessä kirjallisuudessa, jossa yleinen työmarkkinoiden epävakautuminen ja työelämän epävarmuus on noussut Suomen tavoin 2000-luvulla kiinnostuksen

kohteeksi. (Ks. esim. Blossfeld, Klijzing, Mills & Kurz, 2005.) Nuorten aikaiset huonot kokemukset vaikuttavat työelämään myös pidemmällä aikavälillä. Talouskriisejä käsittelevässä luvussa todettiin, että kriisien vaikutukset nuoriin voivat olla pitkäaikaisia ja nuorten työttömyys- ja pitkäaikaistyöttömyystasot ovat kriisien jälkeen pysyneet korkealla. Negatiiviset kokemukset voivat aiheuttaa työmarkkinoiden ulkopuolelle johtavaa syrjäytymisen kierrettä, jonka katkaisu voi olla myöhemmällä iällä hyvin haastavaa. (Pyöriä & Anttila 2017.) On puhuttu ns. *arpeutumisefektistä*, jolla tarkoitetaan aikaisen työttömyyden kasvattamaa riskiä kokea jatkossa työttömyyttä. Arpeutumis-efektiä on selitetty esimerkiksi signaalointivaikutuksella ja laskevalla osaamisopimalla. Signaalointivaikutuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa työttömyysajanjakso signaloivat työnantajille matalaa tuottavuutta. Signaalointivaikutuksen selittävyttä tukee esimerkiksi ilmiö, jossa negatiiviset vaikutukset ovat vahvistuneet työttömyysjakson pidentyessä. Nuorten osalta aikaisella työttömyydellä on myös merkittäviä negatiivisia vaikutuksia tulevaisuuden tulotasoon, terveyteen, työtyytyväisyyteen ja onnellisuuteen. (Scarpetta, Sonnet & Manfredi 2010, 16.)

2.3.3 Nuorten lähtökohdat Suomessa

Suomi kuuluu Esping-Andersenin (1990) jaottelussa pohjoismaiseen regiimiin, joka yleisesti hahmotetaan valtion vahvan osallistumisen kautta. Sinänsä vanhan luokittelun jälkeen esimerkiksi Ryner (2007) on tarkastellut pohjoismaista regiimiä tarkemmin ja määritellyt sitä 2000-luvun kontekstissa. Yleisemmän määritelmän syventämiseksi hän määritteli kuusi pohjoismaiselle mallille tyypillistä tekijää. Ensinnäkin Pohjoismaisissa valtioissa palkat ovat ”kaupallistuneet” vähemmän kuin muualla. Tätä kutsutaan myös dekommodifikaatioksi. Yksilöiden riittävä toimeentulo ei ole sidottuna heidän arvoonsa työmarkkinoilla, vaan valtio pyrkii takaamaan riittävän elintason läpi elämänkaaren, myös silloin kun yksilö ei ole tuottava. Toisena tekijänä mainittiin julkisen vallan vahva osallistuminen työllistymiseen. Kolmantena pohjoismaiseen malliin liittyy julkisesti tarjottavien palveluiden korkeat standardit ja neljäntenä niiden verrattain runsas tarjonta. Näiden perusfunktiona mainittiin sosiaalisen kerrostuneisuuden välttäminen, sillä kaikki perustarpeet pyritään täyttämään enemmän tai vähemmän julkisilla varoilla. Rynerin (2007) mukaan edellä luetellut ominaisuudet johtavat helposti ensinnäkin hyvin tasa-arvoiseen ilmapiiriin ja toisekseen sosiaalidemokraattiseen politiikkaan. Politiikkaan peilaten hän kirjoittaa pääoman, työvoiman ja agraarikulttuurin kompromissista, jossa kaikki pyrkivät elämään rinnakkain ja suhteellisen tasa-arvoisena. Ryner (2007) toi itsekkin artikkelissaan esille mallin epätäydellisyydet, mutta hänen ajatuksiaan seuraillen sitä käytetään tässä työssä heuristisena työkaluna ja malli oletetaan pääpiirteittäin

oikeaksi. (Emt.) Pohjoismaisella hyvinvointivaltiolla voi nähdä hyvin selkeitä seurauksia maissa asuvien nuorten lähtökohtiin. Esimerkiksi Suomessa koulutus on tiettyyn ikään saakka täysin ilmaista kaikille ja aikuisuudessakin verrattain halpaa. Julkinen terveydenhuolto on monipuolinen ja avoinna kaikille, minkä lisäksi valtion tukijärjestelmä tuottaa nuorille mahdollisuuksia valita erilaisia urapolkuja. Seuraavassa pyritään hahmottamaan, kuinka suomalaiset nuoret ovat ennen pandemiaa kokeneet Pohjoismaisen hyvinvointivaltion.

Suomalaisten nuorten elämää ja asenteita tutkitaan vuosittain Nuorisobarometrillä, jota voi monella tapaa pitää parhaana taustamateriaalina tätä tutkimusta varten. Pandemiaa edeltävän ajan lähtötilanteen kartoittamiseksi käytettiin kolmea edeltävää nuorisobarometriä (2017-2019) ja seuraavassa pyritään nostamaan tämän tutkimuksen kannalta relevantteja huomiota esille.

Vuoden 2019 barometri on eittämättä relevantein barometri tämän tutkimuksen kannalta, sillä se on ajallisesti lähellä ja aiheina olivat työ ja yrittäjäyys. Barometrissa 89% raportoi työelämään siirtymisen innostavana ja reilusti yli puolet tunsivat saaneensa uralleen riittävästi eväitä. Vain vajaa kolmannes koki työelämään siirtymisen pelottavana. Barometrissa kysyttiin myös työn epävarmuuteen liittyvistä tekijöistä ja mielenkiintoisesti nuorten käsitykset vaihtelivat melko vahvasti sukupuolen mukana. Nuorista noin 85% uskoi saavansa vakituisen työpaikan, joskin joka kolmas ilmoitti olevansa huolissaan töiden riittävydestä tulevaisuudessa. Erityisesti tytöt (46% vastaajista) ja naiset ilmoittivat olevansa huolissaan myös omasta jaksamisestaan ja lähes 85% tytöistä piti nykyistä työelämää liian kuormittavana. Poikien ja miesten kohdalla joka neljäs oli huolissaan omasta jaksamisestaan ja noin kolme viidestä piti nykyistä työelämää liian kuormittavana. Mielenkiintoisesti pojat ilmoittivat olevansa valmiita joustamaan työelämässä perhesyiden takia useammin kuin tytöt, ja tytöt olivat useammin valmiita lykkäämään perheen perustamista töiden takia. (Haikkola ym., 2020.) Vuonna 2018 noin 80% vastaajista ilmoitti suhtautuvansa omaan tulevaisuuteensa yleisesti optimistisesti tai erittäin optimistisesti (Pekkarinen ym., 2019). Kahdessa vuodessa laskua oli tullut muutama prosenttiyksikkö, sillä vuonna 2016 vastaava osuus oli 83% (Myllyniemi, 2017). Vuoden 2017 raportissa nuorten kokemus koulutusjärjestelmästä oli heikentynyt vajaassa kymmenessä vuodessa selvästi. Vertailuvuoteen 2008 verrattuna yleissivistyksen, sosiaalisten taitojen, kielitaidon, tavoitteellisen työskentelyn ja keskittymiskyvyn oppiminen koettiin heikommaksi. Kyseisessä barometrissa kysyttiin myös vastaajien kokemuksesta rahan vaikutuksesta opintoihin, ja kaikista vastaajista 17% ilmoitti rahanpuutteen karsineen opiskeluvaihtoehtoja. Pelkän peruskoulun varassa olevien osalta osuus oli peräti 42%. Mielenkiintoisesti yliopisto-opiskelijat ilmoittivat koko joukkoa useammin joutuneensa viivyttämään opintojansa rahanpuutteen takia. (Pekkarinen & Myllyniemi, 2018.)

Yleisesti vastauksista nousi eteen samoja teemoja kuin kansainvälisessä tutkimuksessa, jota on esitelty aiemmin tässä osuudessa. Koulutuksen merkitys vaikuttaa myös Suomessa olevan kiistaton ja etenkin pelkän peruskoulun suorittaneilla vastaukset tuntuivat poikkeavan reilusti muista. Suomen sinänsä avokätisestä tukijärjestelmästä huolimatta yliopisto-opiskelijoista lähes joka viides raportoi rahavaikeuksien viivästyttäneen valmistumista, joskin yllätyksellisesti muihin nähden johtuu todennäköisesti myös aikuistumisvaiheen muutoksesta. Valtaosa nuorista käy lukiota tai ammatillista koulutusta kotoa käsin, kun taas korkeakouluun pääsemisen jälkeen muutetaan usein pois lapsuudenkodista. Muuhun tutkimukseen nähden ehkä ristiriitaisin havainto löytyi tuoreimmasta barometrista (Haikkola ym., 2020), jossa tyttöjen ja poikien välillä oli huomattavissa selkeitä eroja. Tytöt olivat yleisesti ottaen selvästi huolestuneempia tulevaisuudestaan kuin pojat, mitä ei aikaisemmissa havainnoissa ollut löydetty.

2.4 Tutkimusongelma- ja kysymykset

Yleisen viitekehyksen päätteeksi esittelen vielä jatkossa läpi käytävän empiirisen osion tausta eli tutkimuskysymykset. Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on tarkastella koronapandemian ensimmäisen vuoden vaikutuksia nuoriin aikuisiin. Vaikutuksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä nuorten objektiivista taloudellista asemaa, työmarkkinariskien laukeamista sekä kokemusta siitä. Kuinka moni menetti työpaikkansa? Venyivätkö opinnot? Onnistuiko kesätyön hankkiminen haastavasta toimintaympäristöstä huolimatta? Kuinka nuoret kokevat taloudellisen toimintaympäristönsä ja pandemian vaikutukset siihen? Syvemmissä analyyseissa pyrin pääsemään käsiksi demografisiin ja psykologisiin tekijöihin, jotka ovat vaikuttaneet edellä mainittuihin taloudellisiin ulottuvuuksiin. Tuottaako pandemia epävarmuutta tasaisesti kaikille vai onko joku ikäryhmä nuorten sisällä epävarmuudelle alttiimpi? Onko esimerkiksi työpaikan menetys osunut todennäköisemmin tietyn koulutustaustan omaaville? Miten erilaisista lähtökohdista tulevien opinnot ovat edenneet?

Tutkimuskysymykset jakautuvat seuraavasti:

- 1) Millaisia työmarkkinariskejä nuoret ovat kohdanneet koronapandemian seurauksena?
- 2) Kuinka pandemia on vaikuttanut nuorten epävarmuuskokemuksiin työmarkkinoihin ja talouteen liittyen?
- 3) Mitkä taustatekijät ovat yhteydessä objektiivisten työmarkkinariskien realisoitumiseen ja koettuun epävarmuuteen?

3 EMPIIRINEN TUTKIMUSASETELMA

Seuraavaksi siirrytään tutkielman kolmanteen pääosioon eli tutkimusasetelmaan. Aluksi käyn läpi käytettävän aineiston, jonka jälkeen esittelen käytettävät menetelmät ja muuttujien operationalisoinnit. Ennen tuloksiin siirtymistä esittelen analyysin etenemisen ja eri menetelmien käyttötarkoituksen. Osuuden lopuksi tarkastelen tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia.

3.1 Aineisto

Tässä tutkimuksessa käytettävä aineisto on DigiConsumers -hankkeen yhteydessä kerätty poikkileikkausaineisto, jossa vastaajilta on kysytty laajasti kulutuskäyttäytymisestä, digitaalisen median käytöstä ja taustatiedoista. Aineisto on kerätty 2. – 11.12.2020 ja vastaajat on valittu 350 000 henkilöä käsittävästä CINT-paneelistä. Heihin on otettu yhteyttä satunnaisessa järjestyksessä aineiston keräämisen aikana. Kyselyn perusjoukko on 18–29 -vuotiaat nuoret. (Nyrhinen, 2020.) Kun aineisto kerättiin joulukuussa 2020, elettiin Suomessa koronapandemian

niin kutsuttua toista aaltoa. Esimerkiksi Etelä-Suomessa useita oppilaitoksia siirrettiin etäopetukseen ja kiristyivistä rajoituksista informoitiin eri puolella Suomea. Esimerkiksi sisäurheiluhallit olivat aineistonkeräyksen aikana pääosin suljettuna ja harrastustoiminta sisätiloissa lähes kokonaan keskeytetty. Myöskään yleisötilaisuuksia ei järjestetty eivätkä yleiset oleskelutilat olleet käytössä. (Yle Uutiset, 2020.) Pohdiskelen keräysvaihteen tilanteen vaikutuksia vastauksiin tutkimuksen luotettavuutta pohtivassa osiossa (Luku 3.5).

Kysely lähetettiin hieman yli 2900 henkilölle, joista 34 % vastasi kyselyyn. Aineisto koostuu siis 1000 vastaajasta ja vastaa sosiodemografisilta ominaisuuksiltaan hyvin perusjoukkoa. Alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat hieman yliedustettuina, kun taas ylioppilas- tai ammattitutkinnon suorittaneet hieman aliedustettuina. Tulotason mediaani vastaa hyvin koko perusjoukon mediaania, mutta keskiarvo on vinoutunut ylöspäin joidenkin vastaajien ilmoittamien todella korkeiden tulojen takia. Työmarkkina-asema aiheuttaa aineistoon pieniä vinoumia. Opiskelijat ovat aliedustettuina, joskin vinoumat johtuvat koherenssin puutteesta vaihtoehtojen kesken. Koko populaatiota tarkasteltaessa esimerkiksi eläkkeellä tai vanhempainvapaalla olevia ei huomioitu omaksi ryhmäkseen, kun taas kyselylomakkeessa useat olivat vastanneet nykyiseksi päivittäistoiminnakseen jommankumman edellä mainituista. (Nyrhinen, 2020.) Aineiston läpikäynnin aikana aineistosta koodattiin pois epärealistiset outlier-havainnot, koska ne olisivat vinouttaneet jakaumaa selvästi oikealle ja nostaneet keskiarvoja. Lisäksi nollatulot ilmoittaneet on koodattu puuttuviksi muuttujiksi, sillä nollatulot eivät ole realistiset ja täten vinouttavat dataa entisestään. Havaintoyksiköitä ei kuitenkaan poistettu datasta kokonaan, vaan yksittäiset havainnot vain koodattiin uudelleen.

3.2 Tutkimuksessa käytettävät menetelmät

3.2.1 Faktori- ja varianssianalyysi

Jokivuori & Hietala (2007, 112) ovat todenneet faktorianalyysin olevan usein tilastollisessa tutkimuksessa nimenomaan välivaihe, jota on hyvä käyttää apuvälineenä ennen syventävien analyysien tekoa. Faktorianalyysin perusajatus on tiivistää suurempi muuttujajoukko samankaltaisia ilmiöitä mittaaviksi tiiviimmiksi kimpuiksi eli faktoreiksi. Teknisemmin ilmaistuna faktorianalyysissa yhdistetään muuttujia, jotka vaihtelevat paljon yhdessä ja luotu faktori selittää paljon osiensa välistä vaihtelua. Faktorianalyysissa voi käyttää joko suorakulmaista tai vinokulmaista rotaatiomenetelmää, joka valitaan käyttötärpeen perusteella. Suorakulmainen rotaatiomenetelmä ei salli lainkaan faktoreiden keskinäistä korrelaatiota, vinokulmainen sallii. Esimerkiksi Varimax-rotatio on yleinen suorakulmainen menetelmä, kun taas vinokulmaisissa menetelmissä hyödynnetään

usein Oblimin-rotatiota. (Emt.) Tässä tutkimuksessa faktorianalyysillä tarkastetaan Goldbergin ym. (1993) määrittämän OCEAN-mallin sopivuus aineiston kanssa käyttäen vinokulmaista rotaatiota. Jokivuoren & Hietalan (2007, 95) mukaan vinokulmaisen rotaation käyttö on sosiaalitieteissä perusteltua, koska ilmiöt ovat harvoin toisistaan täysin riippumattomia.

Varianssianalyysin keskeisin ajatus on tarkastella ryhmien, otosten tai muiden luokittelumuuttujien keskiarvoeroja. Keskiarvoeron lisäksi varianssianalyysissä tarkastellaan muuttujien keskihajonnan neliötä eli varianssi, joka antaa pelkkää keskiarvoa monipuolisempaa informaatiota eroavaisuuksien havainnointiin. Keskiarvo- ja varianssitestejä voidaan tehdä monella tavalla. Yksinkertaisin tapa vertailla on suoraviivainen t-testi, jossa vertaillaan kahden muuttujan keskiarvoja keskenään. Varianssianalyysien luokassa käytetyimmät ovat yksi- tai useampisuuntainen varianssianalyysi. Yksisuuntaisessa varianssianalyysissä luokkamuuttujia on yksi, useampisuuntaisessa useampia. Varianssianalyysin ehdot ovat hyvin samankaltaisia kuin muissakin testeissä. Otoksen tulee olla toisistaan riippumaton (1), riittävän suuri (2), normaalijakautunut (3), ryhmien varianssien tulee olla homogeenisia (4) ja selitettävän muuttujan on oltava vähintään välimatkaasteikollinen (5). Käytännössä nämä viisi ehtoa täyttyvät ison otannan tutkimuksessa lähes poikkeuksetta. (Metsämuuronen 2009, 781-805; Nummenmaa 2004, 157-201.) Tässä tutkimuksessa käytän varianssianalyysia ryhmäerojen havainnointiin, sillä esimerkiksi lineaarisesta regressioanalyysistä poiketen se toimii hyvin luokitteluasteikollisten selittävien muuttujien kanssa.

3.2.2 Lineaarinen ja logistinen regressioanalyysi

Regressiomenetelmien lähtökohtainen käyttötarkoitus on muuttujien välisten lineaaristen yhteyksien mallintaminen ja selitettävän muuttujan arvon ennustaminen. Regressioanalyysija on erityyppisiä ja tässä tutkimuksessa käytän lineaarista sekä logistista regressiota. Lineaarisen regressioanalyysin esitys on matemaattinen. Mallissa selitettävä muuttuja on y-muuttuja ja selittävät muuttujat x-muuttujia. Regressioanalyysin tarkoituksena on siis ennustaa y-muuttujan arvoa, kun x-muuttujan arvo tunnetaan. (Ks. esim. Nummenmaa 2004, 295–317; Jokivuori & Hietala 2007, 39–55.) Matemaattisesti regressiosuora on usean muuttujan regressiomallissa muotoa:

$y = aX_1 + bX_2 + kX_n + e$, jossa e osoittaa mallin virhetermiä eli residuaalia (Nummenmaa 2004, 300).

Lineaarissa analyysissä käytettävä regressiomenetelmä on niin sanottu OLS-regressio (*ordinary least squares regression*), jota kutsutaan myös pienimmän neliösumman menetelmäksi. OLS-regressiossa suora määräytyy siten, että y-muuttujan ennustetun arvon ja toteutuneiden arvojen erotuksen eli residuaalin neliösumma on mahdollisimman pieni. Tällöin suora ennustaa parhaalla mahdollisella tavalla selittävien muuttujien avulla y-muuttujan arvoa – toisin sanoen ei ole harhainen. (Nummenmaa 2004, 298–300.)

Logistinen regressioanalyysi puolestaan on regressioanalyysin erityistyyppi tilanteisiin, joissa selitettävä muuttuja on kategorinen (Nummenmaa 2004, 318; Jokivuori & Hietala 2007, 58). Tässä tutkimuksessa käytän *binäärilogistista regressioanalyysia*, jossa selitettävä muuttuja voi saada kaksi arvoa. Esimerkiksi kyllä/ei -vastausvaihtoehdot sisältävä muuttuja sopii binäärilogistisen regressioanalyysin selitettäväksi muuttujaksi. Logistisessa regressioanalyysissä toinen vastausvaihtoehdoista on niin sanottu nolla-arvo tai referenssiryhmä (Jokivuori & Hietala 2007, 56; Nummenmaa 2004, 325), johon toisen kategorian arvoja vertaillaan. Logistisen regressioanalyysin avulla pyrin ennustamaan kategorisen riippuvan muuttujan jakautumista luokkiin riippumattomien muuttujien avulla. Perinteisen regressioanalyysin tapaan logistisella regressioanalyysillä päästään käsiksi muuttujien välisiin yhteyksiin, mutta tässä tapauksessa ennustettavana ei ole selitettävän muuttujan määrä, vaan todennäköisyys. Logistisessa regressioanalyysissä siis pyritään ennustamaan ilmiön todennäköisyyttä ilmaantua annetuilla riippumattomien muuttujien arvoilla, esimerkiksi tässä tutkimuksessa ennustetaan todennäköisyyttä kohdata realisoitunut taloudellinen riski. (Jokivuori & Hietala 2007, Nummenmaa 2004.)

Nummenmaan (2009) mukaan muuttujien lineaariset yhteydet ovat regressioanalyysien tärkein oletus. Lineaarisuusolettama rajaa analyysistä pois muun kuin suoran muotoon piirrettävät yhteydet, eli esimerkiksi eksponentiaaliset yhteydet eivät tässä analyysitavassa tule ilmi, ja tällaisten yhteyksien olemassaolo heikentää mallin toimintaa. (Nummenmaa 2009, 303; Jokivuori, Hietala 2007, 40–42.) Muita oletuksia regressioanalyysissä ovat riittävä otoskoko, kvantitatiiviset muuttujat ja vaikutusten additiivisuus. Additiivisuusoletuksella tarkoitetaan selittävien muuttujien yhteenlaskettavuutta. Jos selittävä muuttuja x^1 selittää riippuvan muuttujan vaihtelusta 3 % ja x^2 2 %, selittävät ne yhdessä yhteensä 5%. Aina tällainen tilanne ei kuitenkaan toteudu, ja silloin esimerkiksi muuttujien interaktiovaikutus saattaa kadota ja vinouttaa mallia. (Jokivuori & Hietala 2007, 41–42.) Lisäksi regressiomalleissa on tarkasteltava selittävien muuttujien keskinäistä korrelaatiota eli multikollineaarisuutta. Multikollineaarisuus saattaa kadottaa sopivien muuttujien selitysvoimaa, joten sitä on syytä tarkastella omien indikaattoriensa avulla. (Kaakinen & Ellonen, 2020; Jokivuori & Hietala, 2007 40–42; Metsämuuronen 2009, 645–667.)

Käytän regressioanalyysia tässä tutkimuksessa taustatekijöiden vaikutusten kartoittamiseen. Lineaarista mallia käytän koetun epävarmuuden tarkasteluun, kun taas logistisella mallilla tarkastelen objektiivisia työmarkkinariskejä, kuten valmistumisen viivästymistä, lomautusta tai irtisanomista.

3.3 Operationalisoinnit

3.3.1 Selitettävät muuttujat

Subjektivistista riskikokemusta kysyttiin kyselyssä kahdella kysymyksellä.

Kuinka huolissasi olet koronakriisin vaikutuksesta?

1. Omaan työuraasi tai opintoihisi?
2. Omaan taloudelliseen toimeentuloosi?

Muuttujissa vastausvaihtoehdot olivat välillä: 1= en lainkaan, 5= hyvin huolissani, eli vaihteluväli oli yhdestä viiteen. Muuttujapari mittasi kiitettävästi samaa ilmiötä (Cronbachin alfa 0,748). Esimerkiksi Jokivuori ja Hietala (2007) toteavat reliabiliteetin olevan riittävä, kun se ylittää yleisesti käytetyn raja-arvon 0,5. Muuttujista muodostetaan keskiarvoestimoitu summamuuttuja. Perinteiseen summamuuttujaan nähden etuna on skaalan palautuminen alkuperäisten muuttujien kanssa yhteismitallisiksi. Näin ollen myös summamuuttujassa arvot ovat välillä 1-5. Perinteisen summamuuttujan käyttäminen olisi saanut kokonaislukuarvoja väliltä 2-10, mikä olisi voinut tuottaa tulkintaongelmia selittävien muuttujien skaalautuvuusongelmien takia. (Jokivuori & Hietala 2007, 116–117.) Luotu muuttuja täyttää kiitettävästi regressioanalyysissa vaateena olevan normaalisuusoletuksen (ks. Liite 1).

Taulukko 2. Reliabiliteetti ja tunnusluvut.

Cronbachin Alfa	Muuttujien määrä
,748	2

Mean	3.00
SD	1,091

Toisena epävarmuuden ulottuvuutena ovat objektiiviset riskit, joihin kuuluvat ylikoulutus, toteutunut työmarkkinariski tai epätyypillinen työsuhde.

Kyselylomakkeen rakenne rajoittaa tässä tapauksessa tarkastelun toteutuneeseen työttömyysriskiin. Toisaalta juuri työmarkkinavaikutukset ovat nuorten kohdalla elämäntilanteen kannalta ajankohtaisimmat. Muuttajassa on syytä myös ottaa huomioon, että objektiivisten riskien kokemista käytetään selittäväenä muuttujana subjektiivisten riskien kokemisessa. Teen tämän ratkaisun Belliä & Blanchfloweria (2011) mukaillen. He raportoivat koetun työttömyyden olleen tärkeä selittäjä niin yleisen tyytyväisyyden vähenemisessä kuin työllisyystoiveiden alenemisessä (emt).

Objektiivisia vaikutuksia on aineistossa kysytty kolmella eri kysymyksellä:

1. Oletko joutunut siirtämään valmistumistasi oppilaitoksesta koronan takia? (Kyllä/Ei)
2. Oletko menettänyt kesätyösi tai harjoittelun koronan takia? (Kyllä/Ei)
3. Oletko jäänyt työttömäksi tai lomautetuksi koronan takia? (Kyllä/Ei)

Taulukko 3. Havaintomäärät.

	Kyllä	Ei	N
Viivästynyt valmistuminen	110	890	1000
Kesätyön tai harjoittelun menetys	162	838	1000
Lomautus tai irtisanominen	196	803	999

Muuttajat ovat dikotomisii eli niissä on vain kaksi vastausvaihtoehtoa. Muutosta mitattaessa muuttuja kannattaa käytännöllisyyden vuoksi koodata niin, että 0 tarkoittaa "ei" ja 1 tarkoittaa "kyllä". Realisoituneita vaikutuksia voi näiden kolmen kysymyksen pohjalta tarkastella usealla eri tavalla. Ensinnäkin jokaista muuttujaa on mahdollista tarkastella erikseen, mikä on järkevää etenkin havaintoyksiköiden epäsymmetristen lähtökohtien takia. Mikä tahansa kolmesta riskistä voi toteutua opiskelijan elämässä. Työelämätransition läpikäyneen nuoren elämässä puolestaan vain lomautus tai irtisanominen on mahdollista. Toiseksi tarkasteluja on mahdollista tehdä kasautumisnäkökulmasta, eli tarkastella millä tavalla erilaiset negatiiviset vaikutukset ovat kasautuneet tietyille yksilöille. Kasautumista on järkevintä mitata opiskelijoilla, koska he ovat ainoa ryhmä, jonka elämässä kaikkien riskien toteutuminen on mahdollista. Kasautuman mittaamiseksi kolmesta muuttujasta luodaan summamuuttuja, jonka arvot vaihtelevat välillä 0–3 ja jokaisesta realisoituneesta riskistä tulee 1 yksikön lisäys summamuuttujan arvoon. Kolmanneksi riskien kautta voidaan tarkastella yleisellä tasolla koronan vaikutuksia, eli sitä, kuinka iso osa otoksen nuorista kärsi työpaikan tai harjoittelun menetyksestä tai opintojen viivästymisestä koronan takia. Tätä varten muuttujakimpusta luodaan dikotominen kyllä/ei-muuttuja, jossa minkä tahansa riskin realisoituminen antaa muuttujalle arvon 1 ja kaikkien riskien välttäminen antaa arvon 0. On tärkeää myös huomioida,

että muuttajat eivät ole täysin riippumattomia toisistaan. Kesätyön tai harjoittelupaikan menetys voi joskus johtaa valmistumisen viivästymiseen ja päinvastoin.

3.3.2 Riippumattomat muuttajat

Seuraavaksi käydään läpi tutkimuksen selittäviä muuttujia eli indikaattoreita. Käytän selittävien muuttujien operationalisoinnissa apuna faktorianalyysia. Analyysissa on kolme selittävien muuttujien pääluokkaa: kontrollimuuttujat, taloudelliseen tilanteeseen liittyvät muuttujat ja psykologisiin ominaisuuksiin liittyvät muuttujat. Yhteiskunnallisessa tutkimuksessa taustamuuttujien kirjo on laaja, joten niissä on syytä tehdä joitakin valintoja. Tässä tutkimuksessa mukaan on otettu mukaan sukupuoli, ikä, koulutusaste, tulot sekä varallisuus.

Koulutusastetta on kysytty viisiportaisella asteikoilla:

Q: Korkein suorittamasi koulutus?

1. Peruskoulu tai osa sitä (1)
2. ammatillinen tutkinto (mukaan luettuna oppisopimuskoulutus) (2)
3. Lukion päättötodistus tai ylioppilas (ml. kaksoistutkinto)
4. Ammattikorkeakoulu tai alempi korkeakoulututkinto eli kandidaatin tutkinto (4)
5. Ylempi korkea koulututkinto tai akateeminen jatkotutkinto.

Järjestysasteikollinen muuttuja ei raa'assa muodossaan kelpaa regressiomalliin, vaan siitä täytyy muodostaa $n-1$ dummy-muuttujaa. (Nummenmaa 2004, 313.) Siksi loin tässä tapauksessa neljä dikotomista muuttujaa, joissa perustaso saa arvon 0 ja toinen taso arvon 1. Asetin perustasoksi peruskoulun, joten se on 0-tasona jokaisessa dummy-muuttujassa.

Kyselylomakkeessa tuloja on kysytty kuukausitasolla, mutta luokittelun helpottamiseksi muutin tulot vuositasolle kertomalla kuukausitulot kertoimella 12. Witteveenä (2020) mukaillen tuloryhmät jaotellaan viiteen, eli jatkossa tuloryhmistä käytetään termiä tulokvintiilit. Kvintiilit jakautuvat aineistossa vuositulojen mukaan seuraavasti:

Taulukko 4. Tulokvintiilit.

Kvintiili	Alaraja, euroa	Yläraja, euroa	N (yht 875)
1	0	4800	184

2	4801	9600	197
3	9601	15600	153
4	15601	24000	207
5	24001	-	134

Tulokvintiilien käyttö on tässä tutkielmassa tärkeää lineaarisessa regressioanalyysissa. Logistisessa regressioanalyysissa tarkastellaan vastaajien negatiivisia taloudellisia siirtymiä, jolloin tulojen käyttö ei ole teoreettiselta kannalta järkevää. Käytännössä yhteys muuttujien väliltä löytyisi varmasti, mutta syy-seuraussuhteen suunta olisi väistämättä väärä. Syy-seuraussuhteessa tarvitaan korrelaation lisäksi ajallinen järjestys, jossa selittäjän tulee tapahtua ennen selitettävää (Töttö 2004, 115). Työttömäksi joutuminen tapahtuu ajallisesti ennen tulotason pudotusta, joten tulotason käyttö ei tässä tapauksessa ole relevanttia.

Otan taloudellisista muuttujista myös varallisuuden tutkimuksen taloudelliseksi muuttujaksi. Nettovarallisuus tarkoittaa varoja, joista on vähennetty velat. Siinä missä nettotuloja mitataan vuositasolla ja ne muuttuvat pitkälti työmarkkina-aseman mukaan, on varallisuus vuodesta toiseen tasaisempaa. Tosin varallisuuden kasvu tai lasku menee yleensä vuodesta toiseen samaan suuntaan. (Törmälehto 2019.) Tulojen tapaan varallisuutta kysyttiin vastaajilta suoraan. Varallisuuden arvojen määrittely on haastavaa jopa alan ammattilaisille, joten vastaajien ilmoittamat luvut ovat parhaillaankin vain approksimaatioita varallisuuden aidosta arvosta.

Nettovarallisuuden jakauma aineistossa aiheuttaa mittarille joitakin haasteita. Valtaosalla nuorista ei ole lainkaan tai on hyvin vähän varallisuutta, ja nettovarallisuuden mediaani aineistossa onkin 500 euroa. Vastaajista noin 20 prosenttia ilmoitti, että hänellä on yli 10 000 euroa nettovarallisuutta. Määrittelen 10 000 euroa tämän tutkimuksen raja-arvoksi. Määritelmä perustuu omaan arviooni nettovarallisuudesta, joka tuo vastaajalle aitoa taloudellista puskuria erilaisiin yllättäviin elämäntilanteisiin. Varallisuudesta luodaan tuon raja-arvon perusteella dikotominen muuttuja, jossa referenssiryhmänä on se 80% aineistosta, jolla varallisuus on negatiivista, sitä on vähän tai sitä ei ole lainkaan. Toisena ryhmänä on se 20 % osuus otoksesta, joilla varallisuuspuskuri on vähintään 10000 €. Logistisessa mallissa siis ei tutkita varallisuuden absoluuttisen määrän vaikutusta vaan ennemminkin varallisuuden talousshokeilta suojaavaa vaikutusta. Tarkalleen käytettävä dikotominen muuttuja on jakautunut seuraavasti.

Taulukko 5. Dikotomisen varallisuuden perustiedot.

Dik. arvo	Varallisuus	N	% havainnoista
0 (referenssi)	alle 10000	698	76,5 %
1	yli 10000	215	23,5 %

Esittelin edellä perinteiset taustamuuttujat. Eksploratiiviseen tutkimukseen on otettu mukaan myös psykologiset ominaisuudet, joista kiinnostuksen kohteena ovat tässä tutkimuksessa OCEAN-mallin persoonallisuuspiirteet, optimismiin taipuvaisuus sekä välttelykäyttäytyminen. Aloitan operationalisoinnit esittelemällä OCEAN-mallin, ja sitten optimismin ja välttelykäyttäytymisen mittarit. Vastaajan persoonallisuutta on mitattu OCEAN-mallin (Goldberg, 1993) viiteen persoonallisuustyyppiin pohjautuen. Jokaista persoonallisuustyyppiä on mitattu neljällä kysymyksellä, ja käänteiset kysymykset on uudelleen koodattu niin, että vastaukset mittaavat persoonallisuustyyppiä samaan suuntaan.

Faktorianalyysin tulokset (Taulukko 6) ovat Goldbergin ym. (1993) tyyppittelyyn nähden odotetut. Viiden sijasta muodostuu kuusi faktoria, sillä tunnollisuus ja sovinnollisuus sekoittuvat keskenään, ja niiden erilaisista variaatioista saadaan peräti kolme eri faktoria. Kuuden summamuuttujan rakentaminen ei tässä tapauksessa ole kuitenkaan järkevää. Avoimuus, ekstroversio ja neuroottisuus latautuvat omille faktoreilleen ja vahvistavat teorian dimensiot. Tunnollisuus ja sovinnollisuus sekoittuvat faktoreissa toisiinsa, joten niiden sisällöllisiin ominaisuuksiin on syytä kiinnittää tarkemmin huomiota. Kolmanteen komponenttiin on latautunut sekaisin tunnollisuuteen ja sovinnollisuuteen teoreettisesti asetettuja kysymyksiä. Kysymyksissä vastaajat ovat arvioineet asteikolla 1-5 seuraavia tekijöitä:

Taulukko 6. Faktorianalyysi OCEAN-muuttujista.

Aihe	Faktori					
	1	2	3	4	5	6
Ekstroversio 1	.069	.817*	.047	-.089	.076	.085
Neuroottisuus 1	.230	-.031	-.360	-.081	.075	.524*
Avoimuus 1	.661*	.286	.040	.129	.200	-.090
Tunnollisuus 1	.030	.092	.782	.213	.149	-.026

Sovinnollisuus 1	.075	.042	.694	-.146	-.195	.067
Avoimuus 2	.641*	.012	.046	-.010	.251	-.235
Ekstroversio 3	.021	.841*	.139	-.063	.094	.037
Neuroottisuus 3	.131	-.131	.268	-.131	.032	.571*
Avoimuus 3	.726*	-.053	-.047	-.111	-.327	.100
Tunnollisuus 3	.056	-.043	.711	-.093	-.054	-.032
Sovinnollisuus 3	-.105	.135	.340	-.568	-.180	-.044
Neuroottisuus 4	-.014	.140	.001	-.069	.311	.677*
Avoimuus 4	.746*	-.047	.102	.042	-.127	.132
Sovinnollisuus 4	.026	.271	.033	-.569	-.271	-.072
Ekstroversio 2*	-.102	.418*	-.381	-.035	-.386	-.156
Neuroottisuus 2*	-.163	-.046	-.013	.259	-.185	.694*
Tunnollisuus 2*	-.137	-.036	.110	.571	-.419	.018
Sovinnollisuus 2*	.051	-.099	.086	.081	-.748	-.118
Ekstroversio 4*	-.013	.534*	-.214	.331	-.080	-.212
Tunnollisuus 4*	-.011	.162	.117	.640	-.240	-.057
Rotaatio: Oblimin						

Alla on väittämiä koskien sitä, millaiseksi näet itsesi. Kuinka samaa tai eri mieltä olet väittämien kanssa?

1. *Teen huolellista työtä.*
2. *Olen kiltti ja huomaavainen melkein kaikille.*
3. *Minuun voi luottaa.*

Sisällöllisesti väittämät voidaan nähdä samaan teemaan sopiviksi, ja vastaajat ovat selkeästi hahmottaneet kysymykset samaa ulottuvuutta mittaavaksi. Neljäs summamuuttuja rakennetaan analyysin perusteella näistä muuttujista ja nimetään tunnollisuudeksi. Muodostettujen neljän summamuuttujan alfat esitellään taulukossa 7.

Taulukko 7. Reliabiliteetit, OCEAN-ulottuvuudet.

	Alfa	N
Avoimuus	,67	4
Ekstroversio	,658	4
Neuroottisuus	,538	4
Tunnollisuus	,653	3

Muodostetuista dimensioista neuroottisuuden reliabilitetti jää alle perinteisesti yhteiskuntatieteissä käytetyn raja-arvon 0,6. Toisinaan raja-arvoksi on kuitenkin määritelty 0,5 (Jokivuori & Hietala 2007, 104). Käsittelen neuroottisuutta tutkimuksessa erillisenä keskiarvomuuttujana, koska heikommasta konsistenssistaan huolimatta neuroottisuus on psykologian tutkimuksissa laajasti käytetty persoonallisuuspiirteiden mittaamiseen käytetty muuttuja.

Optimismi ja tehtävien välttely

Optimismilla tarkoitetaan uskoa omiin kykyihin. Optimistisen elämänasenteen on todettu olevan yhteydessä hyvään menestykseen akateemisissa opinnoissa. Tehtävien välttelyllä puolestaan tarkoitetaan ikään kuin itseään ennustavaa kehää: epäonnistumista pelätään eikä tehtävän suorittamiseen siksi anneta täyttä panosta. (Nurmi ym. 1995.) Tässä tutkimuksessa optimismia ja tehtävien välttelyä on mitattu Nurmen ym. (1995) luomalla mittaristolla, jossa optimismia kysyttiin neljällä kysymyksellä ja tehtävien välttelyä viidellä. Kysymykset ovat sisällöllisesti selkeät ja muodostin niistä keskiarvosummamuuttujat. Kysymykset ja summamuuttujien konsistenssitestien tulokset olivat seuraavat:

Valitse vaihtoehto, joka parhaiten vastaa tämän hetkistä näkemystäsi. (1= Täysin eri mieltä - 6 = täysin samaa mieltä.)

1. Kun tartun johonkin tehtävään, olen yleensä varma, että onnistun siinä. (OPT)
2. Kun menen uusiin tilanteisiin, odotan usein pärjääväni. (OPT)
3. Olen pärjännyt eri tehtävissä hyvin. (OPT)
4. Pärjään yleensä hankalimmissakin tehtävissä. (OPT)
5. Minulle käy usein niin, että keksin jotain muuta tekemistä, kun minulla on hankala tehtävä edessä. (Vält)
6. Jos jokin asia alkaa työssä tai opiskelussa mennä pieleen, häivyn nopeasti kahville tai muuhun vastaavaan. (Vält)
7. Jos on jotain hankalaa tiedossa, keksin mielelläni muuta puuhaa. (Vält)
8. Jos edessä on vaikea tehtävä, huomaan usein etten yritä tosissaan. (Vält)
9. Tulen usein sairaaksi, jos seuraavana päivänä on jotain hankalaa tiedossa. (Vält)

Taulukko 8. Reliabiliteetit, optimismi ja välttely.

	Alfa	N
Optimismi	,750	4
Välttely	,757	5

3.4 Analyysin teoreettiset lähtökohdat ja eteneminen

Hedström (2005) jaottelee selittämistä kolmelle eri tasolle. Ensimmäisellä tasolla ovat yleisiin lakeihin perustuvat selitykset, jotka ovat tuttuja esimerkiksi biologiasta ja fysiikasta. Painovoima on esimerkki yleisestä laista. Toisella tasolla ovat tilastolliset selitykset, joissa tarkastellaan muuttujien välisiä yhteyksiä. Tässä lähestymistavassa syy-seuraussuhteita pyritään mallintamaan probabilistisesti eli $x:n$ muuttuessa myös $y:n$ arvo todennäköisesti muuttuu. Tässä lähestymistavassa pyritään ottamaan huomioon ilmiöiden satunnaiset tekijät (Jokivuori ja Hietala 2007, 18). Kolmantena tasona on mekanismeilla selittäminen, jossa ydinajatuksena on selvittää ilmiöiden taustalla vaikuttavat mekanismit (Hedström, 2005, 15–25). Tässä tutkimuksessa selittämistä lähestytään tilastollisten selitysten näkökulmasta, koska sen avulla on mahdollista tehdä kausaalisia päätelmiä. Kausaaliset empiiriset päätelmät eivät kuitenkaan ole sama asia kuin kausaaliset selitykset (Ketokivi 2015, 4243). Kuten Hedström (2005, 21) huomauttaa, statistinen lähestymistapa saattaa vastausten sijaan synnyttää vain uusia kysymyksiä. Toisaalta probabilistinen kausaalisuus mahdollistaa useita syitä samalle ilmiölle (Jokivuori ja Hietala 2007, 23). Tässä tutkimuksessa onkin osin kaksinainen lähestymistapa: toisaalta pyritään selittämään ja konfirmoimaan uudessa kontekstissa epävarmuuteen liittyviä tekijöitä, mutta myös selvittämään uusia mahdollisia selittäviä tekijöitä perinteisen sosiologisen näkökulman ulkopuolelta. Etenkin persoonallisuuspiirteiden tuominen mukaan regressiomalleihin vie tutkimusta eksploratiiviseen suuntaan.

Analyysivaihe lähtee oletuksesta, että aineistoa joudutaan nuorten osalta jakamaan. Osa tutkimuksessa mukana olleista nuorista on jo suorittanut työelämätransition, kun taas osa on vielä opiskeluvaiheessa. On myös mahdollista, että osa vastaajista on molempien edellä mainittujen kategorioiden ulkopuolella. Mukana voi olla esimerkiksi vanhempainvapaalla olevia, työttömiä työnhakijoita tai niin sanottuja NEET-nuoria. NEET-nuorilla tarkoitetaan niitä nuoria, jotka eivät ole töissä, koulutuksessa tai muussa työhön tähtäävässä harjoittelussa. Käytännössä ryhmä on siis työ- ja opiskelijaelämän ulkopuolella. Aloitan analyysiluvun tarkastelemalla nuorten ryhmäeroja. Samalla saadaan yleiskuva aineistosta. Aiempien kriisien perusteella on syytä olettaa, että sekä subjektiivinen että objektiivinen epävarmuus on nuorten keskuudessa lisääntynyt pandemian takia. (Ks. esim. Verick 2009) Pintaraapaisu saadaan frekvenssitaulujen avulla, sillä kyselylomakkeessa pandemian vaikutuksia on kysytty eksplisiittisesti suoraan. Tämän jälkeen tarkastelen pandemian vaikutuksia ristiintaulukoinnin ja varianssianalyysin avulla. Tällä vaiheella on kaksi erillistä funktiota. Ensinnäkin analyysin avulla saavutetaan tarkempaa tietoa eri transitiivaiheessa olevien ryhmäeroista, toiseksi tavoitetaan syvempi kuva toisen tutkimuskysymyksen taustaksi.

Kuvio 3. Analyysin eteneminen.⁴

Analyysin toisessa vaiheessa siirryn käyttämään monimuuttujamenetelmiä. Tavallaan vaiheen voi ajatella jakautuvan kahtia - jälleen objektiivisen ja subjektiivisen riskin perusteella. Tutkin objektiivisia riskitekijöitä logistisen regressioanalyysin avulla, kun taas subjektiivisten riskitekijöiden selittämiseen käytän lineaarista regressioanalyysia. Regressioanalyysien avulla pyrin vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen. Tässä vaiheessa otan malliin mukaan useita muuttujia, joiden käyttö kussakin mallissa on esitelty alla.

Taulukko 9. Muuttujat regressiomalleissa.

Riskin tyyppi	Objektiivinen	Subjektiivinen
Malli	Logistinen	Lineaarinen
	Koulutus	Koulutus
	Sukupuoli	Sukupuoli
	Varallisuus	Ikä
	Avoimuus	Avoimuus
	Ekstroversio	Ekstroversio
	Neuroottisuus	Neuroottisuus
	Tunnollisuus	Tunnollisuus
	Optimismi	Tulot
	Välttely	Aiempi realisoitunut riski
	Ikä	Optimismi
		Välttely
		Varallisuus

Regressioanalyysien tavoite on kaksisuuntainen. Ensinnäkin halutaan selvittää tekijöitä, jotka altistavat yksilöitä koronakriisin haittavaikutuksille. Toiseksi halutaan tietää tekijöistä, jotka niiltä suojaavat. Analyysissa selitettävä muuttuja on rakennettu kahdesta Likert-asteikollisesta väittämästä, joiden reliabiliteetti oli vahva ja niiden voi katsoa mittaavan kiitettävästi samaa asiaa.

⁴ Suluissa tutkimuskysymys, johon analyysilla haetaan vastausta.

1) Millaisia työmarkkinariskejä nuoret ovat kokeneet koronapandemian seurauksena?

2) Kuinka pandemia on vaikuttanut nuorten epävarmuuskokemuksiin työmarkkinoihin ja talouteen liittyen?

3) Mitkä taustatekijät ovat olleet yhteydessä työmarkkinariskien realisoitumiseen ja koettuun epävarmuuteen?

3.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tarkastelen lopuksi tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia. Metsämuuronen (2002) jakaa tutkimuksen validiteetin ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan mittauksen yleistettävyyttä. Ulkoinen validiteetti liittyy aineistoon ja sen keräämiseen. (Emt.) Tässä tapauksessa aineisto vastaa hyvin perusjoukkoa (DigiConsumers & Nyrhinen, 2020) ja otoskokokin on riittävä. Analyysivaiheessa aineistoa jaetaan, mikä aiheuttaa muiden kuin opiskelijoiden ja työelämässä olevien putoamisen tarkastelun ulkopuolelle. Se ei kuitenkaan tässä tapauksessa aiheuta suuria ongelmia, koska pudotettava ryhmä on pieni ja jäljellä jääneiden ryhmien otoskoot säilyvät riittävinä. On kuitenkin huomioitava, että ”muut” -ryhmässä noin kaksi kolmesta oli naisia, joten tarkasteluun kuuluvissa ryhmissä miehet ovat todennäköisesti hieman yliedustettuina.

Toinen komponentti validiteetissa on sisäinen validiteetti, joka taas jaetaan sisällön validiteettiin, rakennevaliditeettiin ja kriteerivaliditeettiin. Sisällöllisellä validiteetilla tarkoitetaan käsitteiden teorianmukaisuutta ja mittareiden tarkoituksenmukaisuutta. Käytännössä ollaan siis kiinnostuneita siitä, onko tutkimuksessa mitattu oikeita asioita oikeilla tavoilla. (Metsämuuronen, 2002, 33–39.) Operationalisointien osalta tutkimuksen voi katsoa onnistuneen hyvin. Persoonallisuuspiirteiden operationalisoinnissa oli pieniä haasteita, sillä OCEAN-mallia ei voitu käyttää sellaisenaan ja tunnollisuuden summamuuttuja jouduttiin luomaan aineiston pohjalta uudestaan. Myöskään objektiivista epävarmuutta ei kyetty mittaamaan täydellisesti, sillä ylikoulutukseen ja epätyypillisiin työsuhteisiin ei tässä tutkimuksessa päästy käsiksi. Toisaalta Metsämuuronen (2002, 33) on huomauttanut, että ”ilmiötä ei tarvitse tutkia kokonaisuudessaan, jos tietoisesti jättää pois osan ilmiöstä.” Lisäksi ylikoulutuksen suhteen tutkimuksen ajankohta tuskin olisi mahdollistanut laadukasta kontribuutiota, sillä pandemian vaikutukset näkyvät todennäköisesti vasta vuosien päästä, minkä vuoksi niihin on hyvin haastavaa päästä käsiksi poikkileikkausaineistolla.

Tutkimuksessa on tärkeää ottaa huomioon myös aineistonkeräyksen ajallinen konteksti. Kysely suoritettiin joulukuun alussa vuonna 2020, jolloin pandemian toinen aalto oli pahenemassa ja rajoitukset tiukentuivat useilla paikkakunnilla (ks. esim. Yle, 2020). Ajanjakson yhteiskunnallinen ilmapiiri oli oman arvioni mukaan huolestunut, mikä on voinut vaikuttaa vastaajien asenteisiin ja mielentilaan tutkimushetkellä. Toisaalta empiirisessä osiossa pyritään vertailemaan erilaisista taustoista tulevia nuoria keskenään. Yleisen huolestuneisuuden voikin ajatella vaikuttavan vastauksiin melko universaalisti.

Jokivuori & Hietala (2007, 186) ovat huomauttaneet keinotekoisien dikotomisoinnin aiheuttavan aina ongelmia ja kadottavan informaatiota. Tässä tutkimuksessa

keinotekoista dikotomiaa käytettiin etenkin tulojen ja varallisuuden kohdalla, kun tulot jaettiin kvintiileihin ja varallisuus kahteen osaan aineiston perusteella. Kuten aikaisemmin todettiin, vastauksista jouduttiin poistamaan osa tuloja koskevista vastauksista, koska ne olivat järjettömiä. Onkin haastavaa arvioida, kuinka suuri vaikutus tällä on ollut tuloksiin. Lisäksi on tässä kohtaa huomautettava mahdollisesta puuttuvasta muuttujasta. Pandemiaan liittyvä poliittinen päätöksenteko ei ole kohdistunut tasapuolisesti eri toimialoihin. Esimerkiksi ravintola-alalla on koko pandemian ajan ollut voimassa hyvin tiukat rajoitukset ja seurauksena useita yökerhoja ja ravintoloita on jouduttu sulkemaan. Lisäksi esimerkiksi hoitoalan resurssi- ja työvoimapulasta on keskusteltu runsaasti julkisuudessa (Jompero-Lahokoski, 2020). Potentiaalisen itsenäisen selitysvoimansa lisäksi toimialan puuttuminen voi olla yleistettävyyttä heikentävä tekijä myös välillisesti, sillä sen korrelaatiot muihin mukana olleisiin muuttujiin olisivat voineet muuttaa myös muiden muuttujien interaktioita tutkitussa ilmiössä. Tätä ongelmaa pyritään taklaamaan tutkimalla regressioanalyysien residuaaleja eli jäännöstermejä, sillä vaikuttavan muuttujan puuttuminen näkyisi todennäköisesti normaalijakaumasta poikkeavana muotona jäännöstermien jakaumassa (Nummenmaa 2009, 309 – 312).

4 TULOKSET

4.1 Objektiivisten työmarkkinariskien kuvailu

Tarkastelen aluksi yleisellä tasolla koronan objektiivisia työmarkkinavaikutuksia. Tässä tutkimuksessa objektiivisiin vaikutuksiin kuuluvat valmistumisen viivästyminen, kesätyön tai harjoittelun menetys sekä lomautus tai irtisanominen. Kuvauksilla analysoilla saadaan yleiskuva aineistosta, ja kuten esim. Nummenmaa (2009, 53) ehdottaa, luodaan ensimmäiset katsaukset aineistoon. Objektiivisiä vaikutuksia mitattiin kolmella dikotomisella muuttujalla, joita tarkastellaan useasta eri näkökulmasta.

Taulukko 10. Objektiiviset riskit (Kyllä/ei).

Tunniste	N	%
Ei (=0)	656	65,6
Kyllä (=1)	343	34,3
Missing	1	0,1
Yhteensä	1000	100

Taulukko 11. Riskien kasaantuminen.

	N	%
0	656	65,60 %
1	243	24,30 %
2	75	7,50 %
3	25	2,50 %
Puuttuu	1	0,10 %
Yhteensä	1000	100 %

Riveillä realisoituneiden riskien määrä.

Taulukko 12. Objektiiviset riskit eriteltynä.

	Kyllä	Ei	N
Viivästynyt valmistuminen	110	890	1000
Kesätyön tai harjoittelun menetys	162	838	1000
Lomautus tai irtisanominen	196	803	999

Taulukoissa 10 on tarkasteltu objektiivisten riskien jakaumaa koko aineistossa. Noin yksi kolmasosa nuorista on ilmoittanut jonkin riskin realisoituneen nimenomaan koronaviruksen takia. Neljäsosa vastaajista, eli valtaosa vähintään yhden riskin kokeneista, oli kärsinyt vain yhdestä riskistä. Vajaa kymmenen prosenttia vastaajista ilmoitti kahden riskin osuneen kohdalle ja 2,5 % vastaajista ilmoitti kaikkien kolmen riskin kasaantuneen omalle kohdalle. Riskeistä yleisin oli lomautus tai irtisanominen, jonka oli kokenut noin joka viidennes. Vastaajista vajaa viidennes oli menettänyt kesätyön tai harjoittelun ja hieman yli joka kymmenes ilmoitti valmistumisen viivästyneen koronan takia.

Kuten luvussa 3 todettiin, valmistumisen viivästyminen sekä kesätyön tai harjoittelun menettäminen on mahdollista vain osalle kyselyn vastaajista, koska osa vastaajista on ehtinyt suorittaa työelämätransition, osa ei. Työelämään jo siirtyneille nuorille edellä mainitut riskit eivät ole ajankohtaisia, kun taas opiskelijoiden tilanne on moniulotteisempi ja riskiulottuvuuksia on useampia. Seuraavaksi tarkastelenkin vaikutuksia siten, että vastaajat luokitellaan elämänvaiheensa mukaan. Luokittelu on tehty Myrskylää (2011) mukailleen, eli luokat ovat työelämään siirtyneet, opiskelijat sekä molempien ulkopuolella olevat. Useissa tutkimuksissa työelämässä olevat on luokiteltu vielä työllisiin ja työttömiin (emt), mutta tässä tutkimuksessa vastaajat on mielekkäämpää pitää yhdessä ryhmässä.

Taulukko 13. Ristiintaulukointi objektiivisista vaikutuksista.

Realisoitunut riski	Opiskelija	Työelämässä	Muut	Yhteensä
Ei	175	406	75	656
% viiteryhmästä	42,8 %	80,4 %	88,2 %	65,7 %
Kyllä	234	99	10	343
% viiteryhmästä	57,2 %	19,6 %	11,8 %	34,3 %
N	409	505	85	999
% havainnoista	40,9 %	50,6 %	8,5 %	100,0 %
Khiin neliö -testi				
	Testisuure	162,759		
	Vapausasteet	2		
	p-arvo	,000***		

Ristiintaulukoinnista paljastuu mielenkiintoisia huomioita. Opiskelijoiden joukosta yli puolet on ilmoittanut jonkin kolmesta talousvaikutuksesta osuneen omalle kohdalle. Työelämässä olleista vastaavan vaikutuksen on kokenut noin joka viides ja näiden kahden kategorian ulkopuolella olevista hieman yli joka kymmenes. Khiin neliö -testin perusteella havaitut erot ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Tulokset ovat odotettuja ja vahvistavat käsitystä, että valittuja luokkia on mielekästä tutkia erikseen.

Taulukko 14. Valmistumisen viivästyminen ja kesätyön tai harjoittelun menetys.

Ryhmä: Opiskelijat	Kyllä	Kyllä %	Ei	Ei %	N
Viivästynyt valmistuminen	110	26,9 %	299	73,1 %	409
Kesätyön/harjoittelun menetys	162	39,6 %	247	60,4 %	409

Taulukko 15. Ristiintaulukointi keskinäisestä suhteesta.

	Kesätyö / harjoittelu
--	-----------------------

Valmistuminen	Ei	Kyllä	Yhteensä
Ei	787	103	890
% valmistuminen	88,40 %	11,60 %	100 %
% kesätyö/harjoittelu	93,90 %	63,60 %	89 %
Kyllä	51	59	110
% valmistuminen	46,40 %	53,60 %	100 %
% kesätyö/harjoittelu	6,10 %	36,40 %	11 %
Yhteensä	838	162	1000
Khiin neliö -testi	Testisuure	127,594	
	Vapausasteet	1	
	p-arvo	,000	
	Eta ²	0,127	

Pelkästään opiskelijoihin kohdistuneista vaikutuksista saadaan yllä olevista taulukoista mielenkiintoista informaatiota. Kesätyön tai harjoittelun oli menettänyt peräti kaksi viidestä vastaajasta ja valmistuminen oli viivästynyt useammalta kuin joka neljänneltä. Alemmassa taulukossa on tarkasteltu valmistumisen viivästymisen ja kesätyön- tai harjoittelun menettämisen interaktiota. Muuttujat vaihtelevat jonkin verran myös yhdessä. Valmistumisen viivästymisestä ilmoittaneissa olivat yliedustettuina ne, jotka olivat menettäneet kesätyönsä tai harjoittelupaikkansa. Selitysasteeksi näiden kahden välille tuli hieman vajaa 13 % ja testin tulokset ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä.

Taulukko 16. Ristiintaulukointi irtisanomisista ja lomautuksista.

Irtisanottu tai lomautettu	Opiskelija	Työelämässä	Muut
Kyllä	87	99	10
Kyllä %	21,30 %	19,60 %	11,80 %
Ei	822	406	75
Ei%	78,70 %	80,40 %	88,20 %
Yhteensä	409	505	85
Khiin neliö-testi	Testisuure	4,033	
	Vapausasteet	2	
	p-arvo	,133	

Kun tarkastellaan työpaikan menetystä, ovat tulokset myös mielenkiintoisia. Opiskelijat ja työelämässä olevat ovat altistuneet irtisanomisille lähes vastaavilla suhteellisilla frekvensseillä. Karkeasti voisi siis sanoa, että noin joka viides nuori on irtisanottu tai lomautettu. Muiden ryhmässä lukema on selvästi pienempi, mikä on täysin odotettua ryhmän erilaisen työmarkkina-aseman takia. Tulokset eivät ole

tilastollisesti merkitseviä, ja asema työelämätransition suhteen ei aineiston perusteella vaikuta todennäköisyyteen tulla irtisanotuksi tai lomautetuksi.

4.2 Varianssianalyysit koetusta taloudellisesta epävarmuudesta

Seuraavaksi tarkastelen subjektiivisia vaikutuksia eli koetun epävarmuuden indikaattoria varianssianalyysillä. Kaikissa kolmessa ryhmässä havainnot ovat normaalijakautuneita ja ryhmissä on tarpeeksi havaintoja. Riippuva muuttuja on vähintään välimatka-asteikollinen ja riippumaton muuttuja laatueroasteikollinen, joten varianssianalyysi on sopiva menetelmä yleiskuvan saamiseen. Varianssianalyysissä jokaisessa ryhmässä tulisi olla yhtä paljon havaintoja. Tässä tapauksessa niin ei kuitenkaan ole. Varianssianalyysissä oletetaan myös ryhmien homogeeninen varianssi, jota voidaan tarkastella Levene-testin avulla. Levene-testin tuloksen tulisi olla korkeintaan 0,05, jotta muuttujien varianssia voisi pitää homogeenisenä. (Nummenmaa 2009, 182.)

Taulukko 17. Varianssien yhtäsuuruus ja ryhmittäiset tiedot.

	N	Keskiarvo	Keskihajonta
Opiskelija	405	3,13	1,03
Työelämässä	505	2,91	1,13
Muut	85	2,88	1,04
Yhteensä	995	3	1,09
Levene-testi	Testisuure	1,682	
	Vapausasteet 1	2	
	Vapausasteet 2	993	
	p-arvo	,185	

Taulukoista 17, 18 & 19 voidaan tarkastella perustietoa koronan aiheuttamasta koetusta epävarmuudesta. Ensinnäkin on huomioitava, että koko aineistossa keskiarvo on tasan 3,00, mikä on myös Likert-asteikolla mitatun skaalan keskikohta. Koronan talousvaikutukset koettiin siis kokonaisuudessaan melko neutraalisti, joskin keskihajonta on yli yhden. Lisäksi histogrammista (Liite 1) huomataan, että lähes 13 % on erittäin huolestunut koronan talousvaikutuksista. Toisaalta vastaava osuus vastaajista on ilmoittanut, ettei ole lainkaan huolissaan koronapandemian vaikutuksista taloudelliseen tilanteeseensa.

Taulukko 18. Varianssianalyysi, taloudellisen ahdingon kokeminen.

	Neliösumma	Vapausasteet	Keskineliösumma	F-arvo	P-arvo
Ryhmien välinen	7,767	2	3,884	4,270	,006
Ryhmien sisäinen	902,108	992	,909		
Yhteensä	909,875	994			

Taulukko 19. Bonferroni-tarkastelut ryhmien välillä.

	Opiskelija	Työelämässä	Muut
Opiskelija			
Työelämässä	,008**		
Muut	,157	1,000	

*=Merkitsevä 0,05 riskitasolla, **=merkitsevä 0,01 riskitasolla, ***=merkitsevä ,001 riskitasolla

Analyysin tulokset osoittavat, että valittujen viiteryhmien välillä on eroja. Opiskelijat ovat huolestuneempia koronakriisin vaikutuksista työelämään ja taloudelliseen tilanteeseensa kuin ne vastaajat, jotka olivat jo työelämässä. Varianssianalyysistä saadun testisuureen p-arvo on 0.006, joten tulos on tilastollisesti merkitsevä. Ryhmien keskinäiset erot tarkennettiin vielä Post Hoc -menetelmistä Bonferronilla. Tulokset osoittavat ennako-oletusten mukaisesti nimenomaan opiskelijoiden ja työelämässä olevien eroavan keskenään toisistaan, kun taas kolmas ryhmä oli tilastollisessa mielessä kohinainen.

4.3 Yhteenveto kuvailevista analyyseista

Analyysivaiheen ensimmäisessä osiossa oli tavoitteena saada yleiskuva koronan talousvaikutuksista. Kuvailevista analyyseista käytettiin frekvenssitauluja, ristiintaulukointia ja varianssianalyysia. Kiinnostuksen kohteena oli ensinnäkin koronan talousvaikutusten yleisen suuruusluokan arviointi. Analyysien perusteella selvisi, että noin joka kolmas oli altistunut realisoituneelle riskille ja että koronan aiheuttama taloudellinen epävarmuus koettiin melko neutraalisti.

Kokonaisuutena aineiston kuvaileva analyysi toi esille mielenkiintoisia näkökulmia koronan vaikutuksista. Koronan taloudelliset vaikutukset ovat olleet laajat ja opiskelijat erottuivat muista kärsijöinä niin realisoituneissa talousvaikutuksissa kuin koetussa epävarmuudessa, joskaan tulokset eivät ole yksiselitteisiä. Tutkimuskysymyksiin vastatakseni jaottelen aineiston jatkoa varten kahteen osaan: opiskelijoihin ja työelämässä oleviin. Kategorisoinneilla pyrin välttämään niin sanotun valikoitumisharhan syntymisen. Valikoitumisharhalla tarkoitetaan tilannetta, jossa tutkimukseen valitut havainnot eivät ole riippumattomia riippuviin

muuttujiin nähden. (Winship & Mare, 1992.) Tässä tapauksessa opiskelijoilla on logistisessa mallissa enemmän potentiaalisia mahdollisuuksia kokea työmarkkina-asemaan negatiivisesti vaikuttava takaisku, joten aineiston jakaminen on perusteltua. Seuraavaksi lähdetään syventämään analyysia regressioanalyysien avulla. Analyysit aloitetaan pahiten kärsineestä ryhmästä eli opiskelijoista.

4.4 Regressioanalyysit

4.4.1 Objektivisen työmarkkinariskin realisoituminen opiskelijoilla

Seuraavaksi selvitän tarkemmin negatiivisten riskien jakautumista. Tässä osiossa aineistoa käsitellään osissa, eli opiskelijat ja työelämässä olevat tarkastellaan omina ryhminään. Ylempänä saatiin jo selville, että asema työelämätransition suhteen vaikuttaa sekä riskien realisoitumiseen että koettuun epävarmuuteen. Opiskelijoiden ryhmä kärsi enemmän muihin ryhmiin verrattuna, mutta ketkä opiskelijat -ryhmän sisällä ovat kärsineet eniten? Mallinnan tätä kysymystä regressioanalyysien avulla. Regressiomallit ajetaan läpi pakottavana, eli kaikki teorian pohjalta valitut muuttujat otetaan mukaan malliin ja tutkitaan niiden vaikutuksia tässä tapauksessa. Pakottavan mallinnuksen avulla voidaan selvittää paitsi tekijät, jotka vaikuttavat nuorten asemaan, myös ne tekijät, joilla ei ole ollut vaikutusta. Molemmat tulokset ovat tässä kontekstissa yhtä arvokasta tietoa, sillä valitut tekijät ovat aikaisemmissa tutkimuksissa olleet yhteydessä tarkasteltaviin indikaattoreihin. Ensin tutkitaan logistisen regressioanalyysin avulla realisoitunutta riskiä. Kontrollimuuttujat ovat ikä, sukupuoli, käynnissä olevan koulutus, vanhempien taustatekijät sekä pareto-dikotominen varallisuus. Lisäksi selittäjiä ovat aiemmissa faktorianalyyseissa löydetyt neljä persoonallisuusulottuvuutta sekä optimismin ja välttelykäyttäytymisen summamuuttujat.

Taulukko 20. Omnibus-testi.

Askel	Khiin neliö	Vapausasteet	P-arvo
1	45,521	16	,002***

Taulukko 21. Mallin yhteenveto.

Askel	-2 log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	441,993	0,10	0,135

Taulukko 22. Hosmerin ja Lemeshow'n testi.

Askel	Khiin neliö	Vapausasteet	P-arvo
1	9,385	8	,311

Mallitestit osoittavat, että malli on aineistoon sopiva. Hosmerin ja Lemeshow'n testi ei ole tilastollisesti merkitsevä ja Omnibus-testistä havaitaan tilastollinen merkitsevyys pelkän vakion sisältävään nollamalliin. Logistisessa regressioanalyysissä ei sen tilastollisten ominaisuuksien takia voida määrittellä tarkkaa selitystasetta, mutta mm. Jokivuori & Hietala (2007, 67) suosittelivat käyttämään niin sanottua pseudoselitystasetta. Näistä käytetympi on Nagelkerken neliö, jota voidaan tulkita analogisesti lineaarisessa regressiossa käytetyn multipelikorrelaation neliön kanssa (Nummenmaa 2009, 326). Nagelkerken neliön mukaan käytetty malli selittää noin 13,6 % selitettävän muuttujan vaihtelusta. Selitystasetta ei voi pitää kovin korkeana, mutta sosiaalitieteissä selitystasheet eivät ilmiöiden kompleksisuuden takia nouse kovinkaan korkeiksi. (Jokivuori & Hietala 2007.)

Taulukko 23. Luokittelu.

		Ennustetut		
Observoidut		Riski ei realisoitunut	Riski realisoitunut	% Oikein
Step 1	Riski ei realisoitunut	69	81	46,0 %
	Riski realisoitunut	47	154	73,6 %
	Kokonais %			63,5 %

Taulukko 23 osoittaa, että malli onnistui ennustamaan oikein tasan puolet niistä, joiden riski ei realisoitunut ja vajaa 74 % oikein niistä, joilla objektiivinen riski realisoitui. Havainnoista onnistuttiin ennustamaan oikein yhteensä 63,5 %. Pelkän vakiotekijän sisältävä vertailumalli onnistui ennustamaan oikein kaikki havainnot, joissa riski on realisoitunut. Näin ollen vertailumalli sai oikein 57 % havainnoista. Pelkän vakiotekijän sisältävä malli ennustaa kaikki havainnot todennäköisimmän frekvenssin mukaan, eli tässä tapauksessa se ennusti kaikki havainnot riskin realisoitumisen puolesta. Voidaan siis todeta, että luomallani mallilla löytyi informaatiota tekijöistä, jotka suojaavat pandemian objektiivisilta vaikutuksilta.

Taulukko 24. Regressioanalyysi objektiivisista vaikutuksista, opiskelijat.

	Selittävät	p-arvo	Vetosuhde
Nykyinen koulutus	Ammattikoulu (ref.)	.113	1.00
	Lukio (1)	.040*	.453
	Ammattikorkea (2)	.068	.507
	Yliopisto (3)	.036*	.447
	Muu (4)	.626	1.433
Sukupuoli	Nainen (ref.)		1
	Mies	.223	1.346
Varallisuus	< 10 000 € (ref.)		1
	> 10 000 €	.738	.901
Jatkuvat	Avoimuus	.141	.787
	Ekstroversio	.179	1.240
	Neuroottisuus	.694	.932
	Tunnollisuus	.263	.812
	Optimismi	.271	1.203
	Välttely	.010**	1.424
	Ikä	.021*	1.108
	Vakiotermi	.484	.366

Regressioanalyysin tuloksia voi tarkastella taulukosta 24. Realisoituneiden objektiivisten vaikutusten takana vahvimpina selittäjinä olivat nykyinen koulutusaste, ikä sekä välttelykäyttäytyminen. Ammattikoululaiset vaikuttavat olevan selkeästi heikoimmassa asemassa, kun taas lukiolaiset sekä ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa opiskelevat nuoret ovat selvinneet selvästi vähemmällä. Yllä olevassa mallissa selitettävänä oli dikotominen kyllä/ei-muuttuja, joka oli rakennettu kolmesta eri objektiivisen huono-osaisuuden ulottuvuudesta: valmistumisen viivästymisestä, kesätyön tai harjoittelun menetyksestä sekä lomautuksesta tai irtisanomisesta. Seuraavaksi tarkastelen näitä ulottuvuuksia erillään.

Taulukko 25. Tarkentava regressioanalyysi realisoituneista vaikutuksista.

	Vetosuhteet (p-arvot tähdillä)			
	Selittävät	Valmistuminen	Kesätyö	Irtisanominen
Nykyinen koulutus	Ammattikoulu (ref.)	1.00*	1.00	1.00
	Lukio (1)	.300*	.514	.477
	Ammattikorkea (2)	.723	.587	.883
	Yliopisto (3)	.855	.385*	.811
	Muu (4)	2.118	.552	2.261
Sukupuoli	Nainen (ref.)	1.00	1.00	1.00
	Mies	1.145	1.246	1.291
Varallisuus	< 10 000 € (ref.)	1.00	1.00	1.00
	> 10 000 €	1.013	.886	.705
Jatkuvat muuttujat	Avoimuus	1.159	.806	1.181
	Ekstroversio	1.110	1.097	1.513*
	Neuroottisuus	1.058	.768	1.235
	Tunnollisuus	.523**	.902	.833
	Optimismi	1.105	1.071	1.008
	Välttely	1.301	1.256	1.129
	Ikä	1.115	.960	1.039
Mallin tiedot	Hosmer-lemeshow	.089	.379	.960
	Nagelkerke R ²	.179	.103	.100
	Omnibus	.000***	.034*	.106
Perustiedot	N	351	351	351
	Ei-realisoitunut (%)	261 (74,4 %)	212 (60,4%)	276 (78,6 %)
	Realisoitunut (%)	90 (25,6 %)	139 (39,6%)	75 (21,4 %)

*** = p < 0,001, ** = p < 0,01, * = p < 0,05

Tarkentava analyysi osoittaa, että opiskelijoiden vakituisen työpaikan menetystä ei kyetty ennustamaan millään tasolla ja valituista muuttujista vain ekstroversio osoittaa tilastollisesti kasvanutta riskiä. Tutkimuksessa onnistuttiin ennustamaan parhaiten valmistumisen viivästymistä, jonka osalta ammattikoululaiset vaikuttavat olevan selvästi haavoittuvaisimmassa asemassa. Suojaavista tekijöistä esiin nousi tunnollisuus. Tunnollisuuden summamuuttujassa yhden yksikön nousu puolitti todennäköisyyden siihen, että nuoren valmistuminen viivästyy.

Yhteenvedon voidaan todeta, että analyysien keskeisin tulos on, että nykyinen koulutus vaikutti selvästi vastaajien todennäköisyyteen kokea jokin objektiivisista riskeistä. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella ammatilliset opiskelijat olivat selkeästi alttein ryhmä koronan vaikutuksille. Lisäksi välttelykäyttäytymisen yhteys realisoituneisiin riskeihin oli tilastollisesti merkitsevä kaikkia mahdollisuuksia mitanneessa muuttujassa, mutta minkään yksittäisen ulottuvuuden suhteen se ei ollut vahva selittäjä. Iän kasvu yhdellä vuodella nosti todennäköisyyttä kokea negatiivinen riski noin 1,1 kertaiseksi. Mielenkiintoisia havaintoja löydetään myös tekijöistä, jotka eivät selittäneet realisoituneita riskejä. Tulosten perusteella sukupuoli tai varallisuus ei vaikuttanut ainakaan opiskelijoiden ryhmässä riskien realisoitumiseen.

4.4.2 Opiskelijoiden koettu taloudellinen epävarmuus

Realisoituneet vaikutukset ovat vain osa nuorten taloudellista haavoittuvaisuutta. Kuten aiemmin on määritelty, liittyy epävarmuus-ilmioon myös koettu, eli subjektiivinen epävarmuus. Tätä on tässä tutkimuksessa mitattu kahdesta muuttujasta luodulla keskiarvosummamuuttujalla, joten käytettäväksi analyysimenetelmäksi valikoituu lineaarinen regressioanalyysi. Hieman erityyppisen kysymyksenasettelun takia myös jotkut kontrollimuuttujat valikoituvat eri tavalla. Aiemmissa tutkimuksissa (ks. Luku 2) on todettu aikaisempien negatiivisten kokemusten selittävän koettua epävarmuutta, joten logistista analyysia varten rakennettu summamuuttuja otetaan koetun epävarmuuden tutkimuksessa mukaan selittäjäksi. Myös nykyinen tulotaso otetaan mukaan tarkasteluun.

Korjatusta selitysasteesta (Taulukko 26) nähdään, että malli selittää 14 % selitettävän muuttujan vaihtelusta. Selitysaste ei tässäkään tapauksessa ole erityisen korkea, mutta joitakin tutkimuskysymysten kannalta tärkeitä havaintoja löydettiin. Mallitaulukon oikeassa laidassa näkyvät toleranssi & VIF-arvo ovat multikollinearisuuden indikaattoreita, joista toleranssin tulisi olla yli 0,2 sekä VIF alle neljän. (Jokivuori & Hietala, 50.) Multikollinearisuus ei tässä mallissa ole ongelma, sillä korkein VIF-arvo on 2,189 ja matalin toleranssi 0,526.

Selittäjistä löytyi yksi selkeästi taloudelliselta epävarmuudelta suojaava tekijä ja kolme altistavaa tekijää. Yliopisto-opiskelijat ovat muihin nähden huomattavasti vähemmän epävarmoja taloudellisesta tilanteestaan, vaikka analyysissa oli vakioituna aiemmin koettu huono-osaisuus. Aiemmissa testeissä (ks. esim. Taulukko 25) huomattiin, että yliopisto-opiskelijat olivat altistuneet negatiivisille talousvaikutuksille suhteellisen vähän. Altistavista tekijöistä juuri koronan aikana koetut negatiiviset talousshokit nousivat esille vahvimpana selittäjänä. Ne vastaajat, jotka olivat kokeneet vähintään yhden negatiivisen talousvaikutuksen, olivat

huolestuneempia taloudellisesta tilanteestaan kuin negatiiviselta talousvaikutukselta välttyneet vastaajat.

Taulukko 26. Lineaarinen regressiomalli opiskelijoiden koetusta epävarmuudesta.

Muuttuja	Standardoitu beta-kerroin	p-arvo	Toleranssi	VIF
Lukio	-.087	.220	.526	1.902
Ammattikorkea	-.108	.140	.499	2.003
Yliopisto	-.219	.004**	.457	2.189
Muu oppilaitos	-.022	.699	.805	1.242
Ikä	.116	.070	.660	1.516
Tulokvintiilit	-.083	.131	.879	1.137
Avoimuus	-.041	.485	.778	1.285
Ekstroversio	.106	.072	.775	1.291
Neuroottisuus	.166	.006**	.748	1.337
Tunnollisuus	.142	.028*	.644	1.552
Optimismi	.006	.921	.649	1.540
Välttely	-.042	.483	.734	1.362
Sukupuoli	-.041	.461	.847	1.181
Varallisuus	-.019	.740	.843	1.186
Aiemmin koettu huono-osaisuus	.307	.000***	.881	1.135
Mallin tiedot				
Selitysaste	.184			
Korjattu selitysaste	.141			

Persoonallisuusulottuvuuksista tilastollisesti merkittäviä selittäjiä olivat tunnollisuus ja neuroottisuus. On kiinnostavaa, että molemmat selittivät korkeampaa huolestuneisuuden tasoa. Myös korkea ekstroversio nosti huolestuneisuuden määrää, mutta se ei ollut aivan tilastollisesti merkitsevä. Mahdollisen puuttuvan muuttujan (toimiala) takia on syytä tarkastella myös regressioanalyysien jäännöstermejä eli residuaaleja. Niiden jakaumasta (Liite 3) huomataan, että residuaalien normaalijakauma oletus ei toteudu täydellisesti. Todennäköisin selitys tälle on satunnaisvaihtelu, sillä poikkeama normaalijakaumasta ei ole suuri. On myös syytä ottaa huomioon mahdollisuus, että puuttuva muuttuja aiheuttaa poikkeaman.

4.4.3 Työelämässä olevien nuorten realisoituneet talousvaikutukset

Seuraavaksi tarkastellaan nuoria, jotka ovat jo työelämässä. Objektiiivisten talousvaikutusten suhteen muutos tarkoittaa mittareiden kapenemista, sillä

työelämässä olevien nuorten osalta opiskelun venyminen tai kesätyön menetys ei ole mahdollista. Opintojen päättäminen myös hieman muuttaa selittävien muuttujien rakennetta. Nykyisen koulutuksen sijaan mukana on luonnollisesti jo suoritettu koulutus.

Taulukko 27. Logistinen regressioanalyysi työelämässä olevien objektiivisista vaikutuksista.

	Selittävät	Vetosuhde	p-arvo
Korkein koulutus	Peruskoulu (ref.)	1.00	.877
	Kakkosaste (1)	1.424	.624
	Korkea-aste (2)	1.350	.697
Sukupuoli	Nainen (ref.)	1.00	
	Mies	1.291	.798
Varallisuus	< 10 000 € (ref.)	1.00	
	> 10 000 €	0.642	.159
Jatkuvat muuttujat	Avoimuus	1.254	.239
	Ekstroversio	1.241	.238
	Neuroottisuus	1.045	.835
	Tunnollisuus	.929	.739
	Optimismi	.787	.221
	Välttely	1.083	.582
	Ikä	.991	.834
Mallin tiedot	Hosmer-lemeshow	.649	
	Nagelkerke R²	.073	
	Omnibus	.116	
Perustiedot	N	449	
	Ei-realisoitunut (%)	368 (82,0 %)	
	Realisoitunut (%)	81 (18,0 %)	

Taulukko 28. Luokittelu.

		Ennustetut		
Observoidut		Riski ei realisoitunut	Riski realisoitunut	% Oikein
Step 1	Riski ei realisoitunut	368	0	100,00 %
	Riski realisoitunut	81	0	0,00 %
	Kokonais %			82,00 %

Taulukko 28 osoittaa, että irtisanomisen ennustamisessa pelkkä vakio oli yhtä hyvä ennustaja kuin valitut muuttujat. Hieman yli neljä viidestä vastaajasta oli selvinnyt

pandemiasta ilman irtisanomista ja molemmat mallit ennustivat kaikki havainnot "riski ei realisoitunut" -luokkaan. Tutkimus ei ulottunut altistaviin tekijöihin, eikä suojaavistakaan tekijöistä löytynyt tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä. Tulokset ovat samankaltaisia kuin opiskelijoiden kohdalla, joten käsitys irtisanotuksi tulemisen satunnaisuudesta vahvistui entisestään.

4.4.4 Työelämässä olevien koettu epävarmuus

Viimeisenä pääanalyysina tutkitaan työelämässä olevien nuorten koettua epävarmuutta. Kuten opiskelijoiden analyysissa, myös nyt mallia muutetaan logistisesta siten, että mukaan otetaan tulotaso sekä pandemian aiheuttaman negatiivisen riskin dikotominen muuttuja.

Taulukko 29. Lineaarinen regressioanalyysi koetusta epävarmuudesta, työelämässä olevat.

Muuttuja	Standardoitu beta-kerroin	p-arvo	Toleranssi	VIF
Korkea-aste (ref)				
Peruskoulu (dummy)	-.048	.325	.841	1.189
Kakkosaste (dummy)	-.055	.282	.759	1.317
Ikä	-.116	.022*	.791	1.264
Tulokvintiilit	-.035	.492	.763	1.310
Avoimuus	.045	.349	.872	1.147
Ekstroversio	.080	.113	.785	1.273
Neuroottisuus	.189	.001***	.694	1.440
Tunnollisuus	.020	.716	.676	1.480
Optimismi	.028	.637	.575	1.739
Välttely	.077	.139	.739	1.353
Sukupuoli (0= Nainen, 1=Mies)	.043	.373	.879	1.137
Varallisuus (0= <10 000, 1=>10 000)	-.071	.146	.843	1.186
Aiemmin koettu huono-osaisuus (0/1)	.236	.000***	.957	1.045
Vakio		.035*		
Mallin tiedot				
Selitysaste	.150			
Korjattu selitysaste	.122			

Tässäkään mallissa multikollineaarisuutta ei havaittu. Työelämässä olevien epävarmuuskokemuksista löytyi opiskelijoihin verrattuna sekä samankaltaisia että eriäviä tuloksia. Malli ei tässäkään tapauksessa selittänyt epävarmuuskokemuksia

kovinkaan vahvasti (neliöity selitysaste 12,2%), mutta nollamalliin verrattuna selitysaste oli selvästi korkeampi.

Analyysin tuoma informaatio oli kiinnostavaa, vaikka kaikki tutkitut yhteydet eivät osoittautuneetkaan tilastollisesti merkitseviksi. Toisin kuin opiskelijoiden ryhmässä, työelämässä olevien ikä vaikutti epävarmuuden kokemukseen. Vaikutus ei ikävuotta kohden ollut kovin suuri, mutta skaalan ääripäissä koettu epävarmuus erosi jo selkeästi toisistaan. Nuoremmat kokivat suurempaa epävarmuutta kuin vanhemmat. Kuten opiskelijoiden kohdallakin, tärkein selittäjä oli myös työssäkäyvillä aiemmin koettu huono-osaisuus, joka selitti yksinään noin 7% selitettävän muuttujan vaihtelusta.⁵ Neuroottisia persoonallisuuspiirteitä omaavat vastaajat kokivat taloudellista epävarmuutta myös työssäkäyvien ryhmässä. Tästäkin osin tulokset olivat siis samankaltaisia kuin opiskelijoiden ryhmässä. Residuaalitarkasteluissa jakauma oli melko normaali, joskin joitakin poikkeuksia oli huomattavissa (Liite 4). Yksittäiset piikit ovat kuitenkin tässäkin tapauksessa lähellä nollaa, joten suurta vinoumaa estimaatteihin puuttuvat muuttujat tuskin tekivät.

4.5 Jatkotarkastelut

Nuoret on tässä tutkimuksessa määritelty 18-29-vuotiaiksi henkilöiksi. Kuten jo analyysiosion alussa todettiin, nuoret ovat kuitenkin keskenään hyvin erilaisissa elämäntilanteissa. (Ks. esim. Taulukko 13.) Regressioanalyyseista nousi esiin muutama huomio, joita tässä tutkimuksessa on paitsi mahdollista, myös perusteltua tarkastella syvemmin.

Taulukko 30. Iän vaikutus koettuun epävarmuuteen eri viiteryhmissä.

Ikä lineaarisissa malleissa		
Asema	Standardoitu B	p-arvo
Opiskelija	0,116	,07
Töissä	-,116	0,022

Ikä vaikutti eri elämäntilanteessa olevien nuorten koettuun epävarmuuteen eri suuntaisesti (ks. taulukko 30). Vanhemmat opiskelijat kokivat enemmän huolta tulevaisuudestaan, kun taas työssäkäyvien nuorten joukossa huolestuneisuus väheni iän karttuessa. Jotta tarkemmat analyysit ovat mahdollisia, on muuttujan ominaisuuksia säädettävä.

Taulukko 31. Ikäryhmät.

Ikäryhmät			
Ikä	Frekvenssi	Prosentti	Kumulatiivinen %

⁵ Tärkeimpien muuttujien selitysasteiden suuruuden arvioimiseksi analyysi tehtiin samoilla muuttujilla käyttäen stepwise -menetelmää.

18-21	338	33.8	33.8
22-25	326	32.6	66.4
26-29	336	33.6	100.0
Yht.	1000	100.0	

Aikaisemmin tutkimuksessa ikä on ollut jatkuva muuttuja, mutta nyt havaintoyksiköt jaetaan kolmeen ryhmään. Neljän vuoden välein jakamalla saatiin ryhmät, joissa jokaisessa on noin kolmasosa havainnoista.

Taulukko 32. Ikäryhmien keskiarvot.

Asema		N	Keskiarvo	Keskihajonta
Opiskelijat	18-21	204	3.0466	1.02507
	22-25	128	3.1016	.99281
	26-29	74	3.4324	1.09583
	Total	406	3.1342	1.03570
Töissä	18-21	104	3.1346	1.14534
	22-25	174	3.0029	1.11155
	26-29	227	2.7511	1.12334
	Total	505	2.9168	1.13259

Taulukossa 32 on esitetty ikäryhmien keskiarvot. Keskiarvoista on havaittavissa, että isoimmat erot koetun huolestuneisuuden keskiarvoissa ovat ääripäissä olevien ikäryhmien välillä. Jo analyysiosion alkuvaiheessa huomattiin, että opiskelijat ovat työssäkäyviä enemmän huolissaan pandemian vaikutuksista tulevaisuuteensa. Taulukosta huomataan myös eron opiskelijoiden ja työssäkäyvien välillä olevan suurin 26-29-vuotiaiden ryhmässä. Siinä missä vanhin kolmesta ikäryhmästä on todella huolissaan pandemian vaikutuksista opiskelijoiden ryhmässä, työelämässä olevista vanhin ryhmä on kaikista vähiten huolissaan. Eroa tuon ikäryhmän keskiarvoissa opiskelijoiden ja työssäkäyvien välillä on vajaa yksi yksikkö, mikä viisiportaisella asteikolla on verrattain paljon. Taulukosta selviää myös, että alle 25-vuotiaiden osalta havaittu ikätekijä tasaantuu ikäryhmäerottelun myötä. Bonferroni-vertailuissa (Liite 2) nähdään myös, että nimenomaan vanhimman ja nuorimman ikäryhmän erot ovat tilastollisesti merkitseviä, kun taas 22-25-vuotiaiden ryhmä tarkasteluissa neutraalimpi.

Taulukko 33. Ikäryhmittäinen todennäköisyys kokea objektiivinen riski, opiskelijat.

Ikäryhmä	N	Valmistuminen	Kesätyö	Lomautus
----------	---	---------------	---------	----------

18-21	205	.2244	.4390	.1756
22-25	130	.2615	.3462	.2462
26-29	74	.405***	.3649	.2568
Yhteensä	409	.2689	.3961	.2127

Aiemmissa regressioanalyseissa huomattiin, että opiskelijoiden ryhmässä ikä vaikutti työpaikan menetyksen tai valmistumisen viivästymisen riskiin. Yksittäisiin vaikutuksiin tehdyissä malleissa ei kuitenkaan löydetty merkitseviä yhteyksiä iästä, vaikka kokonaisvaikutus olikin merkitsevä. Tilanne muuttuu, kun ikä on jaettu ryhmittäin. Tarkastelluista ryhmistä 26-29 ryhmässä valmistumisen havaittiin viivästyvän muita ryhmiä todennäköisemmin. Ero oli merkitsevä sekä muutoin jatkotarkastelussa neutraalissa asemassa olleeseen 22-25 vuotiaiden ryhmään kuin etenkin 18-21 -vuotiaiden ryhmään.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET & DISKUSSIO

5.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella koronapandemian vaikutuksia ensinnäkin nuorten objektiiviseen työmarkkina-asemaan, ja toiseksi koettuun epävarmuuteen talouteen ja työmarkkinoihin liittyen. Lähdin ratkaisemaan tutkimusongelmaa kolmen tutkimuskysymyksen avulla. Ensimmäinen tutkimuskysymyksenä oli: Millaisia objektiiviseksi luokiteltuja työmarkkinariskejä nuorilla on toteutunut koronapandemian seurauksena? Hain kysymyksen vastausta kuvailevilla menetelmillä, eli frekvenssitaulujen ja tilastollisten tunnuslukujen kautta. Tuloksista havaitaan, että vaikutukset ovat olleet laajoja ja moniulotteisia. Noin joka kolmas vastaaja ilmoitti kokeneensa pandemian vaikutuksesta vähintään yhden työmarkkinariskeistä (Taulukko 10).

Tutkimuksessa päästiin käsiksi opiskelijoiden osalta kolmeen objektiiviseen vaikutukseen: valmistumisen viivästymiseen, kesätyön tai harjoittelun menetykseen sekä vakituisesta työstä irtisanomiseen tai lomautukseen. Työelämässä olevilla nuorilla puolestaan vain irtisanominen tai lomautus oli mahdollinen. Opiskelijoilla oli havaittavissa jonkin asteista riskien kasaantumista (Taulukko 15), joskin tämä johtui osin tutkimusasetelmasta. Harjoittelu on lähes poikkeuksetta osa opintoja ja sen peruuntumisella on vahva interaktiovaikutus valmistumiseen. Alle puolet opiskelijoista selvisi pandemian ensimmäisestä vuodesta ilman yhtäkään realisoitunutta objektiivista vaikutusta. Serracant (2015) nosti esille kriisien vaikutuksia nuorten elämänkaareen ja etenkin opintojen viivästymisen yleisyys viittaisi pandemiavaikutusten olevan vastaavan kaltaisia. Pidentyneet opiskeluaikat siirtävät työelämätransitiota ja esimerkiksi Koen ym. (2012) huomautti transition onnistumisen olevan yhteydessä yksilön asemaan tulevaisuudessa. Löydösten perusteella opiskelijoista on syytä olla huolissaan, sillä jo realisoituneiden riskien lisäksi nuoret joutuvat jatkossa kilpailemaan entistä tiukemmilla, jopa *mahdottomilla* työmarkkinoilla, kuten Albeak ym. (2015) huomauttaa.

Tutkimuksessa pandemia rinnastettiin talouskriisiin, ja tuloksista saadaan tälle rinnastukselle tukea. Nuorten asema työmarkkinoilla oli alkanut hieman heikentyä, joskaan varsinaisesta työmarkkinoiden lamasta (vrt. Kiander, 2011) ei tämän tutkimuksen kontribuutioiden perusteella ole kyse. Nuorten yleisestä taloudellisesta

tilanteesta sen sijaan voinee olla huolissaan, sillä mm. Ranta ym. (2020) huomautti nuorten olevan yleisesti haavoittuvaisemmassa taloudellisessa asemassa muihin ikäryhmiin verrattuna. Työelämässä nuorilla ei välttämättä ole takanaan vastaavaa tukiverkostoa kuin esimerkiksi opiskelijoilla. Mielenkiintoisesti vastaajan asemalla työelämäntransitionin suhteen (opiskelija/työelämässä) ei ollut vaikutusta työpaikan menettämiseen, vaan molemmissa pääryhmissä työpaikan menetti noin joka viides. (Taulukko 16.)

Toinen tutkimuskysymys oli: Miten pandemia on vaikuttanut nuorten epävarmuuskokemuksiin työmarkkinoihin ja talouteen liittyen? Tähän kysymykseen hain vastausta varianssianalyysin avulla. Sivujuonteena saatiin selville eroja työelämäntransitionin eri puolella olevien ryhmien väliltä. Siinä missä realisoituneissa objektiivisissa vaikutuksissa ryhmien keskinäisvertailu oli relevanttia korkeintaan irtisanomisten ja lomautusten osalta, tämän kysymyksen osalta ryhmät vertautuvat kiitettävästi. Yhteenvedon voidaan todeta, että nuoret eivät olleet yleisesti kovinkaan huolestuneita pandemian vaikutuksista talouteen tai omaan työmarkkina-asemaan. Mittari oli skaalattu summamuuttujaksi viisiportaiselle Likert-asteikolla ja kaikissa ryhmissä keskiarvot olivat hyvin lähellä skaalan neutraaliksi miellettyä keskikohtaa. Ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin vielä syvemmin bonferroni-menetelmällä. Tulokset osoittavat, että opiskelijat olivat huolestuneempia taloudellisesta tilanteestaan ja työmarkkina-asemastaan kuin työelämässä olevat nuoret.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä oltiin kiinnostuneita tekijöistä, jotka suojaavat yksilöä pandemian vaikutuksilta ja toisaalta tekijöistä, jotka altistavat yksilöä pandemian vaikutuksille. Tarkemmin ilmaistuna tutkimuskysymys oli: Mitkä taustatekijät ovat olleet yhteydessä riskien realisoitumiseen ja koettuun epävarmuuteen? Ensinnäkin on todettava, että nämä ilmiöt ovat lähtökohtaisesti kompleksisia ja hankalasta hallittavia. Sen vuoksi tutkimuksessa ei onnistuttu rakentamaan malleja, jotka selittäisivät ilmiöitä kovinkaan vahvasti. Yksittäisistä tekijöistä saatiin kuitenkin mielenkiintoista informaatiota. Isoimmat efektit pandemian vaikutuksiin nuorten keskuudessa löytyivät eri transitiovaiheissa olevien väliltä. Kuten ylempänä on todettu, olivat opiskelijat selkeästi työssäkäyviä epävarmemmassa asemassa. Peilaten mm. Arnettiin (2004), pandemian jäljet voivat näkyä nykyopiskelijoiden elämänkaarissa vielä pitkään. Tutkimusasetelmaan liittyvistä syistä opiskelija-työssäkäyvä-dikotomia käsiteltiin kuitenkin erillisenä. Kun tarkasteltiin opiskelijoiden ryhmää tarkemmin, huomattiin, että eri koulutuksissa olevien väliset erot olivat merkittävät. Ammatillisten opiskelijoiden asema oli muihin opiskelijoihin (yliopisto-, ammattikorkeakoulu- tai lukio-opiskelijat) nähden erittäin heikko. Esimerkiksi pääosin samassa iässä oleviin lukiolaisiin nähden ammattikoulua käyvällä vastaajalla oli hieman yli kolminkertainen todennäköisyys ilmoittaa

valmistumisen viivästyminen. (Taulukko 25.) Kokonaisuudessaan ammatillista tutkintoa opiskelevat ilmoittivat noin kaksi kertaa suuremmalla todennäköisyydellä jonkin riskin realisoituneen. (Taulukko 25.)

Myös korkeampi ikä ja välttelykäyttäytyminen lisäsivät opiskelijoiden ryhmässä todennäköisyyttä kokea jokin työmarkkinariski. Välttelykäyttäytymisen summamuuttujassa korkeita arvoja saaneiden riski kokea jokin kolmesta realisoituneesta vaikutuksesta nousi noin puolitoistakertaiseksi jokaista yksikkönousua kohden summamuuttujan arvossa. Esimerkiksi Frey & Stutzer (2002) sekä Ranta ym. (2020) nostivat välttelykäyttäytymisen esiin hyvinvointitutkimuksissa nimenomaan hyvinvointia heikentävänä tekijänä, joten löydöstä on vaikea kuvailla yllättäväksi.

Opiskelijoiden ryhmässä ikä oli vaikuttava tekijä niin realisoituneissa kuin koetuissa vaikutuksissa. Iäkkäämmillä opiskelijoilla etenkin valmistumisen venyminen oli yleistä, mille selityksenä lienee nuorimmasta ryhmästä poikkeava elämäntilanne. Yli 25-vuotiaat opiskelijat tekevät usein töitä opintojensa ohella. Osalla saattaa olla jopa perhettä, millä puolestaan voi olla vaikutusta esimerkiksi opintoihin käytettävissä olevan ajan määrään. Monissa perheissä vanhemmat joutuivat venymään pandemian alkupuolella, kun pienimmätkin flunssan oireet estivät lapsen viemistä hoitoon tai kouluun. Ikä vaikutti vanhimmilla opiskelijoilla myös koettuun epävarmuuteen. Tämä huomattiin kunnolla vasta jatkotarkasteluissa, joissa iästä luotiin jatkuvan muuttujan sijaan kolmeryhmäinen luokkamuuttuja. Vanhin ikäryhmä koki myös enemmän huolestuneisuutta taloudellisesta tilanteestaan ja työmarkkina-asetmaasta tulevaisuudessa (Liite 2). Suurempi huolestuneisuus liittyy myös elämäntilanteeseen. Työelämätransitio on todennäköisesti hyvin lähellä ja vastuut elämässä voivat olla suurempia. Heikko taloudellinen tilanne hankaloittaa esimerkiksi lapsiperheen arkea, kun taas juuri opiskelut aloittaneella 18-vuotiaalla hetkelliset lyhyen aikavälin huolet eivät välttämättä siirry pitkän aikavälin huolestuneisuudeksi.

Työelämään jo siirtyneiden osalta tulokset ovat mielenkiintoisia. Käytännössä työpaikan menetystä tai lomautusta ei onnistututtu ennustamaan lainkaan. Tähän palataan hieman myöhemmin tässä osiossa. Huolestuneisuudesta on syytä tehdä joitakin huomioita. Ensinnäkin ikä vaikutti transitiovaiheen toisella puolella täysin päinvastaisesti, sillä töissä olevilla iän nousu vähensi huolta tulevaisuudesta (Taulukko 30). Tulot oli vakioitu, joten ne eivät selitä eroa. Esimerkiksi nykyisen työsuhteen tyyppi voisi olla potentiaalinen selittäjä, mutta sitä ei tässä tutkimuksessa pystytä analysoimaan.

Neuroottisuus ja aiemmin koettu huono-osaisuus selitti koettua huolta tulevaisuudesta sekä opiskelijoilla että työelämässä olevilla. Neuroottisuuden

implisiittisessä määritelmässä (Costa & McRae, 1992) mainitaan huolestuneisuus ja pessimismi, joskin objektiivisten vaikutusten perusteella muita korkeammalle huolestuneisuuden tasolle ei ole perusteita. Taustateorian mukaisesti (kts. Bell & Blanchflower 2011) aiemmin koettu huono-osaisuus oli selkeästi suurin selittäjä koetussa epävarmuudessa. Tässä tutkimuksessa aiemmin koettu huono-osaisuus oli rajattu pandemian takia koettuun objektiiviseen epävarmuuteen (valmistumisen venyminen, kesätyön/harjoittelun menetys ja/tai irtosanominen/lomautus), mistä huolimatta vaikutukset olivat todella selkeitä (Taulukko 31 & Taulukko 35). Vaikuttavien tekijöiden lisäksi mielenkiintoisia tuloksia löydettiin myös tekijöistä, joilla ei ollut vaikutusta subjektiiviseen tai objektiiviseen epävarmuuteen. Pandemia vaikuttaisi olevan ajan hengen mukaisesti sukupuolineutraali. Tässä suhteessa tulokset eriävät esimerkiksi Bellin & Blanchflowerin (2011) tuloksista finanssikriisiin liittyen. Myös vuonna 2019 kerätyssä Nuorisobarometrissa (Haikkola ym., 2020) oli havaittavissa selkeää eroa tyttöjen ja poikien välillä etenkin subjektiivisessa epävarmuudessa. Mahdollisia syitä voi pohtia monesta näkökulmasta. On mahdollista, että tytöt kokevat työelämän yleensä epävarmemmaksi, mutta eivät koe pandemian vaikuttaneen siihen sen enempää kuin pojat. Kysymyksen sanamuodossa kysyttiin nimenomaan huolestuneisuutta pandemian vaikutuksista, ei yleistä huolestuneisuutta. Käytännössä tulokset eivät siis ole erityisen vahvasti ristiriidassa, vaan ne tarkastelevat samaa ilmiötä hieman erilaisesta näkökulmasta. Myöskään tuloilla tai varallisuudella ei havaittu olevan vaikutusta mihinkään muuttujista, mikä on pohtimisen arvoista. Esimerkiksi Saari (2015) huomautti korkean tulotason olevan suojaava tekijä paitsi heikolta työmarkkina-asemalta myös työmarkkina-asemaan ja talouteen liittyvältä stressiltä. Nuorten otoksessa tätä elementtiä ei näkynyt. Teoriassa syyt voivat olla vastaavia kuin sukupuolen kohdalla. Pandemia koetaan samankaltaisesti, olipa tulo- ja varallisuusasema mikä tahansa. Toisaalta varallisuuden kohdalla on otettava huomioon sen lähtötasot. Hyvin harvalla nuorelle oli vielä kertynyt merkittävästi varallisuutta, ja varallisuuden jakauma oli yleisesti ottaen matalalla tasolla.

Tutkimuksen yksi merkittävimmistä huomioista on työpaikkojen menetyksen satunnaisuus. Opiskelijoiden ryhmässä ekstroversiolla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys työpaikan menetykseen. Aiempaan teoriaan ja tutkimusasetelmaan pohjaten havainnon merkitystä on syytä pohtia. Voi hyvinkin olla, että opiskelijoiden ryhmässä ekstroverteiksi itsensä mieltävät ovat muita yleisemmin töissä, joten heillä ylipäättään on mahdollisuus tulla irtisanotuksi tai lomautetuksi. Yleinen satunnaisuus ilmiön ympärillä antaa syytä olettaa, että kyseinen vaikutus johtuu joko puhtaasta sattumasta tai jonkinlaisesta harhasta aineistossa tai asetelmassa. Kuten aiemmin jo sivuttiin, mikään muu tekijä ei ennustanut irtisanomisia. Ilmiö oli siis paitsi verrattain yleinen koko aineiston tasolla, myös universaali. Todennäköisesti irtisanomisista olisi saatu parempaa tietoa ottamalla mukaan toimiala, sillä esimerkiksi ravintola-alaan pandemian työllisyysvaikutukset olivat negatiivisemmat kuin esimerkiksi hoitoalalla.

Valitettavasti yksilöiden toimialaluokitusta ei tässä tapauksessa ollut saatavilla. Toisaalta residuaalien tarkasteluista (Liite 3 & Liite 4) oli huomattavissa vain pientä poikkeamaan normaalijakaumasta ja tämäkin poikkeama oli skaalan keskipisteen lähetyvillä.

5.2 Pohdinta

Lopuksi on syytä pohtia tutkimustuloksia laajemmassa kontekstissa sekä arvioida tutkimuksen onnistumista. Luvussa pyrin myös analysoimaan käytettyjä mittareita ja tarkastelemaan empiirisen osion onnistumisia ja haasteita. Lopuksi pohdin jatkotutkimusaiheita.

Nuorten aikuisten rooli yhteiskunnassa on selkeästi muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Etenkin Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa nuorilla on laajasti mahdollisuuksia valita oma reittinsä aikuisuuteen ja aikaisempaa pidempi aika kehitystehtävien (Arnett, 2004, 3–21) suorittamiseen. Kriisiaikana nuorten hyvinvointi on koetuksella ja etenkin koronapandemian viitekehäyksessä vaikutukset ovat moniulotteisia. Tämän tutkimuksen päätulokset ovat hyvin linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa. Nuorten kohdalla pandemian pääasiallinen vaikutus ei ole ollut niinkään pitkän aikavälin epävarmuuden kokeminen, vaan objektiivisesti mitattavat lyhyen aikavälin takaiskut. Työpaikan menetys tai opintojen viivästyminen, pahimmassa tapauksessa molemmat, ovat omiaan heikentämään nuoren toimintaedellytyksiä tärkeässä elämänvaiheessa. Etenkin ammatillisessa koulutuksessa olevat vastaajat tuntuivat olevan pandemian aikana ongelmassa ja opintojen edistymisessä oli ongelmia. Ammatillisten opiskelijoiden hyvinvoinnista on nähdäkseni syytä olla erityisen huolissaan, sillä aiempien tutkimusten perusteella ryhmän asema on jo valmiiksi muita heikompi. Matalan koulutuksen oli aiemmin havaittu johtavan kasvavaan syrjäytymisriskiin, heikompaan hyvinvointiin ja vaaraan pudota työmarkkinoilta. (Myrskylä, 2010) Nähdyt kriisivaikutukset voivat kasvattaa näitä ongelmia entisestään, sillä työuran alkupuolen on havaittu olevan tärkeässä roolissa myöhemmin työuralla. Vuoden 2019 Nuorisobarometrissa (Heikkala ym., 2020) NEET-nuorten osuuden raportoitiin vähentyneen, mutta tämän tutkimuksen tulokset osoittavat pandemian mahdollisesti hankaloittavan tilannetta.

Koronapandemia asetettiin tässä tutkimuksessa talouskriisin kontekstiin. Tulosten perusteella viitekehys oli perusteltu, sillä vaikutukset olivat selkeitä ja nuorten objektiiviset vaikutukset olivat tuntuvia. Tutkimuksen aikakontekstissa pitkän aikavälin vaikutuksia niin nuoriin kuin yhteiskuntaan ei ollut mahdollista tutkia, mutta nuorten työelämätransitioon lienee syytä kiinnittää kasvavaa huomiota yhteiskunnassa. Aikaisempien tutkimusten löydökset työmarkkinoiden valikoitumisesta (Koistinen 2014, 225) ovat selkeitä ja Pohjoismaisen hyvinvointivaltion ylläpito on rakennettu vahvan keskiluokan ympärille (Ryner

2007). Transition onnistumisen tärkeys vahvistuu entisestään tulevina vuosikymmeninä, kun muuttuvien työmarkkinoiden lisäksi vastata syntyvyyteen ja huoltosuhteeseen liittyviin haasteisiin. (Ks. esim. Valtioneuvosto, 2017.)

Tässä tutkimuksessa mittareina käytettiin teorian pohjalta (Pyöriä & Ojala, 2016) rakennettuja muuttujia, joilla mitattiin epävarmuuden objektiivisia ja subjektiivisia ulottuvuuksia. Kokonaisuutena voidaan todeta, että näiden mittareiden osalta tutkimus oli onnistunut ja informaatiota saatiin halutuista asioista. Tutkimuksessa selittävien muuttujien joukkoon haettiin uusia muuttujia persoonallisuuspsykologian puolelta (ks. esim. Goldberg 1993), mutta niiden kontribuutio tälle tutkimukselle jäi verrattain vähäiseksi. Se ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että sosiaalitutkimuksen ei olisi hyödyllistä käyttää laajempaa näkökulmaa tulevaisuudessa. Kontribuution vähäisyys voi johtua myös tämän tutkimuksen poikkeuksellisesta ajallisesta kontekstista ja tutkimusasetelmasta. Regressiomallien selitysasteet jäivät kokonaisuutena pieniksi, mikä toki on sosiaalitutkimuksissa melko tyypillistäkin. Tämä ei myöskään ole tutkimuksen onnistumisen kannalta suuri ongelma

Lopuksi nostan esille muutamia jatkotutkimusaiheita. Yhteiskunnallisesti tärkeintä olisi tulevaisuudessa selvittää, miten kriisitilanteissa pystyttäisiin tukemaan tehokkaammin nuoria opinnoissaan. Pandemia paljasti järjestelmän haavoittuvuuden ennustamattoman edessä ja etenkin alempien koulutustasojen suhteen vaikutukset opintoihin olivat murskaavia. Toisekseen pandemian edetessä on tärkeää tutkia, millaisia pitkän aikavälin vaikutukset ovat heihin, jotka ovat nyt elämän kannalta tärkeässä transiiovaiheessa. Mikäli aiemmat merkit pitävät paikkansa, voivat pitkän aikavälin vaikutukset olla yhteiskunnan kannalta kalliit. Myös tämän tutkimuksen puutoksia olisi syytä paikata tulevissa tutkimuksissa. Työmarkkinoilla puhaltava myrsky ei ainakaan uutisoinnin mukaan ole niin universaali kuin tämä tutkimus antaa olettaa, joten toimialakohtaiset tutkimukset pandemiaan liittyen olisivat paikallaan. Tulevaisuudessa tutkimuksissa olisi mahdollista käyttää myös muita menetelmiä. Tässä tutkimuksessa menetelmien taustalla oli ajatus probabilistisesta kausaalisuudesta, mikä ei esimerkiksi Hedströmin (2005) mukaan ole hedelmällisin tapa tutkia sosiaalisia ilmiöitä. Erityisesti epävarmuuteen liittyen näkisin mekanismimallien soveltuvan mainiosti, sillä erityyppisillä mikro-makrosimulaatioilla olisi mahdollista päästä käsiksi myös epävarmuutta tuottaviin mekanismeihin, kuten sosiaaliseen vuorovaikutukseen.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Albæk, K., Asplund, R., Barth, E., Lindahl, L., Simson, K. v. & Vanhala, P. (2015): Youth unemployment and inactivity: A comparison of school-to-work transitions and labour market outcomes in four nordic countries. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. TemaNord 2015:548.

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-485.

Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press.

Bell, D. N. & Blanchflower, D. G. (2011). Young people and the Great Recession. *Oxford review of economic policy*, 27(2), 241-267.

Bell, D. N., & Blanchflower, D. G. (2011). Youth unemployment in Europe and the United States. *Nordic Economic Policy Review*, 1(2011), 11-37.

Blossfeld, H., Klijzing, E., Mills, M. & Kurz, K. (2005): *Globalization, uncertainty and youth in society*. London: Routledge.

Borghans, L., Duckworth, A. L., Heckman, J. J. & Weel, B. t. (2008). The Economics and Psychology of Personality Traits. *The Journal of human resources*, 43(4), 972-1059.

Bourdieu, P- (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Harvard University Press: Cambridge & Massachusetts.

Buchmann, M. C. & Kriesi, I. (2011): Transition to adulthood in Europe. *Annual Review of Sociology*, 37/2011, 481-503.

Cheng, G. H. L., & Chan, D. K. S. (2008). Who suffers more from job insecurity? A meta-analytic review. *Applied Psychology, 57*(2), 272-303.

Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1992). The five-factor model of personality and its relevance to personality disorders. *Journal of personality disorders, 6*(4), 343-359.

Dolan, Paul & Peasgood, Tessa (2008). Measuring Well-Being for Public Policy: Preferences or Experiences? *The Journal of Legal Studies 37*:2, 5-31.

Dunford. R., Su, Q., and Tamang, E. (2014) 'The Pareto Principle', *The Plymouth Student Scientist, 7*(1), p. 140-148.

Erola, J. (2010). *Luokaton Suomi?: Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Polity Press.

Fullerton, A. S. & Wallace, M. (2007). Traversing the flexible turn: US workers' perceptions of job security, 1977-2002. *Social science research, 36*(1), 201-221.
<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2005.09.005>

Furstenberg, F. F. (2013): Transitions to adulthood what we can learn from the west. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 646*(1), 28 – 41.

Fonseca G, da Silva JT, Paixão MP, Crespo C, Relvas AP. Future Hopes and Fears of Portuguese Emerging Adults in Macroeconomic Hard Times: The Role of Economic Strain and Family Functioning. *Emerging Adulthood. 2020*;8(6):476-484.

Frey, B. S. & Stutzer, A. (2002). *Happiness and economics: How the economy and institutions affect well-being*. Princeton University Press.

Freystätter, H., & Mattila, V. M. (2011). Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen. Suomen pankki, rahapolitiikka- ja tutkimusosasto.

Ganson, K. T., Tsai, A. C., Weiser, S. D., Benabou, S. E., & Nagata, J. M. (2021). Job insecurity and symptoms of anxiety and depression among US young adults during COVID-19. *Journal of Adolescent Health, 68*(1), 53-56.

Gauthier, A. H. (2007): Becoming a young adult: An international perspective on the transitions to adulthood. *European Journal of Population/Revue Européenne De Démographie*, 23(3-4), 217 – 223.

Goldberg, L. R. (1993). *The structure of phenotypic personality traits. American Psychologist*, 48(1), 26–34

Haikkola, L., Myllyniemi, S., Lindroos, E., Sevón, E., Alakärppä, O. & Rönkä, A. (2020). *Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019*. Valtion nuorisoneuvosto.

Hedström, P. (2005). *Dissecting the social: On the principles of analytical sociology*. Cambridge University Press.

Hurtz, G. M. & Donovan, J. J. (2000). Personality and Job Performance: The Big Five Revisited. *Journal of applied psychology*, 85(6), 869-879.

Isoniemi, H. (2017). *European country clusters of transition to adulthood*. Väitöskirja. Turun yliopisto.

Jokinen, E. & Venäläinen, J. (2015). *Prekarisaatio ja affekti*. Jyväskylän yliopisto.

Jokivuori, P. & Hietala, R. (2007). *Määrällisiä tarinoita: Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. WSOY.

Järvinen, T. & Vanttaja, M. (2013): Koulupudokkaiden työurat. Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua. *Yhteiskuntapolitiikka*, 78(5), 509 – 519.

Ketokivi, M. (2015). *Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi* (2. laaj. laitos.). Gaudeamus.

Kiander, J. (2001). *Laman opetukset: Suomen 1990-luvun kriisin syyt ja seuraukset*. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus : Suomen akatemia.

Koen, J., Klehe, U. & Van Vianen, A. E. (2012). Training career adaptability to facilitate a successful school-to-work transition. *Journal of vocational behavior*, 81(3), 395-408.

Koistinen, P. (2014). *Työ, työvoima ja politiikka*. Vastapaino.

Maital, S., & Barzani, E. (2020). The global economic impact of COVID-19: A summary of research. *Samuel Neaman Institute for National Policy Research*, 2020, 1-12.

Mascherini, M., Salvatore, L., Meierkord, A., & Jungblut, J. M. (2012). *NEETs: Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

McGann, M., Murphy, M. P. & Whelan, N. (2020). Workfare redux? Pandemic unemployment, labour activation and the lessons of post-crisis welfare reform in Ireland. *International journal of sociology and social policy*, 40(9/10), 963-978.

Metsämuuronen, J. (2002). *Mittarin rakentaminen ja testiteorian perusteet* (2. uud. p.). International Methelp.

Metsämuuronen, Jari (2011) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Opiskelijalaitos. Helsinki: International Methelp Oy

Myllyniemi, S. (2017) Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Valtion nuorisoneuvosto.

Myrskylä, P. (2010). Taantuma ja työttömyys. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 57/2010.

Myrskylä, P. (2011). Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys*, 12, 2011.

Myrskylä, P. (2012). Hyvin koulutetuilla pisimmät työurat. *Sukupolvien väliset suhteet*, 43.

Nummenmaa, L. (2009). *Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät* (1. p., uud. laitos.). Tammi.

Nurmi, J.E., Salmela-Aro, K & Haavisto, T. (1995). The strategy and attribution questionnaire: Psychometric properties. *European journal of psychological assessment : official organ of the European Association of Psychological Assessment*, 11(2), 108-121.

Nyyssölä, K. & Pajala, S. (1999). *Nuorten työura: Koulutuksesta työelämään siirtyminen ja huono-osaisuus*. Gaudeamus.

Ojala, S., & Pyöriä, P. (2017). Onko puhe työn prekarisoitumisesta liioittelua?. *Alusta! Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden verkkolehti*, 8.

Pekkarinen, E., Myllyniemi, S. & Aittokoski, H. (2019). *Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla: Nuorisobarometri 2018*. Valtion nuorisoneuvosto.

Pekkarinen, E., Myllyniemi, S. (2018) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto.*

Penttilä, I. (2003). *Suomalainen köyhyys 1990-luvun lopulla - väliaikaista vai pysyvää?* Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus : [Edita Publishing, jakaja].

Perman, R., Stephan, G. & Tavéra, C. (2015). Okun's Law-a Meta-analysis. *The Manchester school*, 83(1), 101-126.

Polavieja, Javier (2013). *Economic Crisis, Political Legitimacy and Social Cohesion.* Teoksessa Duncan Gallie (toim.) *Economic Crisis, Quality of Work & Social Integration.* Oxford University Press.

Polyakova, M., Kocks, G., Udalova, V. & Finkelstein, A. (2020). Initial economic damage from the COVID-19 pandemic in the United States is more widespread across ages and geographies than initial mortality impacts. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 117(45), 27934.

Pyöriä, P., Anttila, T., Anttila, T., Tammelin, M., Oinas, T. & Mustosmäki, A. (2017). *Työelämän myytit ja todellisuus.* Gaudeamus.

Pyöriä, P. & Ojala, S. (2016). Prekaarin palkkatyön yleisyys: Liioitellaanko työelämän epävarmuutta? *Sosiologia*, 53(1), 1.

Ranta, M. (2015). *Pathways to adulthood: Developmental tasks, financial resources and agency.* Väitöskirja. University of Jyväskylä.

Ranta, M., Silinskas, G. & Wilska, T. (2020). Young adults' personal concerns during the COVID-19 pandemic in Finland: An issue for social concern. *International journal of sociology and social policy*, 40(9/10), 1201-1219.

Ryner, J. M. (2007). The Nordic Model: Does It Exist? Can It Survive? *New political economy*, 12(1), 61-70. <https://doi.org/10.1080/13563460601068644>

Saari, J. (2015). *Huono-osaiset: Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla.* Gaudeamus.

Schwartz, Anna (1987). *Real and Pseudo-financial Crises.* Teoksessa Anna Schwartz (toim.) *Money in Historical Perspective.* University of Chicago Press.

Serracant, P. (2015). The Impact of the Economic Crisis on Youth Trajectories: A Case Study from Southern Europe. *Young (Stockholm, Sweden)*, 23(1), 39-58.

Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class.* Bloomsbury Academic.

Stevenson, B & Wolfers, J (2013). Subjective Well-Being and Income: Is There Any Evidence of Satiation? *American Economic Review: Papers & Proceedings* 2013, 103(3): 598-604

Sutela E, Törmäkangas L, Toikka E, Haapakorva P, Hautakoski A, Hakovirta M, Rasinkangas J, Gissler M, Ristikari T. (2016) Nuorten hyvinvointi ja syrjäytymisen riskitekijät Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa: Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 5/2016.

Törmälehto, V. M. (2019). Tulo-, kulutus ja varallisuuseroista Suomessa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 115, 41-65.

Töttö, P. (2004). *Syvällistä ja pinnallista: Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa*. Vastapaino.

Verick, S. (2009). Who Is Hit Hardest during a Financial Crisis? The Vulnerability of Young Men and Women to Unemployment in an Economic Downturn. *IDEAS Working Paper Series from RePEc*.

Weber, M. & Kyntäjä, T. (1990). *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki* (2. p.). WSOY.

Wilska, T., Nyrhinen, J., Tuominen, J., Šilinskas, G. & Rantala, E. (2020). *Kulutus koronan aikaan - ja sen jälkeen: Tutkimus COVID-19-epidemian rajoitustoimien vaikutuksesta kuluttajien käyttäytymiseen, taloudelliseen toimintaan ja hyvinvointiin*. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.

Winship, C., & Mare, R. D. (1992). Models for sample selection bias. *Annual review of sociology*, 18(1), 327-350.

Witteveen, D. (2020). Sociodemographic inequality in exposure to COVID-19-induced economic hardship in the United Kingdom. *Research in social stratification and mobility*, 69.

Ötker-Robe, Inci & Podpiera, Anca Maria (2013). The Social Impact of Financial 98 Crisis. Evidence from the Global Financial Crisis. Background paper to the World Development Report 2014. World Bank Policy Research Working Paper 6703, November.

Elektroniset lähteet

Coibion, O., Gorodnichenko, Y. & Weber, M. (2020). *Labor Markets During the COVID-19 Crisis: A Preliminary View*. Teoksessa *Review of Economics and Statistics 2020 Annual Report. The review of economics and statistics*, 102(2). Luettavissa: https://doi.org/10.1162/rest_e_00920 (Luettu 4.3.2021).

Nyrhinen, J. (2020). Data Description DigiConsumers 2020. (Luettu 7.4.2021)

Duodecim terveyskirjasto (2021), Koronavirus (SARS-CoV-2, COVID-19). Luettavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01257>, (Luettu 4.3.2021).

Findikaattori. (2021). Taloudellinen kasvu. Luettavissa: <https://findikaattori.fi/fi/3> (Luettu 4.3.2021).

Google. (2021). Google scholar -artikkelinhakupalvelu. Luettavissa: <https://scholar.google.com/> (Luettu 21.1.2021).

Hautamäki, A., Leppänen, J., Mokka, R. & Neuvonen, A. 2017. Katse ylös kuopasta mahdollisuuksiin – Uuden ajan työ ja toimeentulo. Sitra. Helsinki. Luettavissa: https://media.sitra.fi/2017/01/12074435/Katse_kuopasta_muistio_fi1.pdf (Luettu: 16.7.2021).

Husa, T. (2019) Koulutus ja elinkaaritulot. AkavaWorks. Luettavissa: https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/09/Koulutus-ja-elinkaaritulot-Artikkeli-10_2019.pdf (Luettu 21.9.2021).

Jompero-Lahokoski, S. (2020). Helsingissä huutava hoitajapula – Seure etsii nyt satoja uusia hoitajia. Helsingin uutiset. ”Rekrytoimme kaikki, jotka soveltuvat”. Luettavissa: <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/3193328> (Luettu 16.7.2021)

Kaakinen, M & Ellonen, N. (2020) Logistinen regressio. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodit/metodit/kvanti/regressio/logistinen/> (Luettu 5.4.2021).

Kaakinen, M. & Ellonen, N.. Regressiomallin arviointi. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodit/metodit/kvanti/regressio/regressiomallin-arviointi/> (Luettu 10.10.2021).

Myrskylä, P. (2013). Hyvin koulutetuilla naisilla ja miehillä on pitkä työura. *Työ, talous ja tasa-arvo*, 17-40. Luettavissa:

https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/tytata_201300_2013_10369_net.pdf (Luettu 21.4.2021).

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuluttajahintaindeksi [verkkojulkaisu]. ISSN=1796-3524. Joulukuu 2020. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 14.4.2021].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/khi/2020/12/khi_2020_12_2021-01-14_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Helmikuu 2021. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 15.4.2021].
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tyti/2021/02/tyti_2021_02_2021-03-30_tie_001_fi.html

THL Tilastokuutio (2021) Tartuntatautirekisterin COVID-19-tapaukset. Luettavissa: <https://sambo.thl.fi/pivot/prod/fi/epirapo/covid19case/>, (Luettu 4.3.2021).

Terveystieteiden tutkimuskeskus (2020). Koronavirustartuntojen määrä on kasvanut merkittävästi. Luettavissa: <https://thl.fi/fi/-/koronavirustartuntojen-maara-on-kasvanut-merkittavasti>, (Luettu 16.7.2021)

Valtioneuvosto (2017) Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa. Jaettu ymmärryksen murroksesta. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80036/13_17_tulevaisuusselonteko_osa1_FI.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Luettu 16.7.2021).

Valtioneuvosto (2020a) Hallitus totesi Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi> (Luettu 4.3.2021).

Valtioneuvosto (2020b) Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovutaan. Poikkeusolot päättyvät tiistaina 16. kesäkuuta. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valmiuslain-mukaisten-toimivaltuuksien-kaytosta-luovutaan-poikkeusolot-paattuvat-tiistaina-16-kesakuuta> (Luettu 4.3.2021).

Valtioneuvosto (2020c) Valtioneuvoston periaatepäätös suunnitelmasta koronakriisin hallinnan hybridistrategiaksi. Luettavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valtioneuvoston-periaatepaatos-suunnitelmasta-koronakriisin-hallinnan-hybridistrategiaksi> (Luettu 4.3.2021).

Valtion nuorisoneuvosto (2020) Nuorisobarometri -indikaattorit. Luettavissa: <https://nuorisobarometri.tietoanuorista.fi/>, (Luettu 16.7.2021)

Vihriälä, V. (2020) Millainen talouskriisi edessä? Blogi.

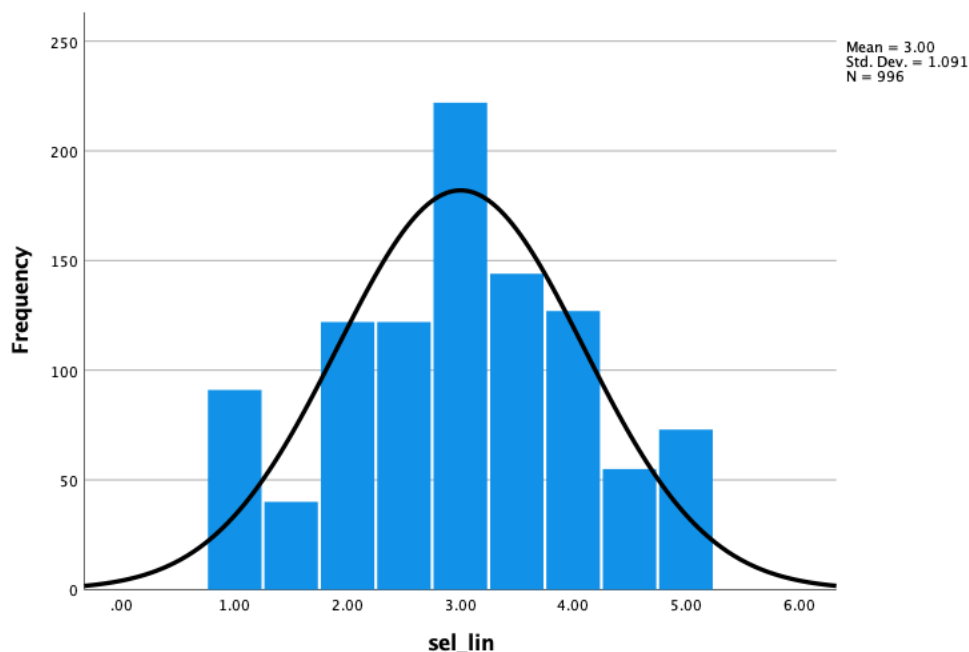
Luettavissa: <https://www.vesavihriala.fi/2020/03/millainen-talouskriisi-edessa/#:~:text=Talouskriisill%C3%A4%20ei%20ole%20mit%C3%A4%20eksaktia,vuodeksi%20aiemmin%20saavutettua%20tasoa%20pienemm%C3%A4ksi> (Luettu 10.4.2021).

Wikipedia (2021). Suomen toimenpiteet koronaviruspandemiaa vastaan. Luettavissa: https://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_toimenpiteet_koronaviruspandemiaa_vastan (Luettu 16.7.2021)

Yle Uutiset (2020) Moni alue jatkaa rajoituksia tammikuussa – katso suurimpien kaupunkien tuoreet rajoitukset ja suositukset. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11672066> (Luettu 2.2.2022)

LIITEET

Liite 1. Koetun epävarmuuden jakauma otoksessa.

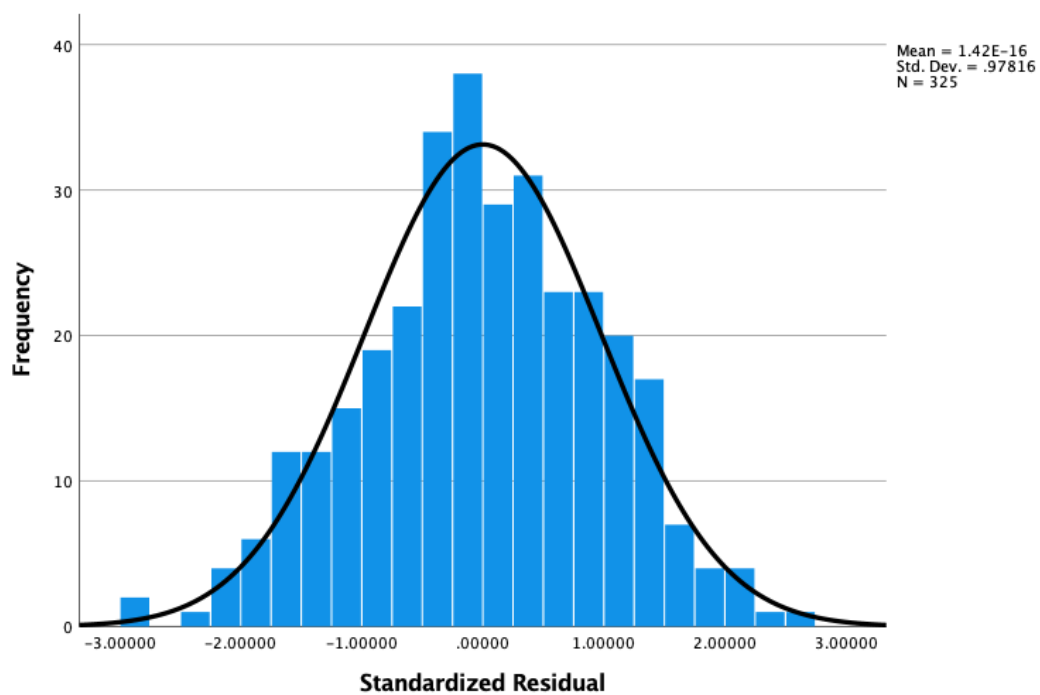
Liite 2. Ikäryhmien bonferronivertailut

Bonferroni				
Asema	(I) ikaryhmat	(J) ikaryhmat	Mean Difference (I-J)	Sig.

Opiskelija	18-21	22-25	-.05499	1.000
		26-29	-.38586*	.018
	22-25	18-21	.05499	1.000
		26-29	-.33087	.084
	26-29	18-21	.38586*	.018
		22-25	.33087	.084
Töissä	18-21	22-25	.13174	1.000
		26-29	.38351*	.012
	22-25	18-21	-.13174	1.000
		26-29	.25177	.080
	26-29	18-21	-.38351*	.012
		22-25	-.25177	.080

Liite 3. Lineaarisen regressioanalyysin residuaalien jakauma (Opiskelijat)

Liite 4. Lineaarisen regressioanalyysin residuaalien jakauma (Työelämässä olevat)

Histogram
Dependent Variable: sel_lin

